

W. D. Balošča
Walmeera.

Wehifurifks apzerejums.

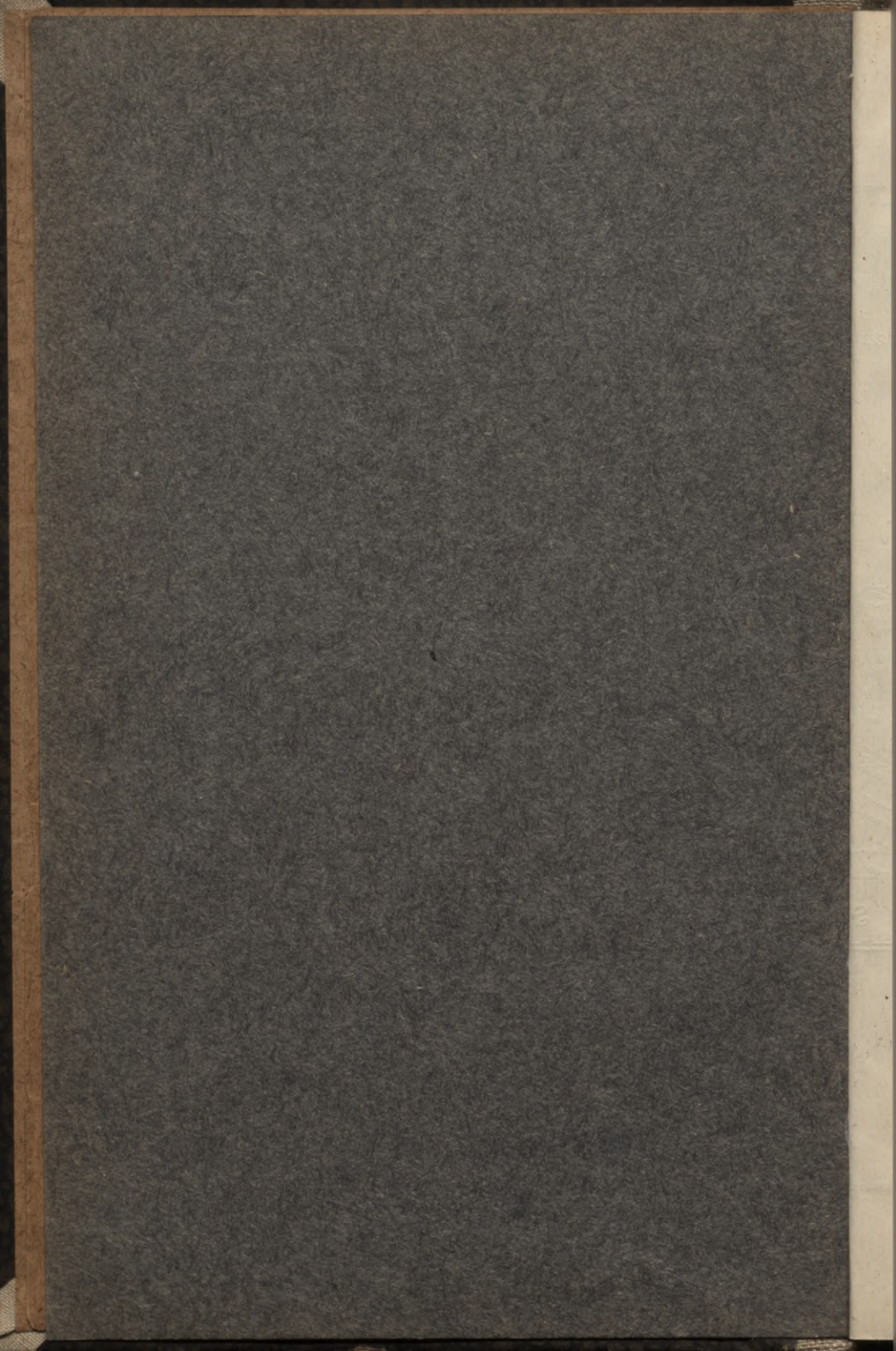
Ar kartem, ikateem un Walmeeras priwilegijam.

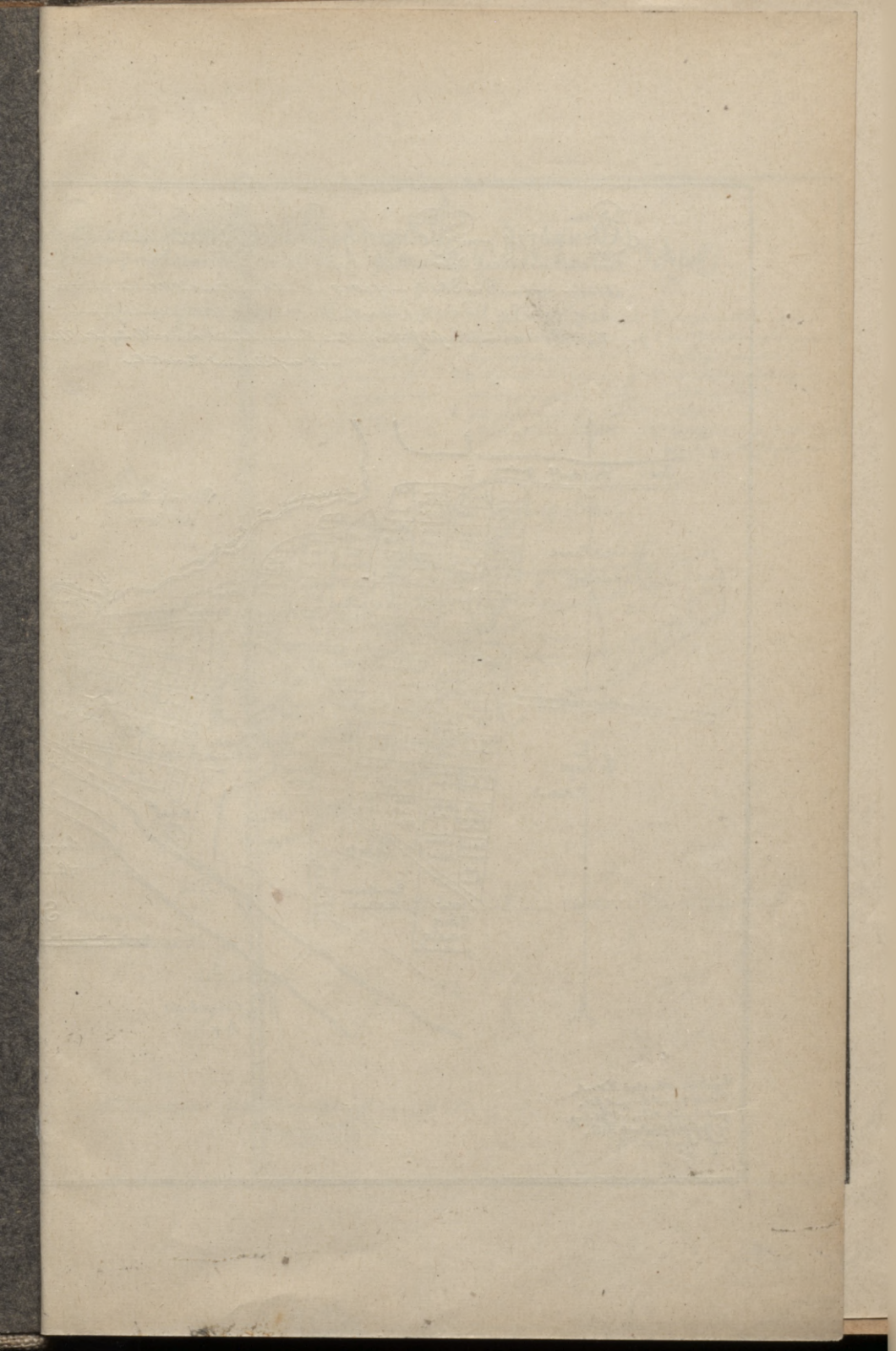
Walmeerâ 1911.

Trey grahmatu tirgotawas apgahdibâ.

18580
gelt

9
—
293

Besefelt av waaksen

W. D. Balofcha

Walmeera.

Wehsturiſks apzerejums.

Ar kartem, ikateem un Walmeeras priwilegijam.

Walmeerâ 1911.

1953

Paib. 64

L. V. B.
In. ~~116.564~~

11 lp.

28

0303045419

Drukats un apgahdats TREY tipografijā, Walmeerā.

Satura rahditajs.

	Lappuses
Ēwads	3
Wahrds Walmeera, anteneeſchu fogts Wladimirs	5
Wezo anteneeſchu dšihwe: ſemkopiba, drawnee- ziba	6
Mantojuma teeſibas peeder jaunakam dehlam	7
Sehtas, pagastī, pilskalni	7
Swehtee luhki un deewu dſeeſmas	7
Welna grahwis, Dihwela purws, Ēku ſalīna .	8
Balniza — Божница	8
Sehtu wahrđi	8
Talka, lihđums, iſtaba, klehts	9
Kuſtonus aiſdod pret ſeedu	9
Maltuwe, katls, pods, zept, wahrđ	9
Tihkls, zilpas, ſtops un bulta, wehrpt, adit, auſt	9
Walguſ greeft, tihklus meſt, paſtalas darit .	10
Darba rihki, rotas leetas	10
Daugawa, Dneprs, Melnās juhras zeſch . . .	10
Romas, Wihnes, Baltijas juhras zeſch . . .	10
Burlaki	10
Dahrſi, koki, ſtahđi, pukes	10
Ēhdeeni, dſehreeni, kanepes u. z.	11
Pirts, Laima, Dehkla	11
Welu un ſemliku laiks, miruſchu dwehſelu meelaſts	12
Latweeſchi dſihwo aſſchkirtās ſehtās	13
Seeweetes jahj kà wihreeſchi, karoga krahſas	13
Sahloſchana, dſeedinaſchanas ſtahđi	14
Swehtofols, Silais kalns	14
Schuhpuļu lihktes, ſaru pehrſchana	15

	Lappuses
Leepas un ofoli	16
Sihtars	19
Ŗaētons, Tehwainis, Jupis, Helios.	16
Behrsa koka nosihme	17
Sarmoglis, klawa, ofis, wihtols	18—19
Swehtais wihtols Putrinās	21
Pinnu kalni — Somu kolonijas	21
Lihbeefchi swehr pee wihtola	22
Ēwas un ahbeles	23
Rofes, magones, deewkozini, mentras, salwejas (salpetes)	24
Āpiņi	24—25
Garigā dšihwe	25
Gads, mehnefchi	26
Saules nosihme	26
Gaitōs, Lakšfigala	27
Swaigšnes, aufeklis, Ŗeetinafch	27
SarunaŖšanas ar deeweem	28
Burwis, Ŗkaugis, newehlona	28
Muhschiga dšihwoŖšana	28
Komo Ŗwehtki, Bluku wakars	29
Sabari, pretmehra Ŗwehtki	30
Wilks, kruhmu deews, wilkats.	31
Leetuvena krufts	32
Putnu un zitu dšihwneeku balŖis	32
Anteneefchu kristiŖšana, Ŗcherbinu meŖšana	32
WiŖas Liwonijas, Letgales kristiŖšana pabeigta	33
Jgauni aplenz Bewaterinu, preeŖteris Ŗpehle	34
Wladimirs Antinā, tihrumu un biŖchu Ŗtrihds	34
Sakalaneefchi un Ugauni aplenz Antinu	35
Tahliwalds Trikatā dšihws ŖadedŖinats	35
Ruhsinafch kriht, biŖchu Ŗtrihds	35
Antina pret KokneŖi iŖmainita	35
Wladimirs Metimnā	

	Lappufes
Katolu fizibas peenemšana	35
Jgauni pee Jumeras galigi fakauti	36
Modenas Vilhelms Liwonijā	36
Latwešču ušflawa	37
Balnizu zefšana	37
Antinas balniza	37
Kaulu kambari	37
Antinas-Annas balniza un kalns	38—39
Teniša deena, ņihdenis	38
Sw. Sihmana balniza un Walmeeras pils zefšana	40—42
Pilņehtas muhri un baņtijas	43
Walmeeras pirmais wapenis un tagad. ņeegelis	45
Walmeeras magiņtrats	46
Teeņas laukums, ņingplazis, Runtina kalns	46
Walmeeras wezakaja Mikela Kaylera pilnwara	47
Jahnis Breeņmigais aplenz Walmeeru	49—50
2 akmens bumbas balnizā eemuhretas	
Walmeera ņem Sweedru waldibas	50
Walmeeras priwilegijas	51—83
Walmeeras latw. grunņsihpafchneeki	84
ņreibrief — brihwe — brihws	85
Geburtsbrief — dņimņchanas grahmata	86
Pilņonu ņwehraņts	87
ņņzelofšanas atlauja	88
Mahzeklis, ņellis, wanderņellis	88—89
Jauna pilņehtas walde	90
Pilņehtas eedņihwotaji 1792	90
Sabeedriga dņihwe	91—98
Gariga dņihwe, kriņtigas draudņes, balniza un ņkola	99—112
Walmeeras Sw. Sihmana balnizas aprakņts	113—117

Kartes un ņkati:	Lappufes
Walmeeras pilņehtas un pils karte no 1688 g.	1
" " " " " " 1673 g.	5
Bewerinas pils plans	37
Walmeeras pils un pilņehtas karte no 1634 g.	40
" " " " " " 1680 g.	56
" " " " " " 1647 g.	72
Walmeeras baņnizas plans un ņkati no 1688 g.	113
Wezakais pilņehtas ņehgelis	1
Biņkapa grahwis — Leelais grahwis	42
Jahna Breeņmigaja ņkanņtis	48
Wamņchu kalns — Runtina kalns	50

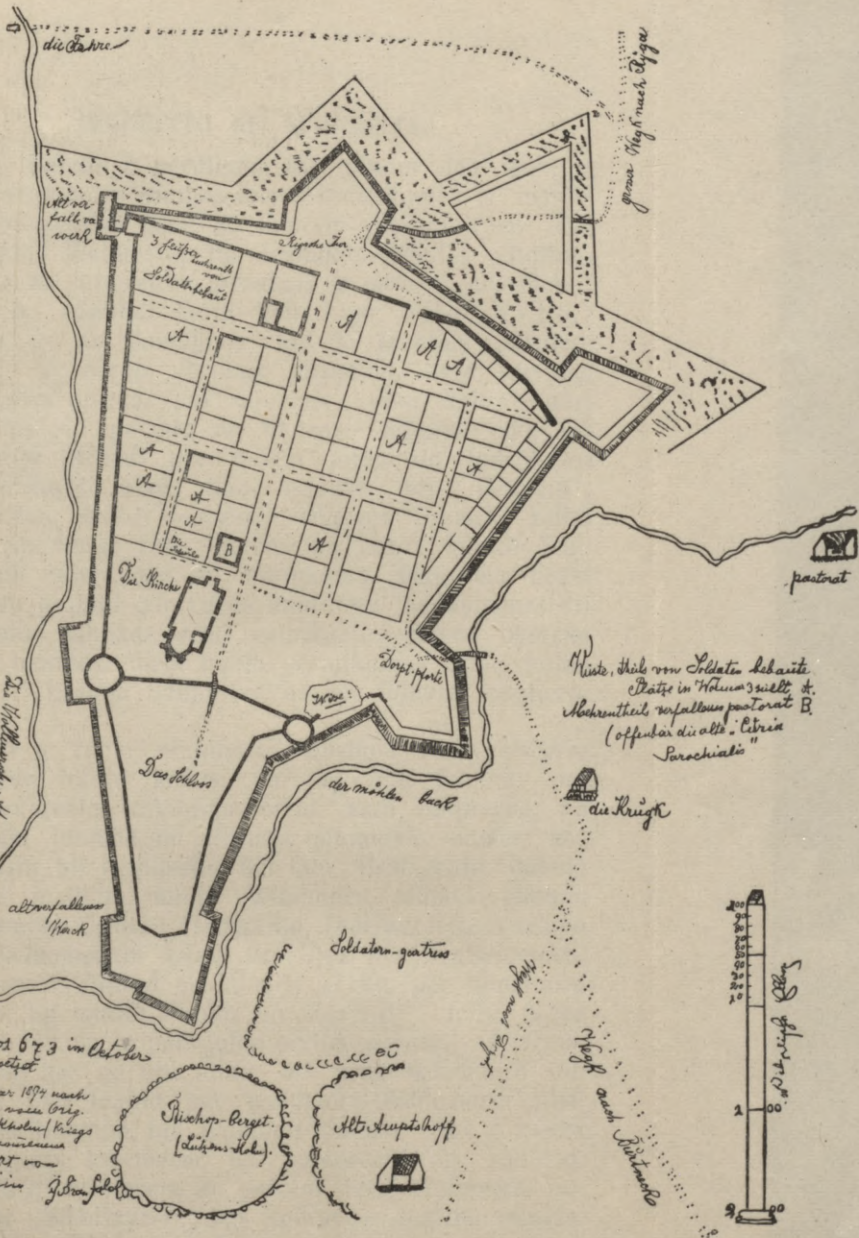
Eewads.

Katram zilwekam ir mihla fa weeta, kur wiāsch ir dšimis un audšis, kur ir pawadijīs šawas jaunibas deenas. Katrs semes stuhrits, katrs stahdiāsch un putniāsch, katrs kuštonits wiānam ūche ir wezi mihli pašinas, ar kureem kopā wiāsch šarunajeēs, raudajīs un ūmehjeēs, dalijeēs preekōs un behdās, laimē un nelaimē, baltās un nebaltās deenās. Saulite wiānam ūche wismihlāki ir ūmai-dijūši un aišneūši mahmulināi labu, labu wakarīn' un lihds ar ahbeles balteem seedeem ir ari biruūchas wiāna gauūchas afaras. Ar ūcho semes stuhriti wiāsch, fa ūakot, ir ūaudšis, jo wiāna auglus ūas ir baudijs, no wiāneem iūaudšis un wiāna klehpi ūas reiū atkal wehlas duūet lihds ar ūaweem ūehweem. ūche wiāsch ir noklauūijeēs wez-tehwa un mahminās noūahstōs par dšimteni un ūenatni, par milūcheem un par wiūadeem brihnumeem; ūche wiāsch ir mahzijeēs ūehwa darbōs; ūche ir wiāna behrnibas brihnumu dahrs, par kura ūehtu wiāsch deelgan agri newareja pahri ūkatiteēs; ūche wiānam ir bijūši pirmā auglūškola un ūche wiānam ir moduūchees pirmee paūales uūūkati un pirmās zehlās juhtas no wiūa, kas ir labs un leels, kas wiānam palikuūchas par dšinekli wiūā wehla-kā dšihwē. Dšimtenes mihleūtiba mums ir eedūimūši un atminās, ūhini dšihwes enziklopedijā, mehš dšihwojam dšimtenē lihds kapa malai.

Ari Walmeerai peeder muūšu atminās, jo leela dala wiānas un apkahrtnes eedūihwoūaju Walmeerā ir baudi-juūchi ūawu iūglihtibu. Kas gan naw, pirmo reiū pilūehtā nonahkot, apbrihnojis wezo leelo baūnizu ar ahra ūeenā eemuhretām 2 bumbam un wezos beelos pils muhrus? Kurūch gan no walmeereēūcheem naw ūawā ūkolas laikā Gaujā peldoteēs uūmeklejis „Kuratu“, leelu akmeni upes widū pee „Meka rijas“, tagad elementarūskolas, ūenakā „Jehra kalna“? Buhs ari wehl daūchi, kas redūejuūchi Putrinās milūigo „ūwehto wihtolu“, kur lihds wehlakeem lai-keem tika upurets un ūeedots. Kas gan naw wehlejeēs ploūtu laikā braukt zaur „Kafu krahezem“? „Dihwels“ ar welnam gailōs beūdibenā behgot iūpahrdito „welna-

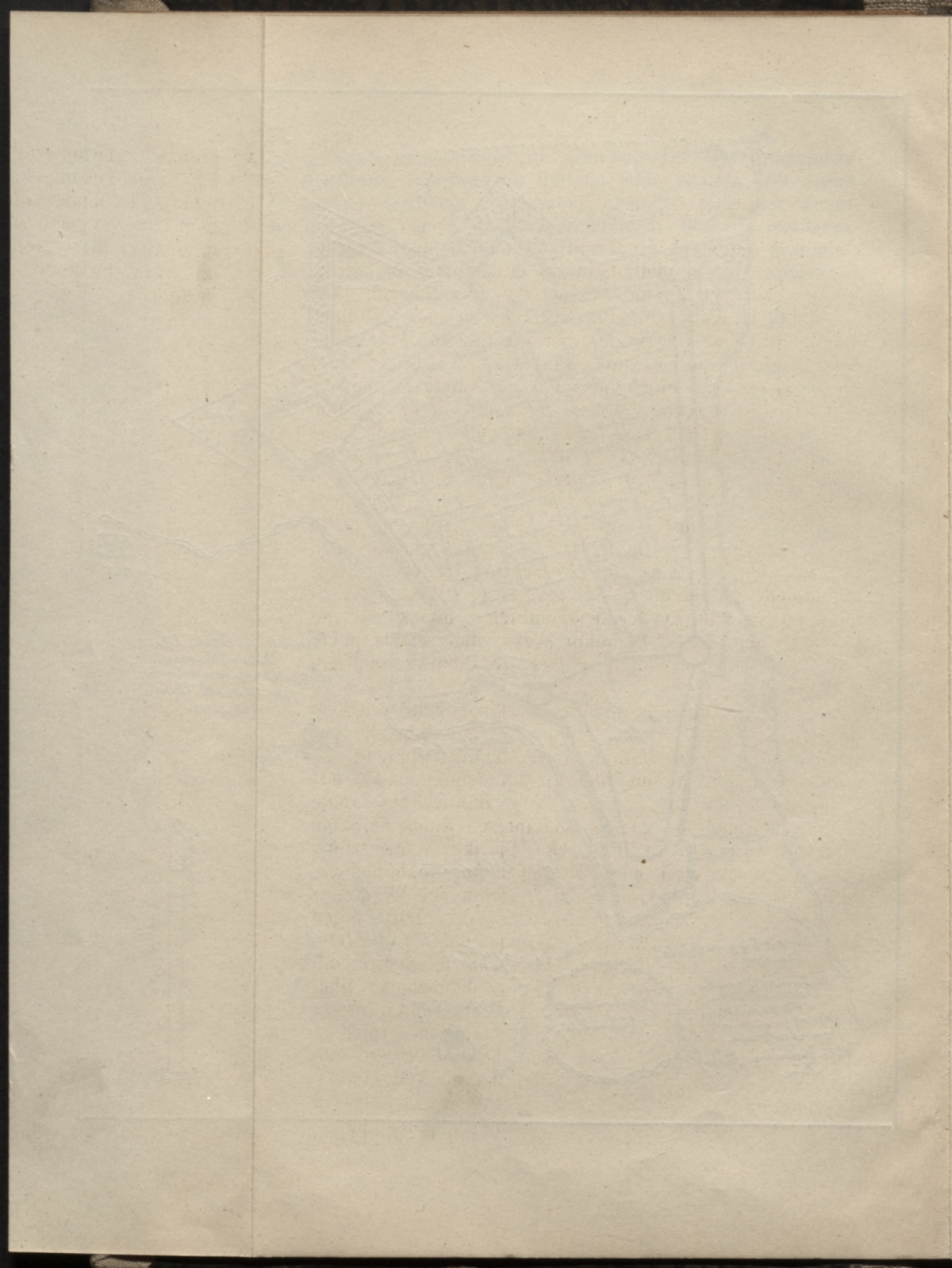
Am 6 & 7 im Oktober
abgetötet

Zu Januar 1874 nach
seiner neuen Org.
in Stöckchen (Kriegs-
genossenschaft) von
Casperpart von
Wilk. Heine in
Riga

Bischof-Berg
(dunkelblau)

1) Note, daß von Soldaten bekannte
Plätze in "Höhlen" stellt d.
Abgrenzung von fallenden postamt B.
(offenbar die alte "Lithin
Parochiale")

Walmeera ari Walmeers.

Kad behrns ir peedimis, tad winam dod wahrdu. Nometnes un mahjas sawus nosaukumus ir mantojušas pa leelakai daļai no saweem dibinatajiem. Kur tagad stahw Walmeera, tur senlaikōs atradās „Antinas pils“, kur ka latweeſchu wezakais ir minets „Waridotis“ ap 1208 g. (Salihdf. Latw. Indr. kron. XII-6; XVI-6.7 un XIX-3.). Ka domajams, tad ta ſauktais „Waltera kalniņſch“ ir wezais Antinas pilskalns, kura tuwumā otrpus upites atrodas jau minetais „Elku kalns“ wirs ſalinas, kas bij apņemta no uhdens. Schahdi elku jeb deewu kalni atrodas pee wiſām pilim un tadeht ari pirmōs kriſtigōs laikōs tika noſaukti par „Dihweln“, t. i. diabolus, deiwel = welns. (Wezais Dihwela zekſch ir Jahna Breeſmigā zelta ſkanſte, no kuras wiņſch Walmeeras pili apſchaidija un uſbrukuma deht lika iſrakt jau mineto grahwi gar Luzas muiſchianu, no kureenes ari ir eeſchautas baſnizas ſeenā eemuhretās diwas akmena lodes jeb bumbas. Wehl buhtu peeminamas diwas pahlu rindas, pret ſtraumi Gaujā eeſiftas pee Dihwela augſteem kraſteem).

1212 g. Zehſu brunineeki atnehma Antineeſcheem tihrumus un biſchu kokus, par ko tika ſuhdſets pee biſkapa. Eezehla ſchkihreju teeſu, kura noſpreeda, ka biſchu koki jaafodod un tihrumi jaſamakſā naudā, kas abām puſem bij jaapſwehr. Beſ tam Antineeſchi dabuja Pleſkawas padſihto knaſu Wladimiru, Rigas biſkapa Alberta brahla Deidera (Teodorika, Didrika) ſewas tehwu (kadeht Pleſkaweſchi winu iſraidija) par fogtu-ſeeſneſi, kurſch nometās Antinā uſ dſihwi. „Eeſim pee Wladimira Woldmara, lai wiņſch iſſchkir un iſſpreeſch“, teiza tagad ſtrihdus leetās un tā pahrgahja perſonas wahrds uſ weetu, pili Antinu, kas no ſchi laika, ari pehz Wladimira aiſ-eeſchanas, tika ſaukta par Waldmaru-Waldemaria lihdi XIV. gadu ſimtenim, tad Waldmar-Wolmar 1564 g. meera lihgumā ſtarp kreeweem un ſweedreem un 1582 g. lihgumā ſtarp kreeweem un poleem teek Walmeera noſaukta par „Wladimirez“, kas apſtiprina augſchā mineto. Ari tas, ka wehl tagad ſaka „Walmeers“ (—neikreil „Walmeera“) atgahdina fogtu Waldmaru, kura nomet-

ſchanàs ul dſihwi Antinâ peewilka amatneekus augſtmanu
wajadſibâm un daudî zitus eedſihwotajus un tà iſzehlàs
Waldmara nometne, tagadejà Walmeera.

Tapat tuwako Walmeeras pagafu noſaukumi
„Pilzeemeefchi“ un „Anteneefchi“, — mahzitaja walſts
„Warites mahja“ un „Warites kalns“, — „Walmeerinu“
mahjas Kozeneefchôs un „Walmeerina“ Kaugureefchôs
atgahdina mums „Antinas pili“, wiņas latweefchu wezako
„Waridoti“ un kraſu „Wladimiru—Waldmeeru“.

Pakawefimees maſleef pee wezajeem antineefcheem
un noſkatifimees wiņu dſihwê un wiņu darbôs. Kà wiņi
bij ſemkopji un drawneeki, to leezina nupat minetâ
ſtrihdus iſſchkiſchana par noņemteem fihrumem un
biſchu-kokeem. Zik ſwariga ſchi leeta bij, tas redſams
no ta, ka ſchkihreju teeſas ſpreedums abâm puſem bij
jaapſwehr. Tihrumi dewa wineem netikween graudus
paſcheem un baribu lopeem, bet atlizinjaja ari meefchus
alus dariſchanai un biſchu-koki bij wajadſigi meefſina,
medus un waſku dehl. Ka wineem ari bij ſawi ganamee
pulki, to apleezina tautas dſeeſmas:

Wii gani mahjâs dſina,
Wiſeem wahrtu wehrejîn'
Eſ ar buhtu mahjâ dſinis,
Man naw wahrtu wehrejîn's!
Swefcha mahte preti nahza
Rihkſchu ſauja paduſê!
Kad bij agri, tad man kuhla,
Kad bij wehlu, tad man bahr'.
Raidu, raidu, raidaida,
Kad bij wehlu, tad man bahr'!

Un atkal

Seeru, ſeeru, Jahna mahte! lihgo—lihgo!
Tew bij gowis laidarâ. Lihgo!
Alu, alu, Jahna tehws! lihgo—lihgo!
Tew bij meefchi fihrumâ. Lihgo!
Taufeets dſehra krodfinâ,
Trihs bikeri rozinâ,
Pirmâ medus, otrâ alus,
Trefchâ manas aſaras.
Salds bij medus, ſalds bij alus,
Suhras manas aſaras.

Wiſa wiņu turiba—bagatiba, tapat kà tagad, pa-
ſtahweja fihrumôs, ganamôs pulkôs un biſchu-kokôs,
tadehl ari katrs puhlejâs ſew eeguht ſchos labumus.

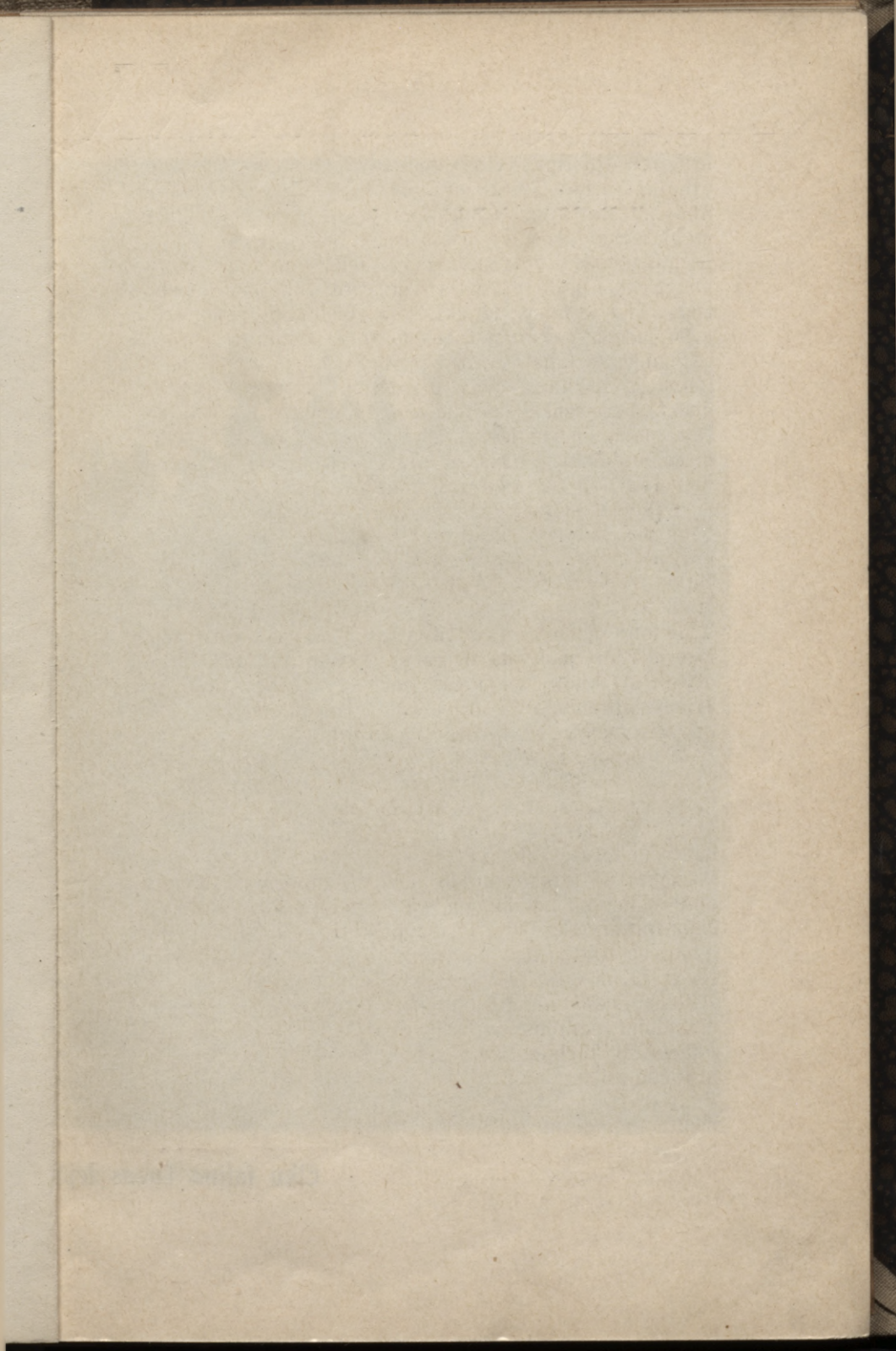
Wezakajam dehlam wehl tehwa dñihwes laikâ bij ja-
eegahdâ sawas sehtas, tas ir sehdes weetas, kur janolihsch
lihdumi un janometas ul dñihwi, jo jaunakais dehls
mantoja tehwa mahjas, palika ul „filitem pelneem“,
tahds bij wiñu eeradums. (Ugunskurôs, filitôs pelnôs,
uguns nekad neifdñifa). Tapat ari ziti dehli nometas
pehz eefpehjas tuwakâ apkaimê ul dñihwi un tâ iszehlâs
muñu sehtas (mahjas ir igaunifks noñaukums), kas tad
atkal turejâs kopâ „pagastôs“, kâ mehš to afrodam ari
feno romeefchu prowinzês (omnis civitas Helvetia in
puator „pagos“ — divisa Caes.), kur ari bij „sedes“ —
sehtas, sehdes weetas. Katram pagastam atkal bij saws weza-
kais, kurich bij nometes kahdâ jau no dabas drofchakâ weetâ,
pilskalnâ, kahdi bij wezâ „Antina“ Walmeerâ, „Bebra jeb
Bekas-Pekas kalns“ Kaugureefchu Kaln-Eninôs, Jume-
reefchu pilskalns— „Ogkalns“ Mujaneeefchu Zimpenôs un
„Metimne“ Waidawas eñera kraftâ. Schahdi pilskalni
afrodas upju, eñeru waj flihkñhu stahwâs kraftôs, wairak
waj masak gruhti peeñamâs weetâs, kas bij aptaifitas
ar semes walneem, aif kureem tad bij zelti koka nami;
muñu nebij. No un aif scheem walneem tad apfchaudija
kara laikâ eenaidneekus ūtopeem un bultâm. Wiñu pils-
kalnu eedaliña trijâs datâs: galwenâ pils, preekfchpils un
lopu pils, kas weena no otras bij fchkirta dñilâm stahwâm
grawam. Kad eenaidneeks ulbruka, tad wiñu pagasta
eemihtneeki ar saweem lopeem ūbehdña un flehpâs pilis.
Pee pilim atradâs ari „deewu kalni“ ūwehtâs birfês,
„luhkôs“ (sacer lucus), kur neweens ūwefchs nedrihkñteja
ūawu kahju ūpert. „Luhki“ (luci) ari Antinai ir bijuñchi,
un jau minetâ „Luzas leja“ naw nekas zits, ka wiñas
ūwehtee mefchi, kur seedoja un dñeedaja saweem deeweem.
(Einhorns ūawâ „Historia gentis letticae“ noñauz latwee-
fchu fautas dñeeñmas par „hymni deorum“, t. i. „deewu
dñeeñmas“) un kur, kâ tas wehl uñglabajees fautas muñe,
wiñas ari kriñfiña Gaujâ (in eorum sacris lucis). Tâ
ūauktee „melnee ofoli“ Gaujâ naw nekas zits, kâ ūchahdu
luhku atleekas; bet ir ari wehl tagad ūwehtofoli, kas
ūahw, ka pee Walmeeras Putrinâs un Melnupes Sihma-
nena mahjam. Ari sehtu-mahju noñaukumi „Antin-Luhkis“,
„Melnup-Luhkis“ Walmeereefchu Anteneefchôs mums at-
gahdina ūchahdas weetas. Anteneefchu „Indrikenôs“
wehl neilgi atpakal ūahweja tahds ūwehts ofols (tagad
nodedñis), kur warbuht ari kaimiñu Jumereefchu preeferis,
tâ ūauktâis „Latweefchu Indrikis“ (Henricus de lettis, kas

šarakšija daudškahrt mineto kroniku, 1208—1227) buhs kristijis. No Anteneešču mahjam buhtu wehl minamas: „Antini“, senak „Wez- un Jaun-Antini“; ari Muhrmuisee-ichôs ir „Anteni“. Luhkôs tureja ari šwehtâs šchuhškas, mahjas šchuhškas jeb šalkšchus, kureem nolika blodinâs peenu, kahds eeradums wehl neilgi atpakal, dašchâs mahjâs tika peekopts. Wifa Walmeeras-Antinas Dihwelina-Luzas leja ir tahds dabiskî zaur „Welna grahwi“, „Dihwela purwu“, Antinas-Luzas upiti un Gauju eerobeshots un noslehgts luhkis, kur, kâ jau minets, wirs šalinas šahwejis šwehtais ofols ar decwu fehleem. Šwehtais awots, kur wehl tagad uhdeni šmel, afrodas Luzas grawas zela malâ; uhdeni leetoja dšerschanai un ahrifeshchanai — dšeedinašchanaj, ka tas ar wifu tahdu awotu uhdeneem tika darits, peem. Putrinâs, Silâ kalna u. z.

Kalns, uš kura šahw „Luzas muišchina“, wahziskî „Lužensholm“ (holm = upes šalina, pakalne, kreew. холмъ, šweedr. holme, wezšeeemeln. hólmi,) naw nekas zits, kâ Antinas elku kalns, „holm in lucis“ (latiņu-wahzu katolu laikâ leetots wahrds) wirs kura, kad atnahza knâs Wladimirs-Waldmeers, ušfaišija šchim dšihwokli un zehla, warbuht, ari mafu bašnizianu — божницу, zaur ko tad ari anteneešchôs ešaknojšs jau no kreewu kristiteem Trikatēešcheem pašihštamee šwehtee nošaukumi, ka божница = bašniza, крестить = kristit, говѣть = gawet, грѣхъ = grehks, святой = šwehts, недѣля (ничего не дѣлать) = nedela (deena, kad neka nedara, tâ tad tagadejâ šwehtdeena), звонить = šwanit un ziti. —

Eegahdat šew šawas šehtas bij deešgan gruhti. Ja noderiga weeta kahda kalna, upes waj ešera malâ bij išraudšita un atradâs wezâs nomētnes tuwumâ, tad dewa winai lihšfigu nošaukumn. Tâ išzehlâs Wez-Antinai un Jaun-Antini, Wez-Bebri un Jaun-Bebri, Leelgaili un Mašgaili, Leel-Kihšchi un Maš-Kihšchi, Kaln-Zeemi un Lej-Zeemi, Meišch-Zeemi un Ešer-Zeemi u. z. Ja jaunâs šehtas bij zeltas atfahlak un atšewišchki, tad winâs dabuja šawu dibinâšaju wahrds: Lahtšchi, Saki, Balošchi, Zihrušchi, Ofoli, Pabehršchi, Wehjiini, Paipalas, Irbites, Wanagi, Bekas un kristigôs laikôs Jahneni, Pehtereni, Tomeni, Sihmaneni, Andriini u. z. Jr ari nošaukumi, kas zehlušchees no meštru - kungeem (ordena - meištereem), preeštereem un fogteem-fogeem, kâ: Wineni, Wiłumi, Ehrmaneni, Deideri, Rahboti, Danieli, Indrikeni, Ģerini u. z. Daudš šehtu wahrđi ir lamu wahrđi, kâ peem. Nor-šhšchi. Gandrihi

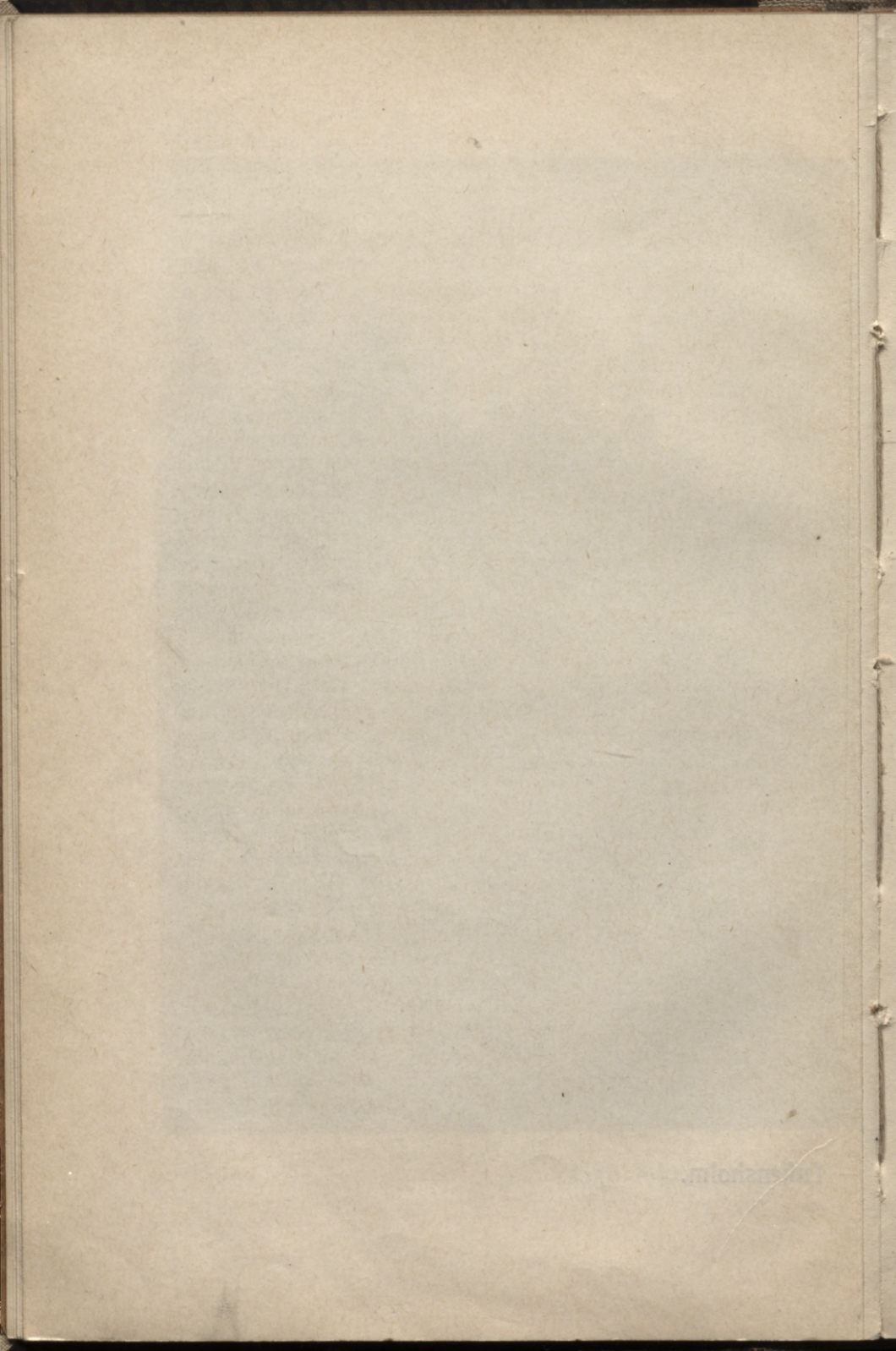

Elku šalina Luzas lejā. — Lužensholm.

ikkatrai walltjij ir saws lamu-wahrd. Tapat atrodam ari lihbeefchu, igaunu un zitus ūweſchus wahrdus, kas leezina, ka tahdās weefās ir mitufchi ſenak ſcho tauſu peederigeewaj nu kà brihwi laudis, waj ari kà kalpinati karaguhſtekni, wergi: Lihbeefchi, Keiſiſchi, Sehleeſchi, Paugardi, Negurſikas u. z. Wiſi noſaukumi ar galotnem kùl, kul, kel, kà Jkškùll, Erkull, Sepkull, Pürckeln, Dickeln un uſjerw—Lappier, ir lihbiſki Leela dala noſaukumu norahda uſ Italiju un zitām Widus-juhſas ſemem, kas leezina, ka latweeſchi reiſ tur ir mahjojuſchi un aiſ diimtenes mihleſtibas ſawus wezos weetu noſaukumus ir pahrneſuſchi lihdſ, kà to redſam pee muhſu ſagadejeem aiſgahjeem Eekſchkreewijā. Tahds noſaukums ir ari Antina, Jumera u. z. Kad weeta bij iſmekleta un uſnemta, tad ſahkās darbi. Wajadſeja darba ſpehka un darba rišku, kahdi ir wihrs, ſirgs, zirwis un arklis. Pats gan bij tas wihrs, pats ari gahdaja ſirgu, kala zirwi, taiſija arklū un pats nehma ſew palihgu — ſewu; bet weens wiſu darbu nepaſpehja iſweſt, bij jataiſa „talka“. Sanahza radi, draugi un kaimini, ſahka lihſt „lihdumus“, zehla namianu-iſtabianu (ſaſildamu ſeemā, no kreewu *истопня* — *изба*; ari wahzu Stube apſihmē to paſchu) un klehtianu (aukſtu waſarā *хладъ* — *кльть*, wahzu kalt). Ja kahds pats neſpehja ſawu ſemi apſtrahdat, tad iſdewa to uſ „pusgraudu“ jau winōs laikōs. Kam kuſtonu nebij, tas dabuja ſos pret kahdu ſeedu no kaimineem un patureja tik ilgi, kamehr gowij bij treſchais telſch un kehwei treſchais kumelſch, — wehris tika pee kauſchanas dalits, puſe bij jadod atpakal. Kuſtonus ari eemija pret graudeem un graudus pret kuſtoneem. Katrai ſehtai bij ari ſawa maltuwe jeb diirnawinas, — wehl tagad ir redſami ſchahdu roku-diirnawu akmeni. Kamehr nepaſina kraflus un podus, fikmelr leetoja koka-traukus, kahdus latweeſchi, kà to Einhornſ ſawā „*Historia gentis letticae*“ leezina, ſewiſchki labi pratufchi iſgatawot. Uhdens ſildiſchanai un ehdeena wahriſchanai leetoja balti nodedſinatūs akmenus, kurus tad eemeta uhdens waj dſehreena traukā. Tahdi akmeni ir ari leetoti meeſtina un alus dariſchanai. Maiſi zepa krahnis, gaļu zepinaja eefmōs un ſchahweja duhmōs un pirtis, bet wahrija ar nodedſinateem akme-neem. Meſcha ſwehrus un ſiwis kehra tihkleem un zilpam un ſchahwa ari ſtopeem un bultām; tapat ari putnus. Katra mahjas mahte iſgatawoja ſawas drehbſes pati; wehrpt, adit, ault bij ſeweeſchu darbs, wihrreeſchi

meta tihklus un greeta walgus, darija paftalas un faifija paſchi wiſus wajadſigos darba rihkus. Rotas leetas, kà to leezina ſenkapu iſrakumi, ir eewetas pa dalai no Greekijas, pa dalai no Romas. Leetotas tika bronſas rotas, kà kakla-, elku-, kahjuſtilbu gredſeni, joſtas ar ſwahrguleem, pirkſtu ſpiralgredſeni, aprozes, ſaktes; ari juhras masee gleemeschi, tà ſauktàs „ſichuſku galwinas“ (Kauri-muschel) un Egiptes- un dſintara-pehrles. Pat drehbês bij eeaufſtos bronſas un zitas rotas leetas. Eeweda wiſas ſchahdas leetas waregi-rufi un normani pa diweem zeleem: no Daugawas, pa Dnepru uſ Melno-juhru un Konſtantinopoli un no Romos uſ Wihni un Baltijas juhru. Scho zelotaju-tirgotaju laiwu wilzeju noſaukums „burlaki“ ir wehl lihdi ſchim tautas muſê uſglabajees. Smalki laudis ſchee burlaki gan nebij, tadehl tad ari wahrds „burlaks“ tagad wairak noſihmê laupitaju-uſbruzeju; kur newareja ar laiwam braukt, tur winas wilka pa uhdeni un ſauſu ſemi uſ rutteem tahtak, kamehr nahza brauzamà uhdeni.

Sehtas apſtahdija oſoleem, leepam u. z. Dahrſinàs peekopa ſewiſchki roſes un magones. Behruſufulas leetoja dſerſchanai gan ſaldas, gan ſkahbas. Leepu krijas tika daſchadi illeetotas; no wihtolu luhkeem pina wihtles. Meſchahbolus un ſarmogas ſeemà ehda.

Magonu ſehklas tika netik ween ehſtas, bet ari maltas un tad ziteem milteem garſchas dehl peemaiſitas, ka to leezina tautas dſeefma:

Labak ſeeku rudſu malu,
Ne magonu paſijeenu;
Rudſus behru pa ſaujam,
Magonites pa graudam.

Ari kimenus, kreewiſki тминъ, leetoja zitu ehdeenu ſahtoſchanai, ka maiſes, ſahls u. z. Dahrſinàs ſtahdija kahpoſtus, ſcho jau gadu tuhkiſoſcheem peekopto ſtahdu un ſehja kanepes, diwus muhſu ſentſichu un muhſu ſaim-neezi bâ jo ſwarigus ſtahdus. Kahpoſtu leetoſchana mums wiſeem paſihſtama: ehdam winu kahtinūs, ehdam winus pirmàs lapàs un galwinàs un ſkahbus, raudſetus ar kimenu peemaiſijumu. Ne tà kanepu leetoſchana: wezee latweeſchi wahrija gandrihl wiſus ſawus ehdeenus ar kanepu peena peemaiſijumu, zaur ko peem. ſchkidra putra dabuja ſewiſchku, waretu ſazit, reibinoſchu garſchu. Kanepes tika ehſtas graudôs, ſauſas, ſaukiſchetas-graufdetas, gruhſtas un fauzetas; tad ari kopà ar peenu

(stenkis), ar šweestu, ar medu un kopā gūhstas ar nō-wahriteem sirneem, pupām (gūhstis-pihzenis), ko tad dewa apalōs, famihzītōs — šapihzītōs gabalōs — pikās. Tadehl ari wišās sehtās atradās šewiškki gūhsthanas trauki, peestas-peekstas ar peestalam. Peestas taišija no apmehram 4 pehdas augšteem behrsa blukeem, kureem abōs galōs eekala eedobumus gūhsthanai peestalam, t. i. widū teewakām, galōs rešnakām behrsa rungām. Tā gūhda ari šahli un šaukus, meelchus, širšus un kanepes. No kanepajeem wiija walgus, greeta gūschus un wirwes un no wiinu dšijam meta šihklus un auda maišus. Kanepu dšimtene ir Indija—Persija, kur wehl tagad šchis štahds teek šoti kultiwets, — (taiša reibinošchus dšehreenus—haschisch, achach jeb bague un molak, kopā ar opiumu). Ari wezee greeki ir pašinušchi dšehreenu „nepentes“ no kanepu sehklam. Wahrds „kanepē“ ir tas pašs, kas latīnu „cannabis“, wahzu „šianf“, kreewu „конопель“, kas norahda uš šcho tautu kopejo šchuhpuli — Indiju. Beš tam wehl dahrsōs kopa pupas (ari iš Indijas) un širšus, un bišchu dehl grikus, kurus sehja ari tihrumōs—lihdušōs. Pee labi un pilnigi eekoptām sehtam peedereja netikween dahrsi un tihrumi, kur sehja rudšus, meelchus, aušas, kweelchus, grikus, linus, beš ari wajadšigās plawas un ganibas un meelchi, kuru netruhka. Beš jau minetā nama, pee kura atradās ištaba, maltuwe, rija un klons (peedarbs) un ari jau minetās klehts, sem kuras bij pagrabs, wehl zehla kuhti un par wišām ietām pirti, šcho muhšu šentšchu, waretum šazit, weenigo šwehtnizu sem jumta. Jo pirti netikween pehrās, mašgajās un tihrijās, beš ari dšemdetajas šche nonahza un peesauza deeweetes „Laimu“ un „Dehklu“ un pirti meeloja miruško dwehšeles,

Wainadšinu walkadama
Par Laimīnu nebehdaju;
Kad nonehma wainadšinu,
Luhdšu Laimes raudadama.

Laimai šolija šelta gredšenu, šelta naudu un zeku-
lotu wištu:

Pirtinā eeedama,
Šelta šweedu gredšeniinu:
Nem, Laimin, šelta šeedu,
Nenem manu dwehšelīti.
Es šawai Laiminai
Leelzekulu wištu kahwu,

Ka fa man palihdseja
Gruhtajās deeninās.

Īspinofi garus matus,
Ģahju Laimas pirtinā;
Deews to fina, mihlā Laima,
Waj wairs nahkīchu šaulitē.
Dehkla, Dehkla, Laima, Laima,
Tu weenadi nedariji:
Zitam kahri weeglu muhšchu,
Zitu gruhti ruhdinaji.

Kur tee dšima, štipri wihri,
Kur tee labi kumelini?
Pirti dšima štipri wihri
Sem behriina lapinam;
Stalli labi kumelini
Sem aušinas sehnalinas.

Un rudenšs, „welu laikā“ un „semliku laikā“ t. i. no Mikeleem lihdi Šimjuhdeem, pirtis meeloja šawu mirušcho dwehšeles, klahja winām galdu, ušlika ehdeenus, šauza pee wahra un ušaizinaja ehšt, diert un preezatees un tad atkal šuhtija uš šawām weetam, pee kam uš šleegšhna šazirta škalu, kas dedša un peekodinaja mirušcho dwehšelem neet pahr rudšu laukeem, bet tikai pa zeleem un tekam. Pee durwim bija nolikts uhdens frauks, dweelis un šufeklis dwehšelem ko fihritees. Einhornš domā, ka latweešchi šchahdus dwehšelu meelaštus (pirtis un ari uš kapeem) ešat mahzijušchees no wezeem greekeem, kas ari šāpat darijušchi.

Sehtu pagalmšs afradās waj nu aka waj awofs un plawās maharki kanepaju un linu mehrkšchanai. Ka latweešcheem bijušchas šchahdi iškaišitas sehtas, to leezina ari „Rihmju kronika“ p. 341—350:

Da nach liet ein ander lant,
Die sint letten genant:
Die heidenschaft hat spehe site,
Sie wonet note ein ander mite,
Sie buwen besunder in manchen
walt.

Ir wib sint wunderlich gestalt
Und haben selzene cleit;
Sie riten, als ir vater reit.
Der selben her hat grosse macht,
Wenne sie zu samene werden bracht.

p. 9224—9233:

Mit einer banier rot gevar
Das was mit wise durch gesnitten
Hute nach wendischen siten.
Wenden ist ein bure genant,
Von der die banier wart bekant.
Und ist in letten lant gelegen,
Da die vrowen ritens pflegen
Nach den siten, als die man,
Vorwar ich auch das shgen kann:
Die banier der letten ist.

Tas ir: latweefchi nedlihwjot zeemôs kopâ, bet
atſchkiſtâs ſehtâs meſchôs, — pehz dabas tik lehti ne-
uſtizotees ſweſcheem, — winu ſewas, kurâm eſot reti
ſawadas drehbes un brihnſchks augums, jahjot, ka winu
fehwi un wihri, — kad wini ſanahkot kopâ, tad eſot
leels ſpehks un winu karogs eſot ſarkans, balti zaur-
ſtrihpots.

Rihmju kronikas leezibu par latweefchu ſehtam un
ſeweeſem apſiſtrina ari ſautas dſeeſmas:

Tu, tauſeefi, manî gribi, kur tu manî eewediſi?

Wel! meſchâ wehjiaſch loka ſawu namu, iſtabianu.

Tai kalnâ ſtaikas preedes, ſe buht' laba mahjas weeta;

Tai mahtei dailas meitas, tur buhs laba lihgawina.

Meſchâ dod, mahmulina, meſchâ laba dlihwofchana.

Kad wehjiaſch, aiſwehjiaſch, kad ſaulite, pakrehſlits.

Meſcha, meſcha es meſtina, es pehz meſcha ſaujajos,

Es nebiju eeraduſi klajumâ gawilet.

Es appinu ſelta ſehtu apkahrt meſcha lihdimu;

Tur dawihlu tautu meitu ar wiſâm telitem.

Es iſluhdſu no Deewina

Diw' mantinas raudadama:

Jah t man labu kumelinu,

Augt maiſites druwinâ.

Smuks behritis lauku peeri

Mans jahjamis kumelinis;

Smuks puſiſtis baltu muti

Mans maiſites arajiaſch.

Taupi, taupi tautu dehls

Sawu bandas kumelinu!

Gan es winu lehziſaſchu

ſehrf jahdama brahliſchôs!

Pate juh dſu kumelinu, pate brauzu pahr nowadu;

Mekledama tihru maiſi, ſew diſchanu arajinu.

Pupu seeda kumeliaſch, juhras putu eemauktini;
Luhdſinees iſſaluhdſu no Laiminas jahjejinu.

Lai gan fehtas atradàs meſchòs tad somehr winaas wehl tika apſtahditas, kà jau minets, daudſ un daſchadeem kokeem un kruhmeem, ſtahdeem un pukem ka ſwehtnizu un mahjas wajadſibu peederumeem un ſahloſchanas un dſeedinaſchanas (ahriſtneezibas) lihdſekleem). Te nu wiſpirms buhtu minams ofols, deewu mahjoklis un upureſchanas-ſeedoſchanas weefa, ſeneem latweeſcheem ſwehts koks. Ari wezeem greekeem un romeeſcheem-italeeſcheem ofols bij ſwehts koks: „arbor Jovis“ t. i. Jupa koks (ofols) — Jupitèra-Zeuspatèra, fehwaina koks. Dodonas ofolu birſê Seemel-Greekijâ atradàs wezakâ orakula t. i. praweetoſchanas un ſihleſchanas weefa: „oraculum petere a Dodona“. Wezee germani un ſkandinaweefchi peeluhdſa ofoldòs ſawu „Toru“ t. i. pehrkona deewu. Ofola lapu wainags — kronis ir bijis un ir wehl tagad godinajuma ſimbols — ſihme. Ar ofola malku uſtureja ari ſwehtnizàs muhſchigo ſwehto uguni. Antineeſcheem tahdas ſewiſchki ſwehtas ofolu weetas bij Walmeeras Luzas — Luhka lejâ, pee Putrinas, Melnupja Sihmanenòs, Antin-Luhkòs un Indrikenòs. Galwenâ latweeſchu ſwehtniza ar ſwehteem ofoleem atradàs Silâ kalna „deewu kalnòs“, kur pehz eefpehjas ſapulzejâs, waretum ſazit, wiſa tauſa uſ „Jahna lihgoſchanu“. Schis Jahnis (mihlinaſchanâ „Jahnits“) naw nu nekas zits, kà wezitaleeſchu ſaules deems, kas gadskahtu eefahka. Janus eſot bijis kehniſch wezâ „Latiumâ“; winam eſot ſwehtſits janwara mehneſis, t. i. Jani menſis, ka gada ſahkums, un wiſi ziti ſahkumi, tiklab gadu, ka deenu un ſahkumi wiſpahr, kadeht ari ar ſwehtſwinigeem upureem pee wina eefahka un wina noſauza par „fehwu — fehwaini“. Janus tika ſihmets ar diwi kopâ ſaauguſcheem gihmjeem ka ſaules un mehneſcha ſimbolu, — ſaules puſes gihmis ar bahrdu, mehneſs beſ bahrdas, — wehlab bij abi bahrdaini. Silâ kalna lihgoſchana nebij nekas zits ka waſaras Janus ſlaweſchana, kas ari eefahkàs ar ſeedoſchanu ſem Silâ kalna ſwehteem ofoleem. Beſ tam ofols ir leetu koks un wina miſa ahriſtneezibas un ahdu miſchanas lihdſeklis, ari wina ſihles teek daſchadi iſleefotas.

Latweeſchi Jabpraht ſalihdſina wihreeſchus ar ofoleem un ſeeweetes ar leepam un te nu mehs nahkam pee otra jo zeenita fehtu koka, pee leepas. Ofolus un leepas

jau gadeem audfinaja un noſkatija ſchuhpula kahtim: ſehnam lika ofola lihkſti un meitenei leepas, ar ko gribeja ari jau apſihmet wiſiu dabu (nehma gan ari behria un egles lihkſtes).

„Pirtifchu wakarâs“, t. i. wakarâ preekſch behrna kriſtiſchanas, wezmahte pirti kurinot aiſbahſa wiſus pirts zaurumus un iſlika malkas pagales pa pahram. Pee pirmâs pagales, ko bahſa krahnî, peelika waj nu ofola waj leepas ſariſiu un ſarmogla (pihlenga) ſaru, lai zaur ſchahdeem duhmeem iſdlihtu wiſus launos garus un paſargatu behrnu un mahti. Ofola un ſarmogla ſari ſehneem, leepas un ſarmogla ſari meitenem, bij jau jagreeſch wezo Jahnu wakarâ. Kad pirts bij iſkurinata, tad upureja tai weetâ, kur behrns bij peedſimis, zekulaiſiu wiſtu mahjas gareem, jo kur dſihwiba radufeſes, tur par pateizibu gareem dſihwiba jaatdod. Peramo pirts ſlotiu tapat taiſija Jahnu wakarâ no weena paſcha behriaſia ſareem ar ofola, leepas un ſarmogla ſariſeem. Preekſch „ſaru pehrſchanas“ eejauza bihdeletus kweeſchu miſtus ar raugu un ar ſcho mihklu aplika behrna lakatiſiu, eetiſia wiſâ behriaſiu un pehra karitâ pirti. kamehr uſ meeſas parahdijâs maſi melnumiai — „ſari“. Ja behrnam ſaru neiſperot, tad leelam uſauguſcham eſot ſlimas azis, lihkſtot ari mugura, metotees iſſitumi un augoniſchi u. t. t. Pirti zirpa ari „ſpahrnus“: panehma behrnu klehpi, lika uſ muguriſiu pirts ſlotu un ar dſirklem greeſa ſlotas lapas. Ja ſpahrnus nezehrpot, tad behrnam leelam uſauguſcham eſot kahda kroplibâ, waj nu kupris mugurâ waj greiſi plezi.

Pehz wiſeem ſcheem darbeem ſeedoja pirti kahdu naudas gabalu waj ko zitu un apdahwinaja mahjas laudis.

Leepu, ſcho patihkamo, jauko un kuplo koku daſchadi iſleetoja. Seedu laikâ wiſa apkahrtne ir pilna winas mihligâs aromatiikâs ſeedu ſmarichas. Tadeh! ari julija mehneſi ſauza par „leepu mehneſi“. Leepu ſeedus laſija tehjai; bites nehma leepu medu. No leepu koka taiſija balto goda galdu:

Wed muhs paſchus iſtabâ,
Sehdin' needru krehſliâs,
Iſzel baltu leepas gald',
Uſnes Deewa meelaſtiſiu.

No leepu miſas taiſija krijas daſchadâm wajadſibâm: taiſija groſus, maſchus, traukus (zibinas), wiſles, kamanu oderi u. z.

Jaunas meitas šalihdšinaja ar leepām:
Augu leepas kuplumiau, magonites daiłumiau,
Tad wareju tautu dehlus simtu juhdšchu kaitināt.
Discha, zehla, šmuidra leepa, kad tai lapas išplaukusčas;
Wehl zehlaka tautu meita, kad tai gadu diwdefmit.

Un ja jauna meita bij mirusi, tad:

Tur ufauga kupla leepa dewineem šchubureem.

Jahja garām jauni puischi, nedrihkšteja šarus lauft.
Jahja garām mans brahlitis, nolaušch pašchu galotniť,
Mahte šaka raudadama: ta ir meitas dwehšeliť.

Ja meitina-malejina bij sagšchus aišwešta, tad diinās
pakal panahkšneeki.

Ēj, bahlini, luhkotees ko dar' tawa malejin'?

Logi walā, durwis walā, nedšird ruhšof dširnwin'
Jahju, jahju trefcho simtu, ušjahj weenu ošolmuišchu,
Wisapkahit leepu sehšta, wahrtu preekščā atšlehđšin',

Ehd, bahlini, dšer bahlini, es wairs tawa nebušchu:

Pašihkama šchi semite, paprahtam arajinšch.

Ari šche teek aišrahđits uš ošoleem un leepām, ka
eezeeniteem sehšu kokeem.

Brihnumeem, pašakām

Aug mahšina bahlinās;

Leepu lapu willainite

Sihtar-seedu wainadšinšch.

Mehneš nehma šaules meitu

Pehrkons jahja panahkšnos,

Pa wahrteem eejahjoti

Nošper šelta ošolinu.

Aplez mani bruhni šwahrki

Ar ošola ašinim.

Trihs gadius šaules meita

Laša šarus raudadam'.

Schis fautas dšeešmas mums atgahđina greeku teiku
par dšintara (sihtara) išzelschanos. Šaules deewa (Sol.
Helios) un Klimenes (juhras deewa Okeanus un juhras
deeweetes Tetis meita) dehls Faetons (špihdošchais) dabuja
no šawa tehwa atłauju braukt un wadiť šaules ratus
(wahgus). Semes deews Tellus winam bij pahrmētis, ka
winšchi neešof ihšts deewa dehls, kadehl winšch mineto
atłauju bij išluhdšees. Faetons nešpehja šaules širgus
wadit un peebrauza semei par tuwu, ta ka wina šikko
neaišdegās. Par to Tehwainis (Juppiter, Zeus) winu ar
libenu nošpehra un Faetons eekrita Eridanas upē.

Wina mahſas brahli apraudaja un tika pahrwehrſtas kokôs, apſês un wina aſaras dſintarâ.

Peefihme: Ka ſinams, tad dſintars ir ſenpaſaules koku ſweki. Wezôs laikôs wiaſch bij dahrgaks ka ſelts. Senôs romeetes mehdſa turet ſawâs rokôs dſintara bumbinas ka wehſinaſchanas lihdſekli. Dſintars top iſſkalots muhſu Baltijas juhras peekraſtês Kurſemê un Pruhſijas latweeſchu dalâ un bij ka rotas leeta latweeſcheem jau ſen paſihſtams. Senee fenikeeſchi brauza ſchurp pehz dſintara. Tâ tad minetai greeku teikai ir ſinams ſakars ar muhſu dſintarſemiti.

Ari behrſam bij leela noſihme muhſu ſentſchu dſihwê; uſ behrſa ſlotas lapam behrns pirti peedſima un uſ behrſa ſlotas lapam miruſchus guldinaja, ka to peerahda iſrakumi. Spreeſchot pehz iſrakto klaht peelikto naudas gabalu wezuma, ſchahdas meeſas wehl pehz 300 gadeem nebij ſatruhdejuſchas, ſewiſchki muguras dalas. Tapat ari bronſa ir uſturejuſi meeſas dalas un kaulus, peem. pirkſtu bronſas gredſenâ, ja pat kakla ahdu un matus ſem bronſas rotâm, tapat behrſa lapu baſſams muguras dalas un tapehz, laikam, ari guldinaja mironus uſ behrſa lapâm. Dſimſchanai pirti uſ behrſu ſlotas buhs ta pati noſihme, t. i. ilgs muhſchs, ſpehks.

Laimas deeweete nes behrſa ſlotu:

Kur tu tezi, mihlâ Laima,

Behrſa ſlotu paduſê?

Wakar weena mahtes meita

Mihli mani aizinaja.

Es redſeju melnu wiſtu

Pirts jumtiau laipojoti;

Ta nebija melna wiſta,

Ta ſewianu mihlâ Laima.

Pirti dſima ſtipri wihri

Sem behrſina lapinâm;

Stalli labi kumelini

Sem ſalâ ahbolina.

Un ka jau redſejâm, tad ar behrſa ſlotâm, kurâm bij peelikti waj nu oſola un ſarmogla, waj leepas un ſarmoglu ſarini, pehra ſarus; ari ſpahrnu zirpſchanai bij wajadſiga behrſa ſlota. Kad behrns bij kriſtits, tad weeſi aiſejot wilka behrſu iſtabâ:

Aiſjahdami bahlelini,

Welzeef behrſu iſtabâ;

Atwehleet mahſinaï
Labu muhſchu dſihwojot.
Ari atnahkot bij behrſ janem lihdſ:
Jſtabâ eeedams
Semes behrſu lihdſi wilku:
Lai ſaloja man' mahſina
Semes behrſa kuplumâ.

Slotam un meijam nehma behrſus-oteaus t. i. ar
ſtahtweem uſ augſchu auguſcheem ſareem un newis pure-
nus. Un kur tad paleek mums wiſeem palihtamâs
behrſu rihkſtes, roſinas, (garâs) kas aug behrſa galâ!

Negribeja behrniaſch gulet:
Meedſiaſch behrnu kaitinaja
Uſ fleegniſcha tupedams;

tad:

Rem, mahſina, behrſa rihkſti,
Dſen meedſiau ſchuhplifi.

Behrſis ir palihtams leetu koks un tadeht ſehtas
labpraht zehla behrſu birſês un behrſeem dewa ſtarp
ziſeem ſehtu kokeem ſawu weetu. Jau jaukâ lakſtigalas
pogoſchiana eewu un behrſina ſmalzês mahzija koſt bir-
ſtalas pee ſehtâm. Leetoja behrſa ſarus, ka jau minets,
meijâm, ſlotâm, peramâm un ſlaukamâm, rihkſtem un
ſchagareem, behrſa pumpurus (lapu) ſpirlâ ſahlem, behrſa
balfamu, behrſa darwu, behrſa taſſas, ehda behrſa
grebſdus un dſehra behrſa ſulas gan ſaldas, gan ſkahbas.
Saldas behrſa ſulas eelehja leelakâ frauâ, apklahja
upenaju lapâm un ſarineem, tad ar tihram ſehnalâm,
kas negrimſt dibenâ un uſſehja wirſû meeſchus. Meeſchi
auga un pamafâm iſzehlâs zeeta welena, kas ſulas aiſ-
ſargaja no gaiſa. Kad ſulas bij noruhguſchas, tad zaur
tapas aſtrauſchanu nolaida dſerſchanai pehz patikſchanas.
Raudſeja ſulas ari ſlehgtôs frauâs, muzâs.

Pee ſehtâm nekad netrukka ſarmoglis jeb pihladſis,
pihlengis. Muhſu ſentehwi ſchim kokam peeſchkihra
ſewiſchku ſpehku, aiſdſiht raganas un wiſus zifus launus
garus. Ja ſchis koks auga mahjas tuwumâ, tad jau ſas
ween bij droſchums pret daſcheem launumeem. Tapehz
ari maſu behrnu ſaru pehrſchanai leetoja ſarmogla ſariuus
un Jahnâs puſchkoja laidaru wahrtus un kuhts durwis
pihlengem. Ja launus garus gribeja iſdſiht, tad nehma
pihlenga kuhju ar teewgali rokâ. Ar ſarkanâm ogâm
netikween rotajâs, bet pehz ſalſchanas ſehrſnâ jeb ſarmâ
winas ari ehda.

Ka derigi leetu koki tika peekopti ari klawa un ofis; klawas faldàs fulas beš fam ari tika dšertas. Par abeem kokeem dšeed fautas dšeesma:

Sina Deewis, šina Laima,
Kad es nemišču lihgawinu;
Wehjinšch loka klawinā
Wedamàs kamaninas; —

waj ari:

Wehjinšch loka wehreeuā
Ošchā fleezes kamanām.
Kalninā kupla leepa, lejinā awotinšch,
Lejinā awotinšch, trihs mešinas welejās;
Ošcha benkis, leepas wahle,
Welè šihda nehšdaužinus,
Šchauj leepinas galotnē;
Ššchahwufchas galotnē
Pašehd pašchas pašarēs.

No ošcha koka faišija ari laiwas:

Ko gaidiji, ošcha laiwa
Juhrmalāi guledama?

No šeemela wehja gaida

No Wahšfemes ihrejiau.

Ko tu gaidi, ošcha laiwa,
Wihtolina ehninā?

Šeemelišcha wehja gaidu.

No mahminas ihrejiau.

No wihtola un wihtšnes leeza lokus, kašdam noluhkam katrā šehtā atradās šewišchks loku un šleetišču leezamais koks — blukis no preedes koka. Ari pee riju šeenām, pakšcheem bij eetaišits loku leezamais. Par wihtolu fautas dšeesma dšeed:

Nedod mani mahmulina
Kur pee wahrteem wihtolinšch;
Wihtoleem beši fari,
Neredš šaules ullezot.

Kad wihtoleem, kahrkleem un winu daudšām pašugām pehz pirmā pehrkona atleza miša, tad plehša luhkus wihtšem un behrni faišija jeb greša šwilpites.

No wihtola šugām buhtu minamas: traušlais wihtšls, kas šašneedš leelu augštumu un wezumu, šudraba wihtšls, šarkanais wihtšls, kas dod labako materialu grošu piššchanai un dšihwām šehtām jeb šchogeem. wihtšchu kahrkls, loku wihtšls, puhpolu wihtšls, šchkefra, blihšne u. z. Šewišchki daudš leetoja kahrklus, wihtšchu, murdu un

grofinu — kurwoju pihschanai. Misa, kas fatur salizinu un gehrfkahbi, fika leetota ahrfneeziabâ un gehretawâs. Trauflâ wihtola fakni leetoja farkankrahsofchanai. Bet wihtols nebij fikai ween leetu koks, winam peefchkihro kaut ko deewifchku wina neifnihzinamâs augfchanos fpehjas dehl: nozehrt faru, nomef fehtmalâ un winfch aug atkal, ir, fa fakot, nemirffigas dabas. Tadehl wihtolu netruhka ari neweenâ fehtâ; fthandija winaus pee wahrteem, pee laidareem, pee pirtim un pagalmâs.

Tautas dfeefma fahtak apleezina:

Ну es labi nefinaju,
Kas dsihwoja fchai fehtâ;
Waj Deewinis fche dsihwoja,
Waj bagati bahlelini:
Wifi meeti pee meetina
Sudrabina lapinâm.

Pilna fehta wihtoliu fudrabina lapinâm.

Waj te bija Deews dsihwojis, waj tee mani bahlelini.

Neweenam tâ nebij, kâ manam bahlinam:

Wihtolini pee wahrteem, fudrabina lapinam.

Ta bij mana brahla fehta, kur dewini wihtolini,

Zauri gahju zaur aſtoni, dewitâi puſchkojos.

Saule pina wainadſinu wihtolâi fehdedama,

Pin faulife, dod man weenu, man jaefi faufinâs

Wijeet man, wijeet man wihtolina wainadſinu:

Wijeet man fa wihtola, kas aug upes malinâ.

Wihtols auga pee wahrteem fudrabina lapinam.

Brahlâs auga muhf' mahſina, ſelta kronis galwinâ.

Wihtols aug pagalmâ, apakſchâ awotinfch;

Apakſchâ awotinfch ar ſaldo uhdentinu.

Puht wehjin, zik few tihk, es wihtola ehniâ;

Runâ laudis, zik jums tihk, es neneeka nebehdâ.

Mahte mani maſu kuhla ar wihtola ſchagarinu,

Ei es augu tik lokana, ka wihtola ſchagarinfch.

Tapat ka wezee greeki Dodonâ, ſawâ ſwehtâ ofolu birſe praweetoja pehz ofola ſaru un lapu ſchalkſchanas un winâs ulkahrto metala gabalu ſkanas, fa ari muhfû ſentſchi klaufijâs netikween ofolu, bet ari wihtolu puhſchanâ:

Gruhti puhta wihtolinfch

Maltuwites pakalâ;

Waj redſet paredſeja:

Tautas wihla malejiniu.

Buhs ari wehl daschs labs muhsu starpâ, kas ir redsejis Walmeeras Weidmuischas Putrinas ņwehto wihtolu. (Weidenberg, Weidenhöhe = Wihtolu kalns, wihtolu augstums ir wezs Lehra kalna, tagadejās kurlmehmo ņkolas noņaukums; mahzitaja muischa Weidenhof = wihtolu muischa.)

Schis ņwehtais koks wehl ņtahweja 1860. gadâs un bij laudis, kas tur mekleja paliĝu pret wiņadâm ņlimibam un launumeem. Wihtola reņnums bij 5—6 asis un ņchim millsim ņeedoĝa putraimus, (tadeht ari „Putrina“) dņihparus, wilnu, drehbes lupatinas, naudu un daschas zitas leetas, eefmehlâs tad ņwehtâ awofina dņelsaino uhdeni, kas turpat Gaujas kraftâ lihdsâs ņwehtajam ofolam iņtek un ņtaigaja laimigi mahjâs. Biskaps Walters, toreif Walmeeras mahzitajs, kas ņchahdâ ņeedoņchanâ bij ņepeni noņkatijees, uņaizinaja wihtolu nozirņt un ņadedņinat. Winam atbildeja, ka to, kas to dariņņot, pehrkons noņperņhof un neweens ņcha darba neuņachmâs. Tad wiņņch pats koku aifzirta un aiidedņinaja. To weetu, kur ņchis wihtols wirs ņalinas starp Putrinas wezo un jauno Gauju ņtahweja, ir Gaujas wilni pawafara pluhdu laikâs no-grauiņņchi un noņkalojuņchi; tuwumâ atrodas diwi jaunaki wihtoli un ņwehtais ofols, 3—4 asis reņns, ņtahw wehl tagad jaukajâ Putrinas Gaujas kraftâ, ari awofinņch grawâ pee Putrinas mahjam wehl ir atrodams.

Kad ņweedru kehniņņch Guņtafs Adolfs bij Widņemi eekarojis, tad wiņņch Walmeeru dahwinaja ņawam kanzleram, grafam Akņelam Okņenņtierna 1628. gadâ. Schis grafs nometinaja Walmeerâ uņ dņihwi piņnus jeb ņomus, par ko pilņhtneeki ņuhrojâs, ņchehlojâs un ņuhdņejâs. Piņnus iņ pilņhtņas iņweetoĝa un eerahdija wineem dņihwes weetu ņtarp Putrinam un Kozeneeņchu Zehla un Brehmeta mahjam. ņcho apgabalu wehl tagad ņauz par „Piņnu kalneem“. Ka ņinams, tad piņni, igauri un lihwi (lih-beeņchi) ir tuwi radi, weenas zilts ņautas, kurai ņewiņņchi wihtols bij ņwehts koks, ka to leezina jau minetâ „rihmju kronika“:

139. Die dune ein wasser ist genant
 Der vlus geet von rusen lant.
 Daruffe waren gesesseu
 Heiden, gar vormessen.
 Liven waren sie genant.
 Das stoset an der selen lant.

175. Wenn ir wart in kurzer stunt
Von schiesen sumelicher wunt.
„Do sprachen sie vmm̄e einen vride
„Vnd lobeten den bie der wide“.
Die cristen wurden ouch des vro;
Mit gelubde sie giengen do
Zu in vrielich uf das lant.

t. i. ka ap Daugawu dšihwojufchi lihbeefchi, pahdrofchi pagani, wiñeem kaiminas fehleeſchi; kad pehz ihſas apſchaudiſchanas wiñi wiſi (kas wahzu kugim, Daugawâ eebraukuſſham usbruka) — bij eewainoti, tee runaja par meeru un apſwehreja to pee wihtola; kriſtfigee bij preezigi un gahja ar apſoliſſchanam meerigi pee wiñeem wiñu ſemê.

Tâ tad lihbeefchi ſwehreja pee wihtola un ja kahds tahdu ſwehraſtu laufa, tas fika wihtola luhku ſaitês — walgôs pakahrts.

Putrinâs lejas ſwehtums zaur pinnu-fomu ſeedoſſchanâm pazehlâs jo wairak un warbuht ihpaſchi tadeht paſtafweju lihds wehlakeem laikeem.

Bel jau mineſeem kokeem katrâ ſehtâ atradâs wehl eewas un ahbeles. Sawa kupluma un ſeedu kraſſſchuma deht abas fika lihdsinatâs meitam; waretum ſazit, ka wiñas bij ſeeweefchu koki. Tautas dſeeſmas eewu un ahbeli daudſ un daſchadi apdſeed:

Redſ, kur koſchi eewa ſeed ar ahbeli kalniâ
Eewa bija mahtes meita, ahbelite ſehrdeenite.

Tai ahbelei balti ſeedi, tai ſarkani ahbolini;

Tai mahminai dailas meitas, tai ſlaweni ſnoti jahja.

Jo eewai balti ſeedi, jo tai melnas ogas auga;

Jo mahtei dailas meitas, jo tai daili ſnoti nahza.

Dehkla manu muhſchu kahra pee leepinas, pee ahbeles;

Ka leepai man ifaugt, ka ahbelei noſeedet.

Leez Laimina, man muhſchinu eewinâ, leepinâ;

Ka leepai man ifaugt, ka eewai noſeedet.

Man Laimina muhſchu lika ahbelê ſehdedama:

Leek man augt, ka leepina, ka ahbele noſeedet.

Ahbeles ſeedus wainagâ nepina:

Wiñu puku ſeedus liku ſew wihdama wainadſinâ;

Ahbels ſeedu ween neliku, tee raud gauſchi dšihwojot

ſaſawiju wainadſinu eewas ſeedu, laiſdas ſeedu;

Ahbels ſeedu ween newiju, tee raud gauſchi galwinâ.

Pinu, pinu, nenopinu ahbelseedu wainadsiu;
Ahbelseedu wainadsiuch gruhts muhschinsch dsihwojot.
Ahbele bij ka mahmulina:

Pee ahbeles peespeedofi, ka pee sawas mahmulinas;
Birst ahbelei balti seedi, birst man gauſchas afaras.
Pirmais dehls bij jaku ahbeles rihkſtem;
Kuſ mahmina, pirmo dehlu ar ahbeles rihkſfitem:
Pirma dehla lihgawina, ta tew zela negreelis.
Ja tautas nebij pa prahtam, tad:
Sedsu baltu willainiti, sehtos eewas kruhminâ;
Saka tautas pajahdamas: lihds semiti eewas seed.
Eewas labpraht stahdija:

Stahdiju eewinu plahmina widâ.
Uſauga eewinaſi dewini ſari,
Uſ katra ſarina dewini seedi.
Sajahja tautinas seedinus rauti.
Ko griſi mahſina par wainadsiu?
Eſtstahdiju eewu kruhmu pee lodſina dahrsinâ.

Ahbele puſchko ſehtas:

Sarkanbalta ahbelite, ta ſehtinas puſchkotaja;
Weena meita mahminai, ta weeſiſcha meelotaja.
Zau ahbeſu birſi gahju, rokâ neſu wainadsiu:
Ahbelei aſi ſari, ſapleſch manu wainadsiu.

Eewas un ahbeles zeenija ari winu auglu deht: eewu ogas, kuras nahza gafawas uſ rudſu plaujamo laiku, ſalaſija traukâ, ſakratija — ſaſchwadſinaja un tad ehda un meſchahbolus, kuri te ir domati, uſglaba; a ſeemai un tad pehz ſaſaſchanas un atkuſchanas baudija wairak winu gahrdo ſulu. Daſchs labs wehl atmineſees no ſawâm behrnu deenâm leelas kuplas meſchahbeles, kas katru gadu ſeedeja, bij pilnas ſeedu un rudenî pilnas ſkahbo ahboſu, kurus tad daudſreis nokratija zuhkgani ſawam ganamam pulkam, kas tad lihds ſobu nomifeſchanai ar putâm mutê ſchos ahboſus ehda. Un kurſch gan nebuhs eewu ogas laſidams iſkahpelejſis wiſus eewas ſarus un ſarinus! Sakasitu eewas miſu leetoja pret roſi un kopâ ar kamparu pret ſobu un kaulu ſahpêm; eewu pumpuru tehju dſehra un ogas eemehrza ſpirtâ un iſmirkumu aſſchkaiditu leetoja daſchadi. Miſa, ſeedi un lapas ſatur ſiſkahbi un oſch pehz ruhgtâm mandelem. Ta tad eewa ir Latweeſchu tautas ahrſtneeziſibâ leetots koks. Eewu ſeedi ir ari laba bariba bitem. Jaunas eewas, ſewiſchki wehros auguſchas, un

eewu sarus leetoja ka stihpas, ka sehtu rihkštes un ka grofu pinamo materialu.

Tee nu buhtu latweešchu sehtās stahditi un peekopti koki, ka to pageheja wiņu tizibas uskati un mineto koku leetderigums. Ja koki bij jazehrt, tad ewehroja laiku: lapu koki, kad mehnešis teek pilns un eet uš wezu un fkuju koki jauna mehnešča pirmā zeturkšni, pee tam koks jalašch, jagahšch pahr putnu zelu, t. i. no rihteem uš wakareem, jo putnu zelšch eet uš deenwideem. Kaimini igauni koku stahdišchanai un kopšchanai nepegreeša nekahdas wehribas, wiņu sehtas bij kailas lihšl wehlakeem laikeem, nebij pat ne ahbeļu dahrsu.

No puku-dahrsiņšs peekoptām pukem un stahdeem beš jau minetām rosem un magonem buhtu wehl minamas: deewkozini, salwijas (salpetes) un metras (mentras), kas tika ahrstneezibā daščadi leetotas, gan fehjā, gan kopā ar medu u. t. t. Salwijas stahweja šawa dšeedinaščanas špehka deht pee wezo greeku un romeešchu ahršteem leelā zeenā; widus laikšs pat šazija: ka war mirt zilweks, kura dahrsā aug salpetes.

Dahrsšs netruhka ari oglaju, ka sulfrenaju, tagadejo jahna-ogljaju, upenaju un aweešenu kruhmu. — Ka šewišchks dahrsšs wehl ir minams apinu-dahrsšs, kas netruhka neweenās sehtās. Apinu špilwas jeb galwinas nodereja alus dariščanai un dewa alum šinamo ruhgtumu un špehku. Ahrstneezibā leetoja no winām ištijato pulweru. Gan šaka, ka wahršs apinis ešt zehlees no wahrda ap-pihtees, tadeht ka wiņa tihteni ap-pinotees ap meeteem jeb maikštem, beš rahdās, ka apinis buhs wahzu hopfen un šenais latwiškais nošaukums buhs bijis meeles, leitšiki meles, t. i. apakščas raugs pee alus, kas bij šewišchki šuhrs un reibinošchs un zehlās no apineem. Ari kreewu хмель, t. i. apinis un latinu humulus aišrahda uš muhfu meeles un leišchu meles. Meelāšts un kreewu похмель, t. i. pagiras beš dšerščanas neišgahja.

Par apini dšeed faufas dšeešma:

Aiš kalniņa meešchus šehju, lai apinis neredšēja;

Apinišis gudris wihrs, kokā kahpa raudšitees.

Apinišis leelijās, apkahrt koku tihdamees:

Buhs daščam gresnajam dublšs bahš deguniņu.

Apinišis gudris wihrs, kokā kahpa olu deht,

Kokā kahpa olu deht, kubulā ištperēja;

Pa ištabu ištadaja ar paegla kanniņam.

Ištariju alutiņu, diwi meešchi, trihs apini,

Lai dser mani bahlelini ar kahjiau peeminufchi.
 Nes, mahfina, pilnu kaufu apinota alufina,
 Raudifim tautu dehlu, buhs ar' gudris dsehrumâ.
 Wezais fehws ar apini weens ofram labu dara:
 Tehws dur maikfi apinim, apins fehwu danzinaja.
 Apini peedereja ari pee klaufchu laiku nodewâm,
 ka to redsam if fekofchâ Sweedru kataftri no 1599—1601 g.
 mineta rahditaja pehz Dr. Schiemana:

62. Das hauss Wolmer.

Der pauren gerechticheit so sie jährlich auss-
 geben: regken . . 6 loff, gersten . . 6 loff, habern
 . . 6 loff; ein jeder gesinde . . 1 kulmt weitzen,
 ½ kulmt erbsen; vom haken 1 liss $\mathcal{L}$. flachs, 1 liss $\mathcal{L}$.
 hennipf, 1 liss $\mathcal{L}$. hopfen (1 Liespfund, t. i. weenu
 podu apinu), honnich wirdt geschnitten, ein jeder
 gesinde . . 4 honer, 10 eyer, 1 futter hoy, 1 futter
 stro, vom haken holtz . . 1 faden, wacken gelt
 vom haken . . 3 mrk., ochsen gelt . . 2 mrk., ein
 jeder wacke schwein . . 2, ein jeder gesinde . .
 1 schaff.

Kas nu atteezàs uf feno latweefchu garigo dsihwi,
 tad, pehz Einhorna. wini turejuschees pee dabas likuma,
 kas pagehrot: „honeste vivere, neminem laedere,
 suum cuique tribuere“, t. i. „godigi dsihwot, neweenu
 neapwainot, katram sawu dot“ un pehz ta fewi waldi-
 juschi.

Sawus laikus wini skaitijuschi pehz mehnescheem,
 kurus pehz dabas eewehrojusch: ar jaunu sahkuschi un
 ar tukfchu beigusch — jauns, pilns, wezs, tukfch. Pee
 wiseem darbeem tika eewehrots mehnefis: koku zirfchana,
 aitu zirpfchana, matu greeschana, fehfschana un plauschana,
 zuhku kaufchana u. t. t., tika sinamôs mehneschôs isda-
 ritas, ko wezi laudis ari wehl tagad eewehro. Mehne-
 schus wini nosaukuschi pehz katra fewischkas ihpafchibas:
 januari par seemas mehnefi, tapehz ka tad seema,
 aukftums, wisbahrgaka; february par fewefschu mehnefi,
 tapehz ka senlaikôs pagani-romeefchi lihdfigi kelteem-
 galleefcheem (semgali-latwji) seedojusch pekles deewam
 „Dis jeb Ditis“, naktsdeewam, swezes mirufcho dweh-
 felem; martu par fehrfnu jeb balofchu mehnefi,
 tapehz ka sneega wirskahrta faulê sahk laiftees, paleek
 mihkfta, bet naktis atkal uffalst un paleek ka zeeta misa
 jeb fehrfna un ari balofchi schini mehnefi atkal atnahk;

apriili par ſulu mehneſi, tapehz ka tad behrſeem ſulas ſahk tezet; maiju par lapu jeb ſehjas mehneſi, tapehz ka tad kokeem ſahk plaukt lapas un teek ſehts; juniju par ſeedu mehneſi, tapehz ka tad koki, rudſi un wiſi ſtahdi noſeed; juliju par leepu mehneſi, tapehz ka tad, kur jau ziti koki un ſtahdi noſeedejuſchi. leepas wehl ſahk ſeedet; auguſtu par ſunu mehneſi, tapehz ka tad ſunu deenas ſahkas, t. i. ſuni no leela karſtuma paleekot fraki, ſauz gan ari juliju un auguſtu kopâ par leepu un ſunu mehneſi; ſeptembri par ſilu mehneſi jeb weſelu mehneſi, tapehz ka tad ſili (wirſchi) wehl ſeed, kur zitas pukes wiſas noſeedejuſchas un ari wiſadas kaites un wainas labak ſadſihſt, neka ſunu deenâs; oktobri par weſu mehneſi jeb ſemliku mehneſi, tapehz ha ſchini mehneſi ir tàs deewa-deenas, kur miruſcho dwehſeles iſ kapeem ſauza un meeloja waj ari ehdeenus un dſehreenus uſ kapeem, uſ ſemes lika (ſemlika), — ſchis weſu jeb dwehſelu (miruſcho) laiks ſahkàs 29. ſeptembri un beidſàs 28. oktobri; nowembri par ſalas mehneſi, tapehz ka tad atkal aukſtums un ſalnas eeſahkas un dezembri par wilku mehneſi, tapehz ka tad wilkeem eeſahkas wiſu ſkreeſchanas laiks, kur wiſi ſagaudojas kopâ un tad tahdôs puhlôs daudſreif uſbruka ſehtâm, kuſtoneem un zilwekeem. Tas ir, pehz Einhorna, latweeſchu gads ar ſaweem mehneſcheem. — Sawôs deenas darbôs rihkojàs pehz ſaules, ar ſauli ſahka un ar ſauli beidſa, ar ſauli zehlàs un ar ſauli gahja gulet. Seena plaujamâ laikâ zehlàs pat preekſch ſaules lehkſchanas. Saule rihtâ, ſaule wakarâ, ſaule brokatiſ, ſaule puſdeenâ un ſaule launagâ bij wiſu pulkſtens. Gani mehrija pakrehſta garumu: eeſprauda kahdu kozinu waj nowehroja kahdu akmenu un noſtaigaja tad pakrehſli pehdâm waj ſoleem un ſinaja tad, kad laiks mahjâs loiſt.

„Ej ſaulite driht pee Deewa, dod man ſwehtu wakarinu! Sweſcha mahte darbu dewa, nedod ſwehtu wakarinu“, tà dſeedaja bahra behrni un atkal luhdſàs: „Saulit balta noëedama, ko es fewim paſaziſchu: aiſnes manai mahminai ſimtu labu wakarinu!“

Ari gaili bija tahds ſenlaiku darba lauſchu pulkſtens: „Dſeedi, dſeedi tu, gailiti, ar to kaula deguninu; pazel kalpus, kalponites, manas rijas kuhlejinau!

„Dſeed gailiti, ſit ſpahrninau pa lakſtinu lehkadams, lai zelàs tàs meitiſas, kas zelamas nezelàs“,

Kad gailis par agru dseedaja, tad: „Dseedi, dseedi tu, gailiti, rihtâ wairs nedseedafi: meitas tewi nolahdès, wanags tewi apehdis!“

Puischus zehla ari lakstfigala: „Pirz, brahliti, selta gaili, pirz fudraba lakstfigalu: gailits zehla malejnu, lakstfigala peegulneekus“ (t. i. puischi, kas guleja ganibàs, gahrshàs, falàs par nakti ka fargi pee saweem sirgeem).

Naktis, rihtàs un wakaràs fpreeda ari pehz swaigsnèm, sinaja rihta-swaigsnì aufekli — auftrinû u. z., bet fewischi ketinû. Pehz greeku mitologijas redsamàs 7 ketina swaigsnès esot 7 mahfas, Atlasta nn Plejones meitas, plejades, kuras sawa no lauwas faplofita brahla fijasâ deht (hijades-fiats?) nahwê gahja un kuras tad Zeus pahwehrta swaigsnès. (Setinâ, kas pastahw no 40 swaigsnèm, astronom Medlers mekleja hipotetisko zentralfauli. Setinisch jeb plejades un hijades atrodas pee swaigschnu grupas wehricha muguras un galwas.) Atlas pats tika pahwehrts kalnàs, kam janès debelis. (Atlasta kalni atrodas Afrikâ, Atlantikas juhra scho kalnu juhra).

Par swaigsnem fautas dseedmas dseed: „Kal, kaleji, ko kaldamis, nokal mane selta kroni; nokal mane selta kroni dewineemi schubureem, preekschâ fauli, pakalaî, widû rihta aufekli, wisapkahrti gar malam rihta swaigsnès ritinam“. (Widû faule ar mehnesi, apkahrt swaigsnès ritinaja.)

„Luhdsama, mahmina, laid meitas gulet, ketinisch ritina launaga laikâ.“

„Meitas sehð wakarâ ketinâ raudsidamàs. Jau ketinisch pusnakti, wehl meitinas neguleja“.

„Wehl naw meitam gulama laika, un fik ketinisch pusnaktis lihgo, pusnaktis lihgo, puslaunadinâ (t. i. pusnakti).

„Kur tezeji mehnestini, ar to swaigschnu puduriti? Teku zelu rahdidams sehrdeeneem nakfninâ“.

„Dseedot dsimu, dseedot augu, dseedot muhschu nodsihwoju,

„Dseedot eet dwehfelite Deewa dehlu dahrsinâ“.

„Ar dseedmam guldits klushchu baltâ smilshchu kalninâ“

„Kas tur fkanî gawileja kapu kalna galinâ?“

„Muhf' mahsina gawileja welu gowis ganidama“.

„Mahzi, mahte, man dseedat, mahz' ar' weenu Deewu dseedmu,

„Ko dseedàs dwehfelite pee Deewina aifgahjufi“.

„Mihlà Laima, Deewa meit', nahz dseedminas darinat:

„Teiz dseefminas, dseedi pati par jauneem, par wezeem“.

Wezee latweefchi fizeja muhschigai dsihwofchanai un tadehl ari, kà jau minets, godigi dsihwoja:

„Godam dsimu, godam augu, godam gribu padsihwot“.

Wifa winu dsihwe bij weena pafahwiga farunafchanàs, fadfeedafchanàs ar faweem deeweem. Ne welfi tapehz Einhorn's nofauz winu dseefmas ihstas deewu dseefmas: „hymni deorum“. No fchuupla lihds kapam, pee darba ejot, no darba nahkot, rihtòs un wakaròs, preekòs un behdàs, walas brihschòs un swehtku laikòs fika dseedats kà un kam kurreif wajadfeja: gan Laimes mahtei, gan Welu mahtei, gan Lauku-, Dahrlu-, Mescha-, Zelu-, Juhras- un Lopu mahtei, gan ari Wehja-, Sneega-, Miglas-, Meega-, Gaufu- un zitàm mahtèm, deewu meitàm. Ar fauli, mehnefi un swaigsnèm farunajàs kà ar wezàm pafinàm, ikdeenas draugeem. Mahtes jau allasch ir mihtakas, ar winàm war ifrunatees, tehwi ir bahrgi, wini baràs un foda. Deewiasch baràs, tehwainis ruh, faka pehrkona laikâ. „Pehrkons, (kreew. перунъ. lat. parens — Jovis pater, Juppiter, — tehws raditajs) brauz par debesim dewineem kumeleem“, winasch ruh un fper siberus, winam japeelabinas, jaluhdías un jafeedo waj nu melna tele, melns ahlsis waj melns gailis. „Liktienis naw lehmis“, „Deews ir nolizis“, „laimè un nelaimè“, „fihrais pikis“, „rauj tewi pikis“, „lai tewi jupis“, „ej pee joda“, „jodi, kahwi kaujas“, (jods leitifki judas = melns, ta tad melnais, launais gars), pekle, puhkis, ufiasch (Ufs-Zeus? pawafara pehrkons ap Jurgeem?), lauma, fpihganas, raganas, weli — mirufcho gari, fkaugis, burwi, sihlneeki, sihlet, puhfchlòt, leetuwers — leetons, wilkazis ir wezu laiku mitologifkas aflikas.

„Tais', Deewin, dielfu fehtu apkahrt manu dsihwofchanu:

„Burwis buhra, fkaugis fkauda, newehlonà newehleja.

Kà jau minets un kà fas ari if tautas dseefmàm redsams, tad muhsu sentfchi fizeja muhschigai dsihwofchanai, bet tahdu paschu, kà fcheitan, fchis dsihwes turpinafchanu: ehst, dsert, gulet, gehrbtees u. t. t. Tadehl wini ari fawus mirufchos eegehrba labakàs drehbès lihds ar rotas leetàm, dewa lihds naud, fidrabu, feltu un eroffchus lai waretu winâ pafaulè tahlak dsihwot un lai tur nekas nefruhtku; ja wairak nebij ko dot, tad nasi, galodiu, deegu un adatu greefchanai un drehbju lahpiifchanai, kad nowalkatas un faplihfufchas. Welu laikâ, ka jau minets,

mirufcho dwehfeles tika tad meelotas. Kurfemes pirmõs bofnizas likumõs no 1570. g. fchee dwehfeļu meelafsi wehl ir mineti un mahzitajeem un waldibai ufdots fchahdas leetas turpmak wairs nezeest. No Mikeleem lihdf Wifu Swehto deenai efot katrã pirmdeenã mirufchee fenwezaki, draugi un radi meeloti ehdeeneem un dfehree- neem un tad notikufi dwehfeļu fihrifchana un mafgafchana. Schahdu dwehfeļu meelofchanu latweefchi, pehz Einhorna domãm, efot peenehmufchi no wezeem greekeem, kas tapaf darijufchi. Ari Komo-deewa fwehtkus, ko apufstus Pahwils peemin (Rom. gr. 13,13), latweefchi no greekeem peenehmufchi: dezembra mehnefi nakfi efot dsihwojufchi wifadi trakodami, ehdufchi, dsehruufchi, dejojufchi un wifadas belkaunibas dfinufchi. „Comus est deus lasciviae“, t. i. Komus efot newaldamas prezibas- frakulibas deews. Dafchõs gabalõs wehl tagad ifgatowo un ehd kã fewisfchu gahrđumu „kami“; fchis wahrds, rahdas, atgahđina mine- tos Komo fwehtkus. Neilgi atpakal fchahđus fwehtkus jeb teem ko lihdfigu peekopa Walmeereefchi ap 6. dezembri.

Wehl kã fewisfchi befdewigus fwehtkus Einhorns aprakfta „bluku wakarū“, kas fwehtiti seemas fwehtku nakfi un jau wakarã eepreekfch un peelihđfina bluku wakarū Komo fwehtkeem. Scho wakarū un nakfi efot pawadijufchi ehđot, dferot u. t. t. efot gahjufchi no mah- jas uf mahju un wilkuufchi lihdf weenu bluki, ko tad wehlak fadeflinajufchi. Schee fwehtki mums atgahđina wezo Romeefchu „faturnalijas“, kas tika fwinetas trihs deenas, fahkot no 17. dezembra, kã fewisfchas preeka deenas, par peemixu Saturnus laimigajai waldifchanai wezã Latiumã. Saturnus wahrda fakne sa, no fãs serere = feht, ta tad Saturnus fehjas un femes auglibas deews un faturnalijas buhtu Wez-Italcefchu plaujas fwehtki. Saturnus pafãules waldifchanas laiks efot bijis ta fãuktais „felta laikmets“, kurã zilweki bel meleem, bel wilfus un puhlem par deenifchku maii meerigi dsihwojufchi. Pehz wehlakas romeefchu feikas Saturnus ir kehniãfch Latiumã. Saturnalijãs zits zitu apdahwinaja, wehrgi fehđeja kopã ar faweem kungeem pee weena galda, fika no kungeem apkalpoti, ehda un dfehra, ufweda fkatu-fpehles un pree- zajãs pehz patikfchanas. Wina dehls Pikus ir praweeto- fchanas deews un ta dehls faunus lauku un mefchu deews (Pikis un Baunis?). faunus efot faweem apakfch- neekeem mahzijis femkopibu un fikumibu.

Wehl latweefchi esot swehtijufchi, pehz Einhorna, „fabarus“, pretmehra swehtkus, kur feedojufchi un sabeh-rufchi wifadus graudus u. t. t. no wifam sehtam kopá un tad kopigi ari notehrejufchi.

Ka wezeem greekeem esot bijis bagatibas deews Plutus, ta latweefcheem Puhkis. Plutus, pehz greeku mitologijas, esot personifizeta bagatiba, Krefas salas semkopja Jafiona un deeweetes Demeter (romeefchu Zeres) radiba, kas zehlufees ul trihsreis no weetas apstrahdatas puhdejuma semes. Ta ka bagatiba nefeekot peeſchkirta pehz nopelneem, tad, pehz mitologijas mahzibam, Zeus Plutum esot isduhris azis. Semkopiba radot bagatibu. Ta ka wezee bagatee greeki esot kalpojufchi Plutum, ſwinejufchi swehtkus ſawai Demetra i un wezee romeefchi ſawai Zeres no 9—18 aprilim, ta ari latweefchi kalpojufchi bagatibas elkam puhkim. Puhkis peenefis teem, kas to turejufchi, wifadu labibu un zifu mantu, ko noſadſis teem, kas winu neturejufchi. Winſch esot bijis ugunſarkana iſfkata, esot ahtri pa gaiſu laidees ka degſchs uguns, bet kad bijis labibas un zitu leetu peeſadſees, tad esot iſfkatiſees nejauki ſils. Ja nu kahds ſawâs ſehtâs turejis Puhki, tad ſchim noluhkam bijuſi eerihkota ſewiſchka iſtabina. Tahdas telpas wjadſejis turet ſihri un glihti un neweens ſweſchs winâs naw drihkſejis eeeet un neweenam zitam netizis ſtahſits, kas par telpam, pat ne runat un praſit par tahdâ, ne eebillt. Puhkis fizis tahdâ iſtabâ ikdeenas ehdinats un dſirdinats wifadâ maltitem. Ja esot alu darijufchi, tad Puhkim jadod papreeſch, tãpat ja ko zepuſchi waj wahrijufchi, eekam wehl neweens zits neka nebij baudijis. Ja neefot labi turejufchi, waj ari kahdreis peemirufchi jeb atkal kehſijufchi, ſaimojufchi, tad esot palizis tãk launs, ka wifas ehkas nodediinjais. Puhkis esot welna ſpoks, kas peenehmis meefas, nelis mantas un laidees pa gaiſu ka uguns. Ta ſtahſta Einhorns un peekodina iſnihzinât ſchahdu elkadeewibu.

Ari tautas dſeefmas min puhki:

„Puhkits gahja miltu ſagt jaunajâm malejâm:

„Gudras jaunus malejinas, kruſta ſawu malumiu“.

„Malu, malu wifu rihtu, ſeekam kaudſes nenomalu.

„Milti kahp kaudſitem, ſeekâ rudſi man neplok:

„Puhkis tup ail ſijinas ſeekâ rudſus gauſinaja“.

Jeb ari:

„Gauſu mahte eetupâs mana ſeeka dibenâ“.

Ari:

„Kur nomalschu feekam kaudsi, Puhkits milnas galiid“.

Ka greeki Panam un romeefchi Saunam seedojufchi jehru waj aitu, lai aiffargajot wiinu ganamos pulkus pref nikneem swehreem, wilkeem, ta latweefchi esot dezembra mehnesi, ap seemas swehtkeem uf kruffzeleem upurejufchi kasu wilkam ar daschadàm zeremonijam, lai wilks wiinu pulkeem nedaritu skahdes. Un ja nu gads isgahjis bef nelaimes, tad leelijufchees, ka wilks neka neefot darijis, isgahjis pulkam pat widù zauri. Wilku esot skaukufchi par kruhmu deewu, mescha wihru jeb mescha deewu un nedrihkstejufchi wiinu peeminet, ja „te wilku peemin, te wilks klaht“. Wezee tizeja, ka jau wilka usfkats esot skahdigs un ja wilks zilweku papreekschu eeraugot, tad zilweks saudejot walodu, pat kleegt newarot.

Romeefchu kara deews Mars bij wezem italeefcheem ari lauku un ganamu pulku fargs, kam wilks bij swehts kufstonis. Pehz gruhteem kareem un mehreem Marsam apsolija swehto pawafari (ver sacrum), t. i. nahkoschâ pawafari (pehz marta mehnescha, kas bij senak pirmais mehnesis gadâ, par godu Marsam) dšimufchus zilwekus un kufstonus; kufstonus upureja, bef jaunai paaudfei. kad peeauga, bij jaekaro zitas dlihwes weefas.

Ari Wilkats, Wilkazis (leitifki wilkatas) zehlees no wezeem greekeem. Wilkats esot, pehz wezas un tahtu isplatitas tautu teikas, wihrs, kas laiku pa laikam pahrwehrschofes par wilku. Gan jau wezâ Indjâ tizeja, ka meefas, bef ka dwehsele winas alltahtu, warot zaur burwja wahrdeem jeb kahdas drehbes apnemšchanu pahrwehrstees, bef pirmâ wilkata teika atrodas fikai greeku mitologijâ. Arkadijas kehniufsch Likaons esot swehchneekus, kas nahkufchi wiina semê, lizis nokaut un upuret, par ko Jupiters wiinu pahrwehrtis par wilku (lykos = wilks, anthropos = zilweks, no ta tad lykanthrop = wilkats). Tapat wehlahk preefteri, kas bij seedojufchi Jupiteram — Lyzeusam, esot no wiina dabujufchi dahwanu pahrwehrstees Wilkatâs. Un wezee latweefchi esot tizejufchi, ka to zilweku dwehselem, kam japahreef wilkazi, esot sinami laiki bijufchi, kad tam janofeek un jaskreen apkahrt. Tahdam zilwekam bijis janofeet tahdâ weefâ, kur refi kahds teek klaht, jeb kur gruhti klaht tikt, tad esot wiina dwehsele eegahjufi wilkâ un meefas palikuschas nekuffinatatas gulot, bef ja kahds tahdas meefas atradis un kuffinajis, tad dwehsele wairs newarejufe tikt atpakat un

palikufi lihdí nahwei par wilkatu. Ešot ari tizejušchi, ka pilnigu pahrwehršchanos par wilku warot weens ofram ar sinameem wahrdeem ušdert un tam, kas tahdu dšhreenu baudijis, bijis jaškreen apkahrt un jamaitâ lopi un zilweki.

Wehl Einhornš stahšta par leetwenu jeb leetonu, kas ešot nakfis nojahjis ſirguš flapjuš. Pret to ešot leetojušchi ſirga galwas kaušu, ko likušchi ſem baribas. Wišpahr ešot ſirgu un gowu kauluš turejušchi par lihdšekli pret dašchadâm ſehrgam un tadeht glabajušchi meetu galâš, kuhtš un ſtałku tuwumâ. Ari wehl fağad redſam puhzeš un wanaguš peenaglotuš pee kuhtš durwiš, kam gan laikam buhš tahda pati noſihme. Ari leetuwena kruftš tika wilkštš, lai iſſargatu ſirguš:

Weeſuli pahrwehrtuſcheeš zilweki, kaš gribejušchi otra laukeem ſkahdet un ſpihganâš, lai iſſlauktu zifu gowiš.

Pee wezeem mahneem peeder ari klauiſſchanâš uš putnu un zifu dšihwneeku baſim. Kraukliš kraukich, wahrna kehrz, ſchagata ſſcharkſt, puhze aurè, uhpis waid, ſihle dšeed, dšegule aiškukko, ſuniš gaudo, kakis laiſaš —zeemini buhš, ſakis un wahwere, ari kakis, ſkreen pahr zełu u. z. — wiſſ taš ir ſinu doſchana par nahkameem noſikumeem un laikeem.

Kaš Anteneeſchuš kriſtija un kad taš noſika, nau kronikâš faziſtš; bet gan jadomâ, ka wini lihdí ar ziteem latweeſcheem-letgaleem Tahlawaš-Trikateš apğabalâ bij peenehmufchi kreewu fizibu jau preekſch wahzu atnahkſchanâš. Jo kad preeſteris Flobrandš 1208 g. uſaizinaja Jumereeſchuš, Anteneeſchu tuwakoš kaiminiuš, kaš dšihwoja ap Silo kalnu, kriſtiteeš, tad wini meta ſcherbinuš, waj peeneemt lihdí ar ziteem latweeſcheem-letgaleem Pleškawaš kreewu fizibu, waj ari wahzu-łatiu fizibu. Inahkumš bij par labu łatiu-katołu baſnizai. Indrika Latweeſcha kronikâ 11. nodalâ 7 § par ſcho noſikumu ſtahw rakſiſtš: . . . cum gaudio verbum Dei recipiunt: miſſiſ tamen priuš ſortibuš et requiſito conſenſu deorum ſuorum; an Rhutenorum de Plešekove habentium Graecorum fidem cum aliis Letthigalliš de Tholova, an Latinorum et Teutonicorum debrant zubire baptiſmum? Nam Rhuteni eorum tempore venerant baptizanteš Letthigalloš ſuoš de Tholova, ſibi ſemper tributarioš. Et cecidit ſoř ad Latinoš . . . t. i. ar preeku gan peenehma

Deewa wahrds, bet fomehr zaur losi-scherbineem issinaja papreekšch sawu deewu prahtu, waj peenemt lihđł ar zifeem Tahlawas letgaleem Pleškawas kreewu fizibu, waj latinu-wahzu? Jo kreewi sawâ laikâ tahlaweešchus letgalus, kas wineem weenadi nodoklus dewa, jau bij kristijušchi. Un lose isnahza par labu lasineem . . .

Tahlawas (Triakates) Tahlwaldal dehlī Rameko (Ramkâ) ar saweem brahleem (Waribulu Triakâtē un Duhrwaldi Burtneekōs) pahreet katolu fizibâ wehl tikai 1214 g. (Jndr. kron. XVIII,3.). Ka Pleškawas knašs Wladimirs nomefās 1212 g. ka fogts ul dšihwi Antinâ, leezina, ka wismaš weena dala Anteneešchu, warbuht pils tuwakâ apkaimē, buhs bijuši kreewtiziga. Ari tautas no-štahsti par kristišchanu Łuzas lejâ Gaujâ ašfrahda ul lihđšigu atgadijumu Kijewâ, kur Wladimirs Swehtais wišus eedšihwofajus šapulzinaja pee Dnepras, Pehrkonâ—Peruna fehlu eegahša upē un tad leelus un masus Dnepras uhdenōs lika šwaidit.

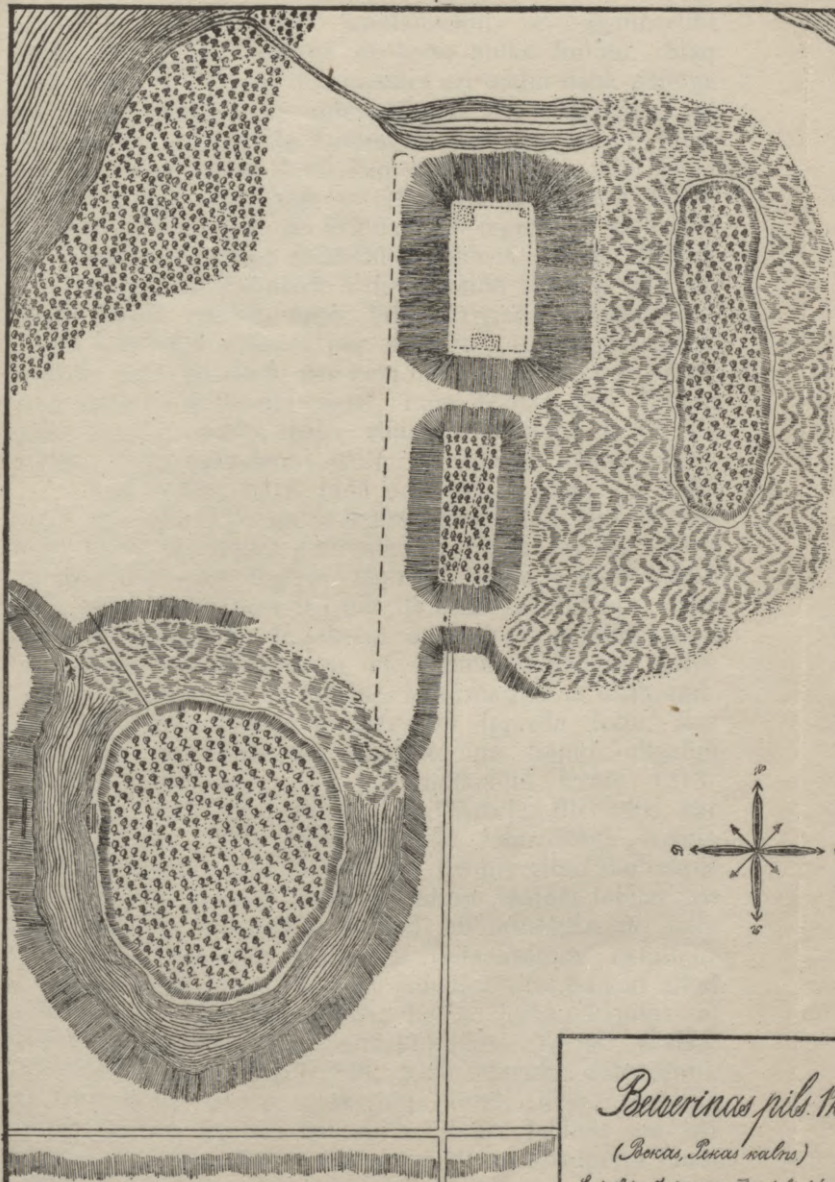
Wišas Liwonijas un Letgales lihbeešchu un latweešchu kristišchana no wahzu pušes bij pabeigta 1208 g.; Jumeras apgabals tautas šwehtnizas Silâ kalna tuwumâ bij peh-digais, kas peenehma krišfigo fizibu. Tiklihđł wiši latweešchi 1208 g. bij krišfiti un wineem lihđšigas teešibas un meers apšolits, wišu wiršaišchi Triakates Tahlwaldis, Šateklas (Autzeemōs) Rühšišch, Antinas Waridotis un ari Zehšu bruneneeku brahlis Bertholds suhta šinnešchus igauneem ar pagehrejumu illihđšinât wišas nodarišas pahrestibas. Šcho suhtau wahrdeem igauni nepeegreša nekahdas wehribas, fomehr dewa sawus suhtaus lihđł ul Latwiju. Šahkâs šarunas par meeru un pahrestibu illihđšinašchanu; klaht bij no bruneneeku pušes Bertholds un ari preešteris Indrikis Jumereetis. Meeru ar latweešcheem igauni apšmehja un runaja wišâs leetâs wineem taišni pretim, leedšâs ari atdot atnemtâs mantas. Gala isnahkums šchkiršchanâs beš meera un draudi ar ašakeem eerošscheem. Antinas Waridotis eet ul Rigu un luhđł palihgu pret igauneem, jo ari Wahzu širgotajeem wiši bij daudš mantu atnehmušchi. Šapulzejâs bruneneeki, leels pulks lihbeešchu un latweešchu un igauni teek ar uguni un šobenu pahrmahziti, wišu pils Odempe ašdedšinata, laupijums, guhštekni un lopi ašwešti. Mahjâs pahrnahkušchi latweešchi noštiprina sawas pilis, sawed tanis sawas mantas un šagatawojas ul igaunu ušbrukuma atgainišchanu. Jgauni luhđł palihgâ šakalaneešchus un

eelaufchas Trikates apgabalâ, kur wihru, wahrâ Wardeke dšihwu fadedsina, laupa un aplenz Bebrinas pili. Waronigi latweefchi fewi aiffahwas: te illaufchas no pils, ufbruhk un apkauj igauus, atnem teem ſirgus, te atkal dodas pili atpakal; ka weens no ſtiprakeem teek minets kahds Roboams. Ari preefteris Indrikis Latweetis atrodas pili, ſtaiga befbailigi pa pils walau wirfu, dſeed un ſpehlê kahdu instrumentu, kura afâs ſkanas igauneem uskriht, ta ka wini atfahjas no apkarofchanas, apjautajas pehz latweefchu gawilem un eefahk ſarunas par meera atjau-noſchanu. No meera nekas neifnahk, igauui dodas uf ſawu puſi, beſ latweefchi ar Zehſu bruneneeku un ordens-meiftera Winno palihdſibu, kas par nakti nonahk Bebrinâ, dſenas wineem pakal. Nahkoſchâ nakti bij leela ſalna, no kruweſcheem ſirgi ſahka klibot, un igauui ari jau guhfiteknus bij palaidufchi walâ, ta ka wiſi dewas atpakal ſawâs mahjâs. Beſ Bebreneefchi gribeja ſawus kritufchos atreebt un ufaizinaja atkal Aſtineefchu wezako Ruhſinu un Anteneefchu wezako Waridoti un zifus latweefchus uf Sakalaneefchu pahrmahziſchanu. Ap 300 labako Sakalaneefchu (Wilindas puſes igauui) kriht, neſkaitot daudi zitu un ar daudi ſaguhſſitam meitam, kas ween, ſapat ka ſehni, fika ſaupitas; un daudi lopeem un zifa laupijuma latweefchi atgreeſchas uf Aſtjerwa (Burtneeku eſera) puſi, kur laupijumu iſdala un tad dodas mahjâs. Ko ar ſchah-deem karâ ſaguhſſiteem darija, to redſam iſ tautas dſeeſmam:

„Ik rihtinu malti gahju ar igauuu meitinâm:
 Man tezeja kweefchu milfi, winâm auſu ſehnalinas“.
 Ko tu ſaki, wezais brahl, es grib nemt igauneefi:
 „Igauneefte ſkaiſſi dſeed, ar wehrſcheem ezedama“.
 Dod, mahmina kam dodama, nedod manis igauuam:
 Igauns ſaka: kurradi, kurradi, es kurradi nemahzeju“.

Bebrinas pili Ruhſiſch, kas eſot bijis latweefchu waronis, ſtiprakais no wiſeem, ſchkir damees ſaka: „Mani behrnu behrni ſtahfis ſaweem behrneem, ko Ruhſiſch ſaweem eenaidneekeem Sakalâ darijis. 1209. g. Anteneefchi atkal palihdſi karot pret igauneem un meers teek pa dalai atjauuots. 1212. g. iſzehlas jau minetais fihrumu un biſchu ſtrihds ſtarp Anteneefcheem un Zehſu bruneneekeem, kas beidsas ar Wladimira nonahkſchanu Antinâ, kur wiſch paleek lihdſi 1213. gadam, kad Antina fika atdota ordenam, atmainita pret Kokneſi Silv. doc. № LXIV.). Tad wehl Antina teek mineta 1215. gadâ,

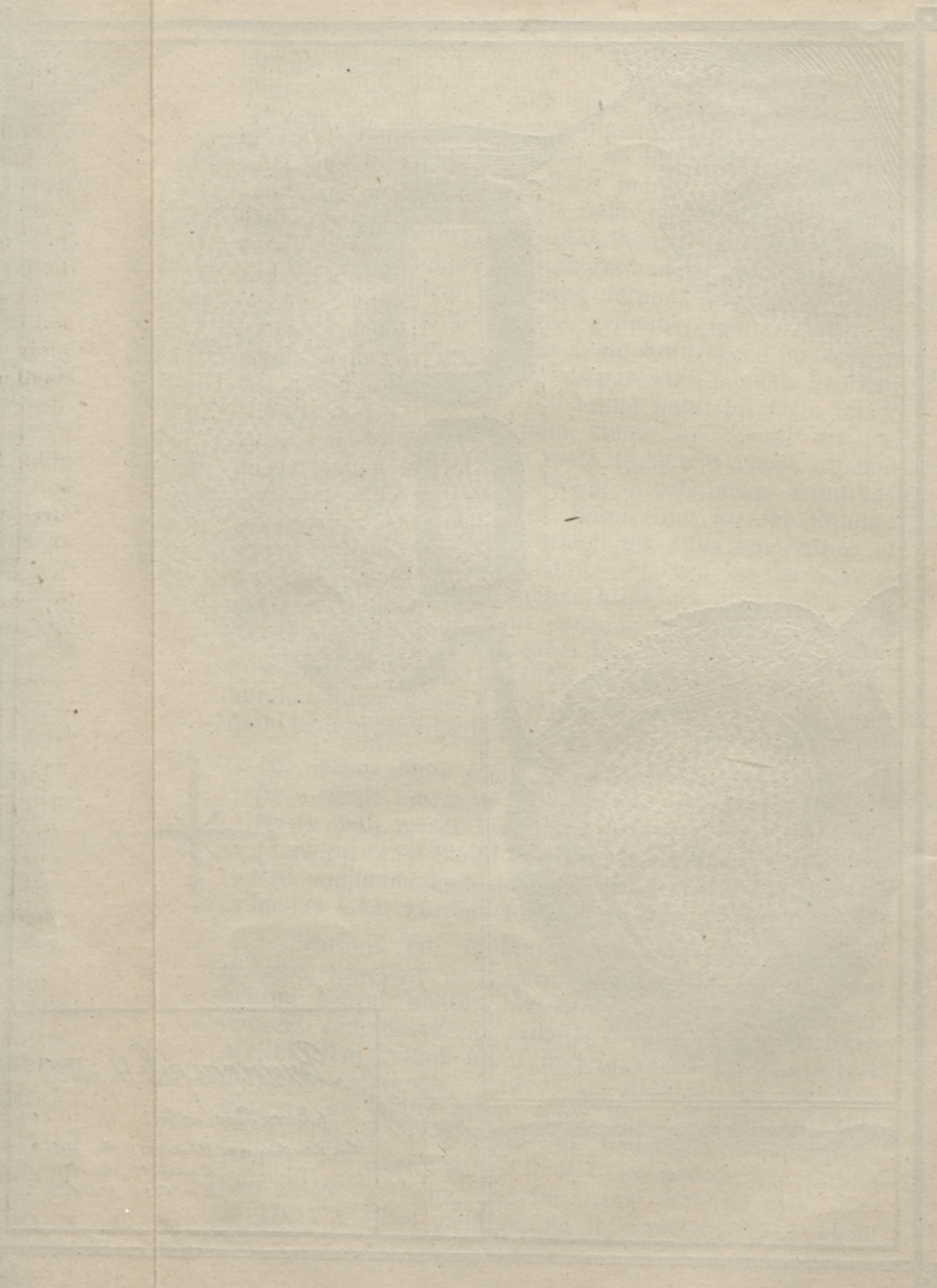

Puccinias pilb. P. - 1216.
 (Bevas, Texas calns)

Spec. Letic Jones, nov. II. modali 36. Anno 1878
 II. modali 37. Anno 1879
 II. modali 38. Anno 1876

(Indr. kron. XIX, 3.); sakalaneefchi un ugauneefchi (Tehrpatas igauni) aplenz ar leelu pulku Antinu. Sina teek laifta uf Zehsim, no kureenes ari tuhlin nahk palihgs un igauni atftahjas no aplenkſchanas un aifgreeschas uf Trihati, kur pahrfteidsa Tahliwaldi pirti un dſihwu fade-dſiinaja. Tahliwalda dehli Rameko un Druwwaldis ſawa fehwa nahwi breeſmigi atreeba, ta ka igauni ſahka luhgtees pehz meera un kriſfibas, lai waretu ar wahzeem un latwejem brahligâ mihleſtibâ dſihwof. Biſchu ſtrihdâ 1212 g. bij ari Ruhſiſch kritis Turaidâ Dabrela pili, no kuras walaa wiſſch, ſawu bruûu zepuri wehzinadams, Zehfu Bertholdu noſauza par „draugu“ (weenigais latw. wahrds wiſâ kronikâ), pee kam bulfa wiûu trahpija peerê. Kad Antinas Waridotis miris, naw feikts; pati Antina pehz 1215 g. nefeek wairs mineta, no kura laika, ka rahdas, buhs noſaukums Walmeers ſtahjees winas weetâ.

Kad Antina 1213 gadâ pret treſcho daļu no Kokneſes tika iſmainita un ordenim atdota, tad Anteneefchu fogts knâſ Wladimirs pahrgahja uf ſawa meitas wihra Deidara-Teodorika fogteju Jdumeju (Widu ſemi—Widawu —Waidawu), kur nometâs pili Metimnê uf dſihwi. (Metimne ir weens no leelakeem wiſwairak apzeefinateem un lepnakeem pilskalneem uf ſtahwâ Waidawas eſera kraſta, kahdu werſti no Rubenes baſnizas zelâ uf Welkeem). Sche Wladimirs nehma nodoktus un ſpreeda teeſu, kas neweenam, ari biſkapam nepatika un wiſſch aifgahja atpakal uf Kreewiju. Bet jau nahkoſchâ ſeemâ 1213/1214 g. wiſſch atkal atnahza uf Jdumeju, Metimni, kur widuweeſchus, tiklab lihbeeſchus ka latweeſchus teeſaja nehma nodoktus pehz wajadſibas. Ari preeeſteri Alobrands (Straupê) un Indrikis (Jumerâ) ſuhtija winam labibu un dahwanas, jo Wladimirs ſchoreiſ bij atnahzis ar wiſu familiju. Alobrands pahrmeta Wladimiram netaiſnas teeſas un pahreſſibas, zaur ko jaunatgreesſtee pagani atkal atkrihtof un Wladimirs pehz kahda laika aifgahja uf Pleſkawu, peedraudedams atreebſchanos. Ta ari noſika. Kad fahlaweefchi trikateefchi, burtneezeefchi anteneefchi, ramkaweefchi 1214 g. pahrgahja katoļu fizibâ, apſolija no ik diweem ſirgeem dof weenu mehru labibas un ari igauni peenehna katoļu fizibu un dewa biſkapeem ſawu deſmito, eeſahkâs apkarofchana no kreewu puſes, kas pahrgahja ſawſtarpejâ naidâ un karâ ſtarp ſakalaneefcheem, ugauneefcheem pret latweeſcheem, fahlaweefcheem, jume-reeſcheem un lihbeeſcheem.

Wladimirs ispostija 1216. g. Odempejas apgabalū, par to ka ugauncēši nebij pēnehmušči kreewu fizibu; peedfina nodoklus no fahlaweēšchem un nodedfinaja Bebrinas pili; 1217. g. ugauncēši ulbruka kreeweem, pahrsteidfa winaus šwehtku laikā 6. janwari, apkahwa un faguhfija daudf feeweēšchu, ſirgu un lopu un ar leelu laupijumu atgreēfās ſawā Odempejā.

Sakalaneēšči 1217. g. eelaufčas Latwijā, eet lihdf jumereēšchem un aplaupa ſcho zeemus. Ari anteneēšči pee fās reifes buhs zeefuſchi. Sakalaneēšchem teek breefmigi atreebts, wina wezakais Lembits kriht 1217 g.; bet ari wahzu, latweēšchu un lihbeēšchu puē kriht Kaupo.

1218. gadā kreewi ar igauncem kopā grib apkarot bruneneekus, lihbeēšchus un latweēšchus, bet teek atfiisti, kamehr wehl nebij ſaweenofuſchees. Pehz trim deenam kreewi eelaufchas Jumeras apgabalā, tad Idumejā, Straupē, ſpilda Wladimira draudus un pehdigi aplenz Zehfis. No Rigas nahk palihs un kreewi ſteigſchus zaur Trikati dodas ul mahjam—Pleſkawu, kas pa to ſtarpu bija no leiſchem iſlaupita. Ari latweēšči ſteidfās kreeweem lihdf un laupa un atreebās zik ſpehdami.

Koknefes un zifi ordena latweēšči ar Meluki un Wargribi preekſchgalā dodas 1219. g. ul Pleſkawu un Nowgorodu, lai atdaritu kreeweem, ko wini Widſemē darijuſchi, bet kreewi ta paſcha gada rudeni atreebās Meluka un Wargriba apgabaleem.

Ta ſas eet gadu no gada, kamehr 1223. g. igauņu wara pee Jumeras upes un ſilfa galigi teek lauſta. Wairak ka 600 igauņu kriht, ziti noſlihkft upē un purwōs, zifi beidfas apkahrtejōs meſchōs. Gan wehl igauņi luhdf kreewus palihgā, bet no ta wairs nekas neiſnahza. 1224. g. wehl kreewi Jurjewā fika pahrwarefi un Widſemi eefkatija par galigi eenemtu.

Bifkaps Alberts ſuhtija kahdu preefteri ul Romu un luhdfa no pahweſta ſionorius III. kahdu augftaku garidneeku ul Eiwoniju, kas wiſus apmeerinatu no pahweſtu pahweſta ſwehtibu. Atnahk pahweſta kanzlers, bifkaps Wilhelms no Modenas 1225. g. un eefahk Eiwonijas apzelofchanu, lauſchu pamahziſchanu un ſwehtifchanu, ta lihbeēšchu, latweēšchu, igauņu, ka ari wahzeēšchu, bruneneeku un zifu. Wahzeēšchem wiſch peekodinaja dſihwot ſafizigi, nedarit pahreſtibu, neullikt gruhtas naſtas jaunatgreēſteem, mahzit fizibas noſlehpumōs, ſewiſchki bruneneekem, lai neapgruhtina ar deſmitā peediſhchanu, waj

ar zifu naffu uslikſhanu. Wiſas Tahlawas latweeſchi fika ſapulzinati Trikatê, zifi atkal Zehſis un Rigâ. Sewiſchki fika uſſlaweta latweeſchu uſtiziba un paſſahwiba un ka wini no brihwa prahta peenehmufchi kriſtigu fizibu, beſ peeſpeeſchanas zaur kareem; ka neeſot atkriſufchi no kriſtibas ka lihbeeſchi un igauni, beſ pazeetigi un paſemigi wifu paneeſufchi, ja pat palihdſejuſchi zitus mahzit un tadehl daſchs labs ſawu dſihwibu ſaudejis un tà lihdſ ar ziteem mozekleem manfojis muhichigu dſihwibu. Pats par ſewi ſaprotams ka muhſu Antinas apgabala eemihtneeki wiſus ſchi laikmeta preekus un wiſas behdas ir lihdſ zauri baudijuſchi, lai gan Antina ſewiſchki neteek mineta.

Ka wiſur pehz kriſtiſchanas tuhlin fika zeltas baſnizas, ta tas ari Antinas jaunâ nometnê Waldmeerâ buhs bijis. Silweſters Tegetmeiers, kurſch 1525. g. Walmeerâ ka pirmais ſludinaja ewangeliuma mahzibas, peeſihmejis ſawâ deenas grahmatâ, ka winſch ſpredikojis Antonius kapehtâ par Jel. 1, 11: „Kaſ man no juhſu upuru pulka? ſaka tas Kungs u. t. t. ſchi Antonius kapehta atraduſees ahrpus pilſehtas. Uſ wezâ Walmeeras pils un tagadejâs baſnizas plana no 1688. g. ir pee baſnizas plaſſcha peeſihmets: „ſcheit ir aprakti kahdi Leepeneeſchu ſemneeki, tapehz ka wineem naw lihdſ ar ziteem ſemneekeem kopejas kapehtas Annaskalnâ“. Jonas Riekhofs, Walmeeras pilſehtas wezakais ſawâ Walmeeras apraktâ (Müller, Sammlung ruſſiſcher Geſchichte, XI. Band, Anno 1764) par baſnizam ſaka: „Ahrpus pilſehtas, uſ ſeemeleem ir wezâs laikôs ſſahwejuſi koka baſniza, kuru ſaukuſchi par ſwehtâs Annas baſnizu, kaſ bijuſi zelta preekſch latweeſcheem. No winas ir wehl tagad kahdi fundamentes aſlikumi redſami. Turpat ir ari ſw. Annas kapehta, kur apkahrtnes latweeſchi teek aprakti“.

Peeſihme. Wezakais peemineklis no ſchis kapehtas ir weenkahrſchs akmens ar tahdu paſchu uſkalumu: Meij 1760. Wehl ir redſamas ta ſaukto „kaulu kambaru“ aſleekas, uſkalniſch ar ſakrauteem ſſilbu kauleem, kuri, ja lihdſ otras un treſchas kahrtas rakſchanai nebij ſatruhdejuſchi, lihdſ ar ziteem wehl weſeleem kauleem fika ſalikti minetâ kambari; jo winâs laikôs miruſchi nekait apglabati familijas kapôs, ka tagad, beſ rindâ zits zitam lihdſâs, kamehr wiſa pirmâ kahrta bij pilna, tad ſahka no gala ofru kahrto un tad treſcho un neſatruhdejuſchos kaulus ſakrahwa „kaulu kambari“.

Leelâ Seemelu karâ, 1702., 1703. un 1704. gadâs Walmeera tika iĥpoĥĥita un ari Annas baĥniza nodedĥĥinata un Walmeeras mahzĥitajs un prahweĥĥts Nicolaus von Hardungen noĥĥauts.

Sĥi ťw. Antonius kapĥeĥta ar ťawu koka baĥnizu, weĥlak ťaiĥĥĥinajumâ ťaukta ťw. Annas baĥniza, Annas-kalna baĥniza un kapĥeĥta, ari Antona jeb Teniĥa baĥniza naĥ nu nekas zĥĥts, ka pirmâ Anteneeĥĥu-Walmeereeĥĥu baĥniza, kas atradâs tur, kur tagad ťahĥ Walmeeras draudĥes konĥents (kawente) jeb nabagu mahja; wiĥas drupas uĥ kalniĥa, kurâ ari ir kauli, weĥl redĥĥamas, tapat keeĥeli 14" gari, 6" plati un 4" beeĥi, kâ ari ta ťauktee „bakĥteini“ (zeĥti akmeni, balti, kalku maiĥĥjumâ) apmehram peĥdu kwadratâ. Noĥaukums „Sw. Antonius“ baĥniza laikam gan dots wahrda Antonius liĥĥĥiguma deĥl ar Antinu, no ka tad latweeĥĥu mehle iĥĥaiĥĥija Annu un Teniĥu. Weĥl tagad walmeereeĥĥi-anteneeĥĥi peemin Teniĥa deenu, 17. janĥwari, ťw. Antonius mirĥĥanas deenu. Sĥini deenâ teek wahrĥts „ĥĥdenis“, t. i. pupas, gruĥĥti meeĥĥi un zuĥkas auĥs. Par Antoniu ťĥĥĥta, ka wiĥĥĥ dĥĥimis ap 250. peĥz Kr. Eĥipte no bagateem wezakeem. Wiĥu ťawu bagatibu wiĥĥĥ eĥot atdewis nabageem un pats gahĥĥis fukĥĥneĥi — weentulibâ, kur ťadĥĥĥwoĥĥis 30 gadus un ehĥĥis ťikai maiĥi, ťahli un uhdeni; wiĥa apĥeĥrĥs biĥĥis ťaru kreĥĥs un aĥtas ahdu kaĥĥoks, maĥgajees wiĥĥĥ neĥot nekad. Te nu ťĥĥtans wiĥam uĥmahzees ka gailis, ťirĥs un peĥĥĥigi ka zuĥka ar daĥĥadâm kahrĥdinaĥĥanâm, ka to ťeika ťĥĥĥĥta un tadeĥl wiĥa mirĥĥanas deenâ, 17. janĥwari, wahrda zuĥkas auĥi. 305. g. Antonius eeĥĥzĥis zĥĥts mahzĥit un eĥot miris 356. g., pohri par 100 gadu wezs. 980. g. wiĥa kauli pahrweĥĥi St. Didier la Mothe baĥnizâ un ťpeĥĥot briĥnumus darĥt, ťewiĥĥki dĥeedinât Antonius uĥuni (brantu), автоновъ огонь, kadeĥl wiĥĥĥ ka briĥnumu darĥĥtajs baudĥja ťewiĥĥĥku zeenibu. 1096 gadâ pahweĥĥts Urbans II. apĥĥĥĥrinaja Antonius ordeni. Antonius kruĥĥts, ari Eĥiptes kruĥĥts liĥĥĥinas leelam latĥu T burtam, t. i. beĥ kruĥta wirsdalas.

Ja nu Walmeeras wezakais Jonas Rieĥĥofs 1764. g. to paĥĥu baĥnizu, kuru Silweĥtris Teĥetmeiers 1525. g. ťauz par Antonius baĥnizu, — ta tad peĥz apmehram 250 gadeem — ťauz par Annas baĥnizu, tad ťas ťikai leezina, ka pirmâ Antinas baĥniza biĥ weenkaĥrĥĥi Antinas apĥabala baĥniza, ka ťas kronikâs ťeĥĥts ari par

zitu apgabalū baſnizam, ka peem. Jumeras baſniza, Straupes baſniza u. z. no kuras tad, kad zehla Walmeeras pils ſw. Sihmana baſnizu, iſzehlās ſw. Antonius baſniza un tad wehlak ap 1561. g. ſw. Annas baſniza, kas tad 1702. g. galigi tika nodedfinata. Walmeeras mahziſtajs Mahrſtiāch Gottliebs Agapetus Loder (1776—1806) par ſcho leetu rakſta: „1560. g. Walmeeras pilſoni eedroſchinajās uſbrukt kreewu kara pulkam, kas bij pilſehtu apſehdis un aiſdſinis pilſehtneeku lopus. Wiſus ſchos wihrus kreewi aplenza, ſanehma zeet un aiſſuhtija uſ Maſkawu. Nahkoſchais (1561) gads pahrwehrtā Walmeeru par tukſneſi. Eenaidneeks eenehma pilſehtu un aiſweda wiſus guhſteknās. Schis laikam buhs ſas gads, kad ahrpus pilſehtas zeltā Annas jeb labak Antona baſniza ir beigufees un naw wairs fikufi uſbuhweta. Baſnizas plazi leetoja ka latweeſchu kapſehtu tahlak, kura no wineem teek ſaukta „Annas kalns“, jo wahrds Anna ir latweeſcheem wairak paſihſtams ka Antons. Tagad ſchis plazis ſahkot no 1774. g. ſtahw neiſleetots“. Tik tahl Loderā mahziſtāja aprakſts. Bet ta ka Annas baſniza 1702. g. teek galigi nodedfinata, — ſwani eſot leelgabalās iſkaufeti, — tad wina ka latweeſchu baſniza, warbuht kapſehtas ſwehtkās un lihdsigās atgadījumās tak wehl buhs leetota.

Peeſihme. Pehz 1774. g. zehla tagadta ſaukto „wezo kapſehtu“, ap kuru muhreja ſehtu 1777. g. (pehz baſnizas protokoleem); ari ſehtas muhri ſchis gads ir eekalts kapſehtas eekſchpuſē netahl no profefora Semmera kga mahjas.

Par Antonius baſnizam wehl buhtu japeemin, ka 1428. g. erzbiskaps ſennings Rigas provinzial-konzilā (ſapulzē) ſaſtahditās nolikumās noſaka:

„Mehs pawehlam, ka uſ preekſchu nekahdās baſnizas un kapelles nedrihkſt fikt zeltas, kurās ſw. Antonius un zitu ſwehto bildes teek uſſtahditas, ſewiſchki ne preekſch pilſehtam, meeſtineem, pee leelzeleem jeb ſihru-meem, — kaſtreiſ wajadſiga uſ to biſkapa ſewiſchka aſlauja“. Sw. Anna teek ka jumprawas Marijas mahte godinata. Wina eſot Betlemes preeſtera Mateus meita, ſw. Joakima ſeewa. 4. gadu ſimteni teek minets winas wahrds un 710. gadā winas meeſas, kas bij atraſtas, pahrweſtas Konſtantinopolē. Winas roka, daſchadi apgleſnota uſglabajas Wihnes keiſara pili. Anna ir galdneeku aiſluhdſeja jeb ſwehtā, winas deena 26. julijs. Ari Annasdeena, ſapat ka Teniſa deena, teek Walmeeras

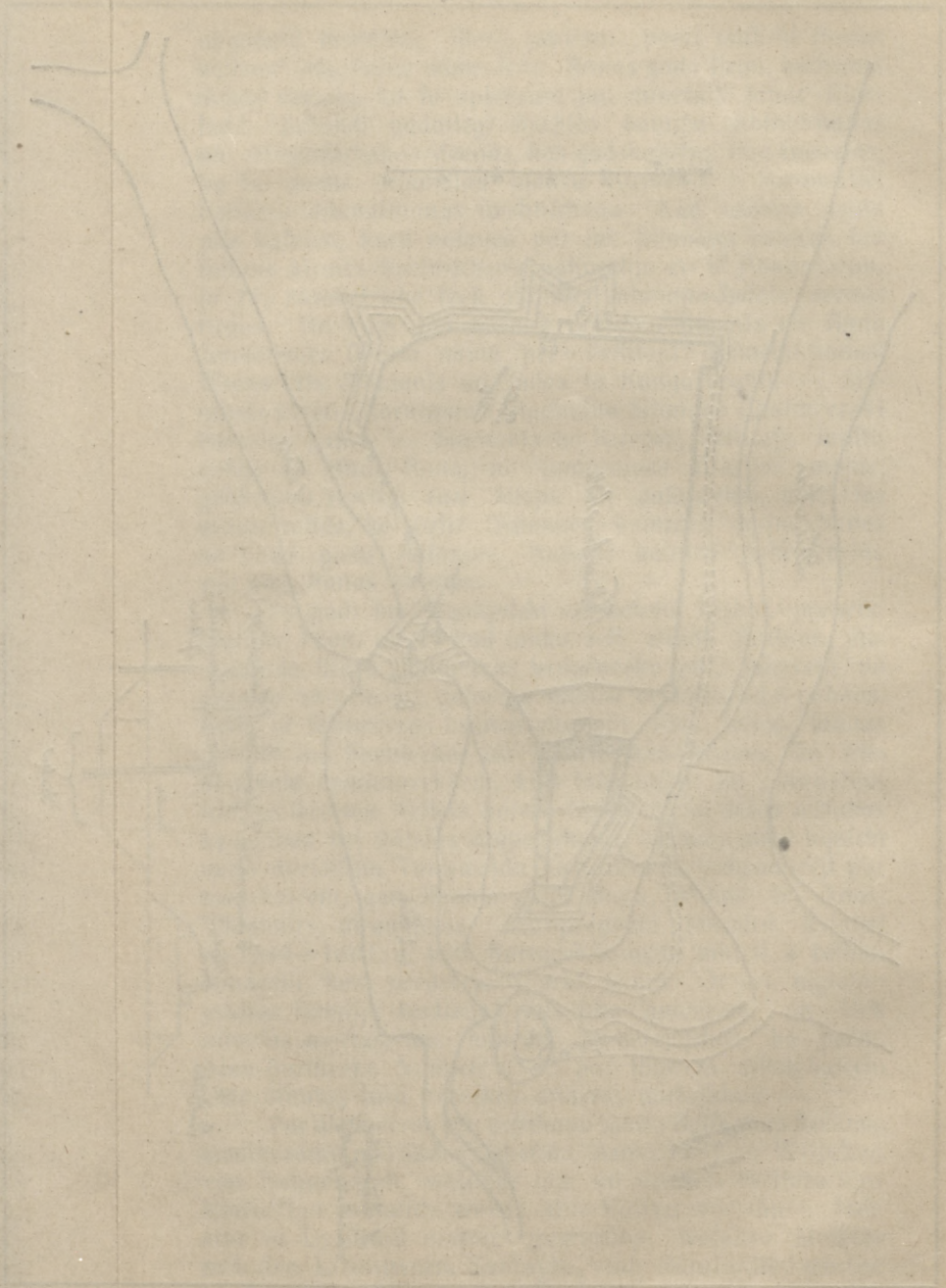
apgabala ſwehtita. Weza paruna: „peezi mahrki Annas kallens“ atgahdina mums ſeno Annas gada firgu, ko tureja diwās deenās, ka to apleezina jau minetais Jonas Riekhofs. Schahdi gadatirgi iſzehlās baſnizu dibinaſchanas un eefwehtiſchanas deenās, kas gadskahrtīgi fika ſwinetas, ka to mums atgahdina wahzu Kirmes t. i. Kirchmeſſe, baſnizas dibinaſchanas ſwehtiſchana Kad wehlaſk zehla pils baſnizu, kuru noſauza par ſw. Sihmana baſnizu, tad ſinams kirmes ſwehtiſchana pahrgahja ari uſ Annasdeenu, jo 28. oktobri ſche teek noturets Sihmana-Judaſa deenas firgus. Un kam gan nenahk prahtā Sihmanis un Anna Jeruſalemes Deewa namā peē Peſtitaja apſweikſchanas! Weens zits Sihmanis un Judas ta Kunga brahti, — Sihmanis Peteris, kuru mums atgahdina Sihmana (Walmeeras) baſnizas gailis, — Sihmanis no Kirenes, Peſtitaja kruſta neſejs un atkal Anna, ka jumprawas Marijas mahte, galdneeku ſwehtā (ari Jaſeps bij galdneeks), wiſs tas mums rahda, ka pehz Sihmana baſnizas dibinaſchanas ap 1283. gadu Antonius, Antinas baſniza pahwehrtās par ſw. Annas baſnizu.

75 gadi bij pagahjuſchi no katolu fizibas peenemſchanas 1208. gadā, kad ſahka zelt wezās Antinas pils weetā jo ſtipru Walmeeras bruneneeku pili, muhretu no granita akmeneem; galweno muhru beſums bij 8 pehdas. Reiſē ar Walmeeras bruneneeku pili fika zeltas tahdas paſchas ari Burtneekās un Trikatē; kas leezina, ka ſcho apgabalu eemihtneekeem, kuri labprahtiģi bij pahrgahjuſchi no kreewu fizibas katolu fizibā, buhs dotas leelakas brihwibas beſ kahdas apſpeeſchanas un buhs wehl bijuſchi wiņu wirſaiſchu Tahliwalda un Waridota pehznaheji par wezakajeem, gan ſinams ſem fogtu, kahds bij knaſs Wladimirs, ufraudſibas. Jau peeweſtā ſweedru kataſtri no 1599—1601. g. teek Burtneekās wehl mineti 4 brihwſemneeki, kam peedereja 4 arkli ſemes. Jr ari uſglabajuſchās familiju tradizijas, kas ſcho apleezina, un teek minetas weetas, kas wineem peederejuſchas, ka peem. Jaun-Burtneeku Sehmeli u. z.; par ſaweem ziltſtehweem ſchis dſimtas fura kronikās minetos wirſaiſchus. —

Par Walmeeras pils zelſchanu rakſta Balthaſars Ruſſows ſawākronikā no 1584. g. ſekoſcho: Anno 1281 ys Willeken van Schurborch, welcker ock an etliken Willem van Endorffen genandt werdt, tho Vellyn vor einen Meifter in Lyffland erwelet geworden, welcker Meifter mit den Littouwern, Samayte, vnde Semigallen grothe

Kryge geüret, vnde eren Auersten erschlagen hefft, he hefft gebuwet den hilligen Berch in Semigallen, dartho de dre Schlöte, also Wolmar, Burtnick vnde Trikatē, Entlick ys he van den Semigallen in einem Stride auerwunnen vnde erschlagen worden, mit 33 Brödern des Ordens, vnde 16 sint gefangen, van welkeren ethlyke naket vp de Perde gebunden, vnde also mit Knüppeln tho dode geschlagen sint, etlyke sint hölten rösten gebunden, vnde vp dat Vür gelecht, vnde also verbrandt geworden. Diese Meister hefft reget 5 Jar, vnde 5 Maente, t. i. ka 1281. g. efot Wilindā par ordena meisteru Liwonijā eezelfs Willekens no Schurborgas, Wilhelm von Schauerburg, ko ziti fauzof ari par Willemu no Endorfas, kas efot waldijis 5 gadus un 5 mehnefchus (fa tad lihdī 1287. g.), wedis leelus karus ar leifcheem, ichamaiteem un semgaleem, efot buhwejis Swehto kalnu Semgalē un bef tam wehl trihs pilis: Walmeerā, Burtneekās un Trikatē; pehdigi efot semgali wiau kahdā strihdā pahwarejufchi un lihdī ar 33 ordena brahleem nofifuſchi; bef tam wehl 16 faquhſtijuſchi, no kureem zifus kailus firgu mugurā peeſehjuſchi un ar nuhjam nofifuſchi un zifus pee koka reſtem peeſehjuſchi un dūhwus ſadedſinajuſchi.

Par Walmeeras pils zefchanas gadu feek peenemfs 1283 g. (Arndt, Livl. Chronik II, p. 348). Par Walmeeras pils ſw. Sihmana baſnizas zefchanu rakīta landmeiſtera kaplans (fa tad wahzu ordena brahlis-peeſteris) ſermans no Wartburgas (die livländiſche Chronik Hermanns von Wartberg.): „Im Jahre 1282 war Bruder Willikin von Endorpe Meister. Dieser erbaute Heiligenberg in Semgallen. Derselbe setzte am 29. Juni 1283 den Bürgern von Velyn die Grenzen der Stadtmark mit ihren Freiheiten, als Avese und Wachtſpe, feſt. Ferner begründete und bewidmete er zuſammen mit Herrn Johann, dem Erzbischof von Riga, die Kirchen zu Wolmar, Wenden, Burtnick und Tricatē im Antheile der Brüder“, t. i. 1282. gadā bij brahlis Willikins no Endorpas meiſters. Wiaſch buhweja Swehto kalnu Semgalē. 1283 g. 29 junijā wiaſch eerahdija un noſazija Wilindas pilſoneem wiau pilſehtas robeſchas un teeſibas-brihwibas. Tahlak kopā ar Rigas erzbisĳu Jahni wiaſch nodibinaja un apdahwinaja Walmeeras, Zefſu, Burtneeku un Trikatēs baſnizas ordena robeſchās.

Ka Walmeeras pils bāsniza nošaukta par šv. Sihmana bāsnizu, ir redzams no šveedru 1624/25 gadu reģistrācijas sarakstiem. Par Walmeeras bāsnizas piederumu—īpašumu sarakstā 1599—1601 g. šveedru katoļu raksturo:

„Die Kirche zu Wolmer hatt seine hoflage, haken . . . 6¹/₂; gesinde . . . 8“, t. i. Walmeeras bāsnizai ir sava puse, arklu . . . 6¹/₂, māju . . . 8.

Ja nu ordena meistars Vilhelms von Schauerbergs šajā laikā valdījis laiku 1281—1287 g., — zīmīgi lietas, kas arī karā krita, — 1283 g. Wilandēšiem ierādīja viņu pilsētas robežas un noteica viņu ierādījis, tad domājams arī, ka viņš ap to pašu laiku tādā darbu buks īstenojis arī Walmeerā, kur viņš lika pamatus pilij un bāsnizai, kādēļ par Walmeeras pils un bāsnizas zemes gabalu gadu teik pēdējiem 1283 gads.

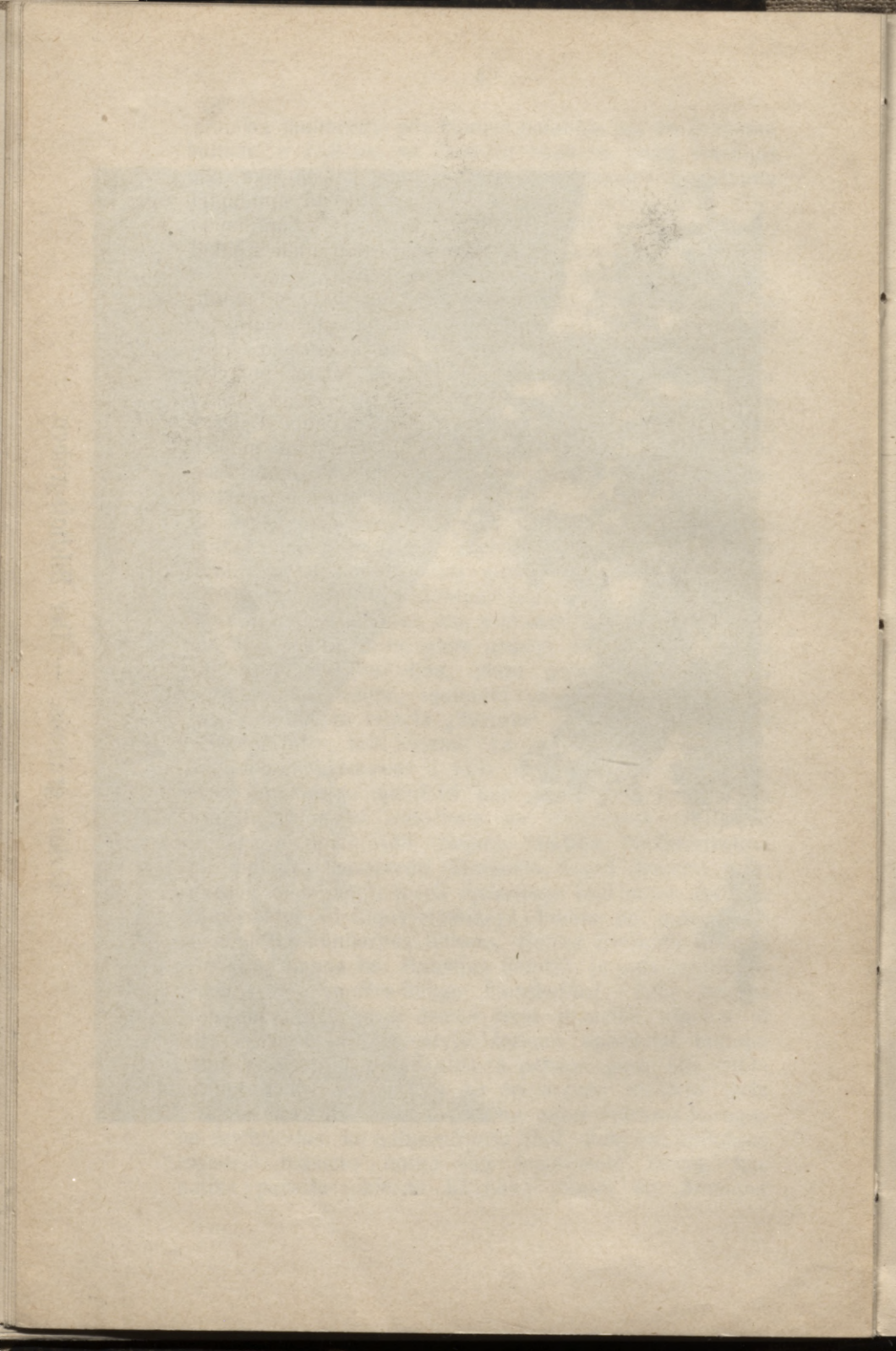
Antinas vēsture, valdījis un pilsētas ierādījis no stiprinātā pils ar savu pilsētas pilsētu, tagadējo Waltera kalniņu, atradās Gaujas un vienas pilsētas, ta sarakstā Rahtsupes augstās un šķērsošās krastās, ta tad no dabas šķērsošās drošās vēsture, kas pilsētas no apkārtnes bij šķērsošās zaur dāļa, platu gāru; seimēns un rīksts bij minēts upes dāļa, plata gāra un deģerētās Gauja, senak Goīve, igauniski „kuiw jōgi“, t. i. šajā upē ar savu jau minēto „kurratu“ akmeni, t. i. igauniski melnā akmeni, kas leģenda, ka apgabals pilsētas latvešiem vienmērīgas ir bijis apdzīvots no igauniem, ka to apdzīvina gandrīz visi nošaukumi, t. i. vēsture vārds fahlak ul seimeleem no Walmeeras: Astijerws (Burtneeku esers), Kōli (Keišu muiža, Walmeerešņu robežneze), Jerweemi (Ešerzeemi, tagad Jerzeni) u. z.

Reti un augsti vēsture apzīmējuma šo vēsture Antinas pils 1283 gadā: Rigas arhibīskaps Jānis un ordena jeb mestru-kungs Endorpas Vilums. Notika šķērsošās šķērsošās deģerētās šv. Antonius bāsnizā, jo pils arhibīskaps viņu vādāja mestru-kunga katoļu. Pēz beģtas deģerētās šķērsošās šķērsošās atpakaļ ul pilsētai. Šādis nēvējuma deģerētās apdzīvotā arhibīskapa augsto zepuri (mitru-infulu), 5 pēdas garo šķērsošās (likspeki) un leģenda dreģes, ka arī ordena meistars leģenda balto meģeli ar melno krustu un vienas bāsnizas karogs un šķērsošās, ko gāģēnā nēvē liģē. Gāģēns apdzīvotā tagadējā bāsnizas kalnā jau šķērsošās vēsture, kur notika pamata akmeņa liģēšana jaunai šv. Sihmana

Leelais grahwis. — Der Bischofsgraben.

baſnizai un weetas eefwehtifchana, ko erzbiskaps eefahka ar wahrdeem: „In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen“. Tahdâ pat ſwinigâ kahrâ likâ pamata akmeni jaunzelamai Woldemara pilij un apſtaigaja pilſehtas un winai zelamo muhru robeschas, ko apſihmeja ſewiſchkeem ſtabeem. Pehz tam dewas wiſi atkal atpakal uſ Antonius baſnizu un prozelija bij beigta.

Sahkâs darbi. Ka ſkudru puhli wiſs kuſt un mudſch, ta tagad ap wezo Anſinu zilweki—ſtrahdneeki mudſcheja: weda akmenus un balkus, zehla kalku un keegelu zeplu ſem meiſteru—ahrſemneeku wadibas un wiſadi puhlejâs apgahdajot buhwei wajadligo materialu. Schee wezee zepli atradâs eepretim ſenakam Lauwas krogam (Goldner Löwe), tagadejai kaſarmai. Teika ſtahta, ka mahlus baſnizas keegeleem nehmuſchi pee Jahamuſſchas mahrkeem, kadehl tur nekad, pat ſauſakâs waſarâs netruhkſtot uhdens. Darbs bij milligs, kadehl ari ſtrahdaja jo zeeſchi. Inemot pilsmuhrus gahja muhri ap pilſehtu rinkî, ſahkot no paſchas pils pa Gaujas kraſtu lihds tagadejam ſiltam, kur augſtâ kraſtâ ſtahweja tornis, ſaukts „Storken Neſt“ (ſtarka perekliſ); tad tahlak gar Jurga eelu pahri lihds dſirnawu eſeram, ar torni un wahrteem Rigas eelâ un torni ſlimnizas dahrlâ, ta ſaukto „Blaue Baſtion“ (ſilais baſtions), no kureenes tad muhris ar wairak maſeem torniſcheem gahja pa eſera malu lihds tagadejai weefigai beedribai. Schee bij wahrti un baſtions, ta ſauktais „Dorptſche Baſtion“. Wirs ſchi baſtiona torna tagad afrodas weefigâs beedribas bumbotawa. No ſchejeenes pilſehtas rinkamuhri gahja tahlak lihds pilsmuhreem, kuru drupas wehl redſamas. Ahrpus piſſehtas muhreem uſ wakareem tika rakta dſila grawa, uſmeſts walnis un rakta otra grâwa. Sewiſchku wehribu peegreeſa ſeemelu puſê upites uhdenu uſſtahdinafchanai. Schee ſahka rakt leelo biſkapa grahwi, (Biſchofs Graben) milligu darbu; wairak aſu platu un dſilu grahwi, kas lai atgahdatu Jumeras ſlihkſchaw un purwu uhdenus, ta tad apmehrâm 4 werſtes garu. Schini puſê, ka ſas redſams no wezas ſweedru kara arkiwa kartes no 1634 g. ir bijuſchi 3 eſerini jeb uhdens uſſtahdinajumi: pirmâs tagadejais dſirnu eſers, kurâ atradâs ſalina, ko apſtrahdaja, otrs gar beedribas dahrlu un pilsmuhreem lihds Luzas muſſchinai, kur bij dambis un treſchais eſeriniſch-uſſtahdinajums ap un pa Luzas leju lihds eefekai Gaujâ, kur atkal bij dambis, kura pahlus pee ſema uhdens ſtahwokla wehl tagad war redſet.

Jaundibinatai pilšehtai eerahdija nefikween šawas robeščas, bet eezehla ari pilšehtas waldi jeb magiistratu, apštiprinaja winas teefibas jeb priwileģijas un pilšehtas wapeni un sehģeli. Zik tahlu pilšehtas robeščas ahrpus muhreem gahja, naw drošchi nošakams. Winās wezās laikās fika šchahdas robeščas apšihmetas šewiškkeem štabeem, pee kureem bij japeestiprina ihpašchneeka wapenis, t. i. wairogs ar šewiškām šihmem, ka šwehreem, putneem u. t. Kahdā wezā aprakšā no 1788 gada 27 junija sem Nr. 20 šino šoreišejā pilšehtas walde Rīgas gubernas waldei, ka wina aprinka mehrneeka Zabela klahbtuhtnē ešof ušštahdijuse wajadģigos aštonus robešchu štabus ar fikpat wapenu uššihmejuemeem. Šchis pirmais Walmeeras wapenis ir bijis ar šaknem išrauts leepas koks, kura apakšchējās šarās karajas diwi wairoģi, wirs kureem bij šihmeti bruneneeku krušti. Wezakais Walmeeras pilšehtas sehģela nošpeedums ir ušģlabajees Reweles pilšehtas arkiwā uš kahda dokumenta no 16 janwara 1524 gada ar parakštu: Ick Hans, Borgermeister und Claus Dole, nu tho tydt rychtfoget der Stadt Woldemar“, t. i. Es, šhans, burmeisters un Klahws Dole, ta laika Woldemara pilšehtas teefas fogts. Ap sehģeli štahw: † S. CIVITATIS. DE. WOLDEMER, t. i. Woldemara pilšehtas sehģelis. Nošpeedums ir šarkanās waškās jau pašihštamā apalā weidā. (v. Toll u. Sachsendahl, Brieflade IV, p. 94 Taf. XXI, Nr. 33.). Pirmais wapena pahrgroģijums notika, kad šweedru karalis Guštavs Adolfs, Walmeeru dahwinaja šawam kanzleram grašam Akšielam Okšeništierna 1628 gadā: Okšeništierna wapeni, wehršcha peeri ar aušim un rageem šaweenoja ar koku, fikai bei wairoģeem, ta ka wapena šihmejuems bij: šarkans wehršcha peeres zekuls ar aušim, štarp kurām diwi ragi un leepas koks ar nogreestu bruħnu šaru šelta laukā. Aprakšts bij: „Sigillum civitatis Wolmariensis comitum sodermore“. Otrs wapena pahrgroģijums notika 1798 gadā: Kreewģijas ehrgli štahw wahrpu lauks pahr kuru lez šaule, kas lai apšihmetu mašo pilšehtu pazelichanos zaur firģošchanos ar šemes produkteem, ar aprakštu: „Caes: Civ: Volm: Sigillum 1798“, t. i. šaišhinats Keišariškās Walmeeras pilšehtas sehģelis 1798 g. Trešchais pahrgroģijums notika ar gubernas waldes atšauju sem Nr. 8077 no 28 nowembra 1840 g., kad atkal eeweda jau aprakštito wehršcha galwu uš pilšehtas waldes šinuju un luhģumu no 16 nowembra 1840 g. Šchi atšauja škan: „Uš Wal-

meeras magistrata sinojuma no 16 nowembra c. Nr. 999, kuram peelikti diwi wapeni . . . Widf. Gub. Walde ir tanis domās, ka, ja pillehtas pahrwaldišchana un teefibas dibinājās uſ priwilegijam, kas ſweedru laikā winai peeſchirtas, ari wapenis zaur tām dots, tika i ſcho wapeni drihkſt leetot“.

Schahds ſehgelis wehl tagad ir leetoſchanā, tikai „Siegel der Kreis-Stadt-Wolmar“ un tad „Вольмарскій Магистратъ“ weetā tagad ſtahw „Вольмарская Городская Управа“.

Kur jaw minetee 8 robeschu ſtabi ir ſtahwejuſchi naw ſinams, tikai weens wehl ſtahw uſ Walmeeras pilſehtas un Kokmuischas robescham, ſinams wehlah atjaunots, bet no kahda Rigas ſtatthalterſchaffes (weefneezibas) waldei no 1786 g. 5 junija ar diwu bürgermeiſteru A. W. Sommer un J. M. Brandt un ſſche etru rahtmanu Ernst Reinfeldt, Andreas Meſzke, J. G. Moräus un Jacob Kehl un ſekretara Fr. W. Anthing parakiſteem ir redſams ſekoſchais: ſemes gabals, kas atrodas wezā leelzela malā ſahkot no dſirnawam gar Leelo krogu lihdi welna grahwim ſenak ir bijis pilſonū ſchnoru ſeme (Bürger Schnurland) ſem Nr. 41, 42, 43 un 44. Nr. 41 eſot Walmeermuischas ihpaſchneeks prinzis von Holſtein-Beck eemijis; Nr. 42 ir wehl tagad ta ſauktā „ſpehlmana ſeme“, Walmeeras ehrgelneeka leetoſchanā, apmehram 8 puhuweefas leela; Nr. 43 lihdi Gaujai peederejis pilſehtas wezakajam Buſch, tad leitnantam von Stern, kurſch to paſchu 1773 g. pahrdeewis Walmeermuischas ihpaſchneekam landratam von Loewenſtern; Nr. 44 ir Dihwals, pils balkuſarga ſemes gabals. Tapat pilſehtas ſchnoruſemes eſot Nr. 8, 30 un 40. Nr. 8 ir Breichas ſchnoruſeme, kura peederejuſe burmeiſtera atraitnei Swerkel, kur tagad eſot latweeſchu ſkolmeiſters, gabala leelums 17¹/₄ muzuweefas; Nr. 30 ir 22 muzuweefas leels un eſot ſchkeſtera jeb ſwanika ſeme, kura mahzitaja waku grahmatā zaur to nahkuſi, ka mahzitajs aiſzehlis ſchkeſteri, kuram bijuſi leela gimene, uſ weenu no mahzitaja ſemneeku mahjam un tagadejo ſchkeſtera fehwu ar ſewu un weenu dehlu no 10 gadeem pahrzehlis atkal uſ Nr. 30. Nr. 40 eſot diakonata ſeme, kuru 1744 g. prahweſts Bruininck un 1750 g. mahzitajs ſilde leetojuſchi, bet etatsrats von Sievers, kas foreiſ Walmeermuischu pahrwaldija, tur peeſkaiſijis, tapat ka wiſch pret pilſehtas gribu uſdambejis wezo pilsgrahwi un uſbuhwejis maſas dſirnawas, kas wehl paſtahwot.

Pils aramà seme, ul kuras sfahw Leelais jeb Pils krogs, ešot pagahjuščâ gadufimtenî bijufi pilskalpu arama un kahpoštu seme, no kuras gabals, wirs kura sfahw dšir-nawas, wehl 1774 g. peederejis pilsonim Michaelam Baumann, kuršči to par 20 daldereem pahrdevis land-ratam von Loewenstern“. — 1646 g. kartê par šcho semes gabalu teikts: „Schloss und Bürger garten Auff diesem berge“ un zelmalâ ul Luzas leju: „Schlossfeldt auff diesem berge“. Par Luzas kalnu ir fazits: „dieser Bergk ist gewesen der Schlossgarten“ un ahrpus walneem wakara pušê: „der Bürger felzt und freylandt vohr dem Wall“. 1673 gada kartê Luzas kalnu fauz par „Bischof berget“, kuram presi sfahw „Alt Amptshoff“ wezà leelzela malâ, un kroga seme ir „Soldatern gar-tress“. Āri bendem bij šaws semes gabals. Teešas laukums bij tagadejais tirgus plazis, ko šauza par „Tingplatz“ un „wamšchu jeb karatawu kalnu“, ka domajams par „Runder Ting“, (wehl tagad pašihšams ka Rundting kalns). Wezakais magištrats Walmeerâ ir minets 1323 un 1365 g. ar weenu burmeišteru un 3—4 rahtmaneem. (v. Bunge, liol. Urk. B).

Kahdas teefibas pilšehtai un winas magištratam fika došas un kahdâ fakarâ jeb atkaribâ wina no ordena sfahweja, naw drošchi šinams. Tikdaudš ir redšams, ka Walmeerâ bij eeweštas Rigas teefibas un eestahdes ma-sakâ mehrâ, jo ordena meišters Hermanns von Brüggenny dahwinaja Kuldigai 1538 gadâ wišas teefibas un eera-dumus, kahdi bij doši Zehsu un Walmeeras pilšoneem un Kuldigâ leetoja Rigas teefibas, (v. Bunge, liol. Rechts-gešichte). Magištrato eestahde, kuru wadija weens jeb diwi burmeišteri ar 3—4 rahtmaneem, wehlak rahtskun-geem un weenu sekretaru—šindikis, t. i. mahzito rahts-kungu likumu prateju, pašahweja Walmeerâ lihdi 1898 g., ta šad apmehram 600 gadu. Pehdigâ šehde tika nošureta 28 nowembrî 1898 g. un beidšas ar deewkalpojumu bašnizâ. Pehdigais bürgermeišters bij Eduards Wittmanns, polizejas rahtskungs Julius Prahms un rahtskungs Heinrichs Treys un pehdigais šindikis Georgs Erdmanns. Wezôs dokumentôs ir atrodami šahadi magištrata lozeklu wahrdi: Ālefs, rahtsmanis 1374 g., Hermanis Wolders, burmeišters 1427 g., Johanns Poppendiiks, rtm. 1427—1430., šiein-rihs Stenbergh, rtm. 1434—1442, Johanns Leppede, rtm. 1434—1449, Gerds Rorers, rtm. 1435, Johanns Jppin-chufens, rtm. 1437, Claus Osterlicks, rtm. 1437, Tifeke

Surife, rtm. 1440—1449, Nikolaus Oyfterfide, rtm. 1441, Nikolaus Offerricke, rtm. 1442—1449, Heinrichs Stenbergh, rtm. 1449, Tidemanns Weiße, rtm. 1449, Johannis Heydenriiks, rtm. 1449, Everts Stockers, rtm. 1453—1458, Bruns Kegels, rtm. 1458, Johannis Winterberchs, rtm. 1458—1460, Tymme Lyndouws, burmeisters no 1460—1477, Johans Steenbergh, rtm. 1464, Peters Knoeps jeb Knaps, burmeisters no 1468—1513 g.

Kad Widsemi peeweenoja Polijai 1561 g., tad ka Walmeeras aistahwis pee padofchanàs farunam Wilnâ teek minets rahtmans Jürgens von Sehemurns (Semurn), kas lihdi ar zitu pilsehtu aistahweem isghadaja, ka karalis Sigismunds Augusts atstahja Walmeeru, Zehlis un Pernawu pee sawas fizibas, waldibas, teesibam un priwilegijam, kahdas bij dotas ordenmeistaru un biskapu laikâ. Ap 1601 g. teek ka burmeisters minets Nicolaus Smekings. Sweedru laikâ Okfenstierna dotàs priwilegijàs no 1646 un 1652 un 1673 g. ir magiistrata sastahws noteikts uf 5 personam, weenu burmeisteru un 4 rahtmaneem. Pehz Seemelu kara, kad ari Walmeera tika nopostita, uf kahdu laiku stahw pilsehtas preekichgalâ ta sauktee wezakajee, ar sewiichkâm pilnwaram un preekichrozibam, kahdas 1749 g. bij dotas Jahnim Mikelim Kayser un ka leekas, ap 1760 g. ari Ionasam Riekhof un Adamam Wilh. Sommer. 1783 g. 10 nowembri ir atkal magiistrats pilnâ sastahwâ no jauna eewelets un apstiprinats, ar 2 birgermeisterem, 4 rahtmaneem un 1 sekretaru: pirmais birgermeisters, tirgonis Adams Wilhelms Sommers, kurfeh no 3 junija 1760 g. lihdi 1783 g. 10 nowembrim bij pilsehtas wezakais, otrs birgermeisters Jahnis Mikelis Brandts, kirurgs, 1 rahtmanis Ernsts Reinfeldts, tirgonis, 2 rahtmanis Jahnis Georgs Moräus, tirgonis, kam peedereja 5 diimtzilweki — wihreeschi Walmeeras aprinki, 3 rahtmanis Andreas Metzke, pulkitenu taisitajs un 4 rahtmanis Jakobs Kehls, literats, no 1783 g. 4 dezembra sekretars un tad no 1784 g. 10 junija rahtmanis un Friedrichs Wilhelms Anthings, literats un sekretars no 1785 g. 1 oktobra.

Minetâ wezakaja Jahnâ Mikela Kaysera pilnwarâ skan ta: „Ta ka Jahnis Mikelis Kaysera kungs no Keisariikas Generalgubernatora Waldes ir eezelts par Walmeeras pilsehtinas wezakajo un tam pascham ir dotas peederofchas pilnwaras, tad teek zaur icho wiseem Walmeeras pilsehtinas birgereem un eedsihwofajem tas netik

ween sinams darits, bet ari no waldibas puſes nopeetni peekodinats mineto Kayſera kungu aſihti par ſawu wezako un preekſchneeku, tam paſcham nahkt pretim wiſâ padewibâ un peeklahjibâ, wezakam peederofchâ zeenibâ, wina pawehlem, ſewiſchki pee eekorteſchanas, bet kahdas preteſtibas paklauſit, ne ar nepeeklahjigeem wahrdeem jeb zitadi kâ pret winu launi iſturetees. Turpretim, ja kahdam buhtu dibinati eemeſli ſuhdſet, pehz wina domam, tad tahda ſuhdſiba peeklahjigâ kahrtâ jaeſneedi General-Gubernatora Waldei un janogaida winas nolehnums, ar ſewiſchku waldibas peedraudeſchanu ka tee, kas eedroſchinafees darit pret ſcho noſazijumu tiks ſoditi bet ſchehlaſtibas ar bargeem ſodeem, pehz ka katram un wiſeem Walmeeras piſtehtinas eedſihwotajeem paſemigi jarihkojas un no nepatiſchanâm un ſodeem jaiſſargajas.

Dots Rigas pili, 8 martâ 1749 g.

P. C. Lacy

A. v. Bayer

B. v. Campenhausen

D. B. v. Hansdorff, Secret.

Gan paſtahweja ari magiſtrata laikâ piſtehtas wezakajo amati, ta leelâs ka maſâs gildes, bet wineem wairs nebij tahdas noſihmes un waras, ka augſchminetâ Kayſeram dotâ rakitâ teiks.

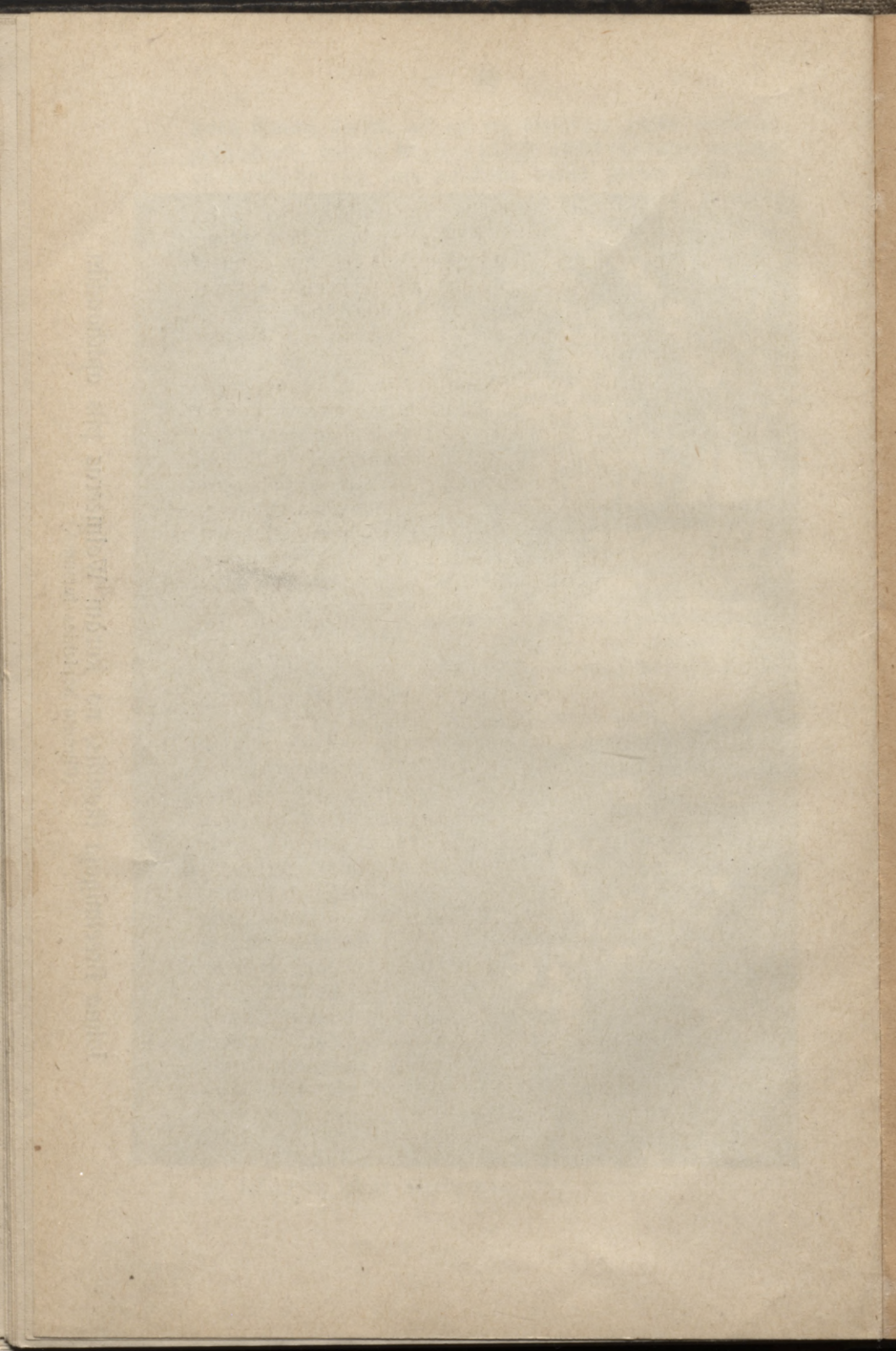
1787 g. ir J. M. Brandts pirmais un C. G. Kayſers otris birgermeiſters un rahtmani ir Friedr. Guſt. Kayſers, J. H. Schiers, Fr. Wilh. Anthing un J. H. Albiens.

1792 g. ir C. G. Kayſers pirmais un Andreas Meſſke otris birgermeiſters un rahtskungi, ne wairs rahtmani, Friedr. Guſt. Kayſers, J. H. Schiers, Fr. Wilh. Anthing un J. H. Albiens, 1793 g. ir Fr. Guſt. Kayſers birgermeiſters un rahtskungi S. W. Anthing, Dan. George Grube, Eberhard Schopp un Joh. Chr. Wolf. 1802 gadâ ir Gotthards Philips Friederichs birgermeiſters un Daniels Georgs Grube, Karlis Auguſts Kruhie un Karlis Johanns Bayer rahtskungi un H. L. Mohrs, ſekretars. 1834 gadâ ir Krauſe birgermeiſters un H. Otto un E. Dahlberg, rahtskungi. 1841 gadâ ir wezais Grube birgermeiſters (ari baſnizas preekſchneeks) un Eckardts, ſekretars. Pehz Grubes bij birgermeiſters A. L. Schwank, tad C. G. Cordts un pehdigais birgermeiſters Ed. Wittmann. Rahtskungi wehl ir bijuſchi Jakobs Wahrhufen, ari polizejas kungs, C. G. Jûrgenſons un ſeltkalis Friedr. Silſky un ſindikuss un ſekretars Johns Kleebergs.

Jahna Breefmigaja ſkanſtis, no kurām Walmeeras pils apſchaidita.
(Dihwela kapſchitas tuwumā.)

Kad pehdejais ordena meisters Gothards Kettlers no šawa amata atteizās, Vidzeme 1562 gadā galīgi tika pērkaitīta Polijai, kuras karalis Sigismunds Augusts arī Valmeeraļi apstiprināja bijušās privilēģijas. Bet tā ka arī Kreewija tihkoja pehz Baltijas juhras peekraftem, tad Jahnis Breefmgais, kurš jau 1558 g. bij eefahzīs ordena waru laust zaur Jgaunijas un Vidzemes apkarofchanu, turpināja šcho karu pret Poliju lihds 1582 g. Schini karā arī Valmeera ir daudz zeetufi no kreewu ulbrukumeem, šewiſhki 1560, 1561 un 1577 g.

Pehz Wilindas eenemſchanas 22 augustā 1560 gadā, kurā reiſē arī Kettlera preekſchahjejs, wezais ordena meisters Wilhelms von Fürstenbergs lihds ar wiſeem ſemes arkiweem tika aiſſuhtits ka guhſteknis ul Maſkawu, kreewu pulki Petera Schuiſki wadibā dewās ul Walmeeru, kur wirſneeks Bonninghufen ar maſu pulku bij apzeetinajees. Eſahkās Walmeeras pils un pilſehtas apſchaudiſchana, kuras peemina wehl ſagad redſama: diwas akmena lodes, eemuhretas baſnizas ahra ſeenā ul firgus puſi.

Par ſcho atgadijumu Balthasara Ruſſowa kronika ſtahſta ſekoſcho:

„ . . . Do hebben de Rüssen den olden Heermeister Wilhelm van Förstenberch, sampt synen truwen Denern, in de Muscow geföret, dar he in einer Förstlicken gefencknisse hefft steruen möten. Oek hefft de Muscowiter die gantze Archelye des Landes, welcker dem Huse Vellyn vortruwett gewesen ys, wechgekregen. Geschehen Anno 1560 im August. . . Vnde also se vme Wenden her gerouet vnde gebrandt hadden, sint se oek vor Wolmar gerücket, vnde hebben der Stadt Vehe alles wech gedreuen. Do sint de Börger vnde Landesknechte samptlicken vth der Stadt gefallen, vnde hebben den Rüssen dat Vehe weder affyagen willen. Auerst also de Börger van Wolmar sick alltho wydt vor dan hadden, sint se fast alle sampt dren rott Knechten behalnet vnde gefangen, vnde na der Muscow gefäret worden. Wat tho dersülnigen tydt vor eine weemodt vnde bedrövenisse manck Frouwen vnde Kinder tho Wolmar gewesen ys, kan ein jeder vornünftiger by sick süluen wol affnehmen . . .

1561 gadā 31 juliā kreewi eenehma Walmeeru.
1577 gadā kreewi ſem knaſa Belſky wadibas atkal ap-
Walmeera.

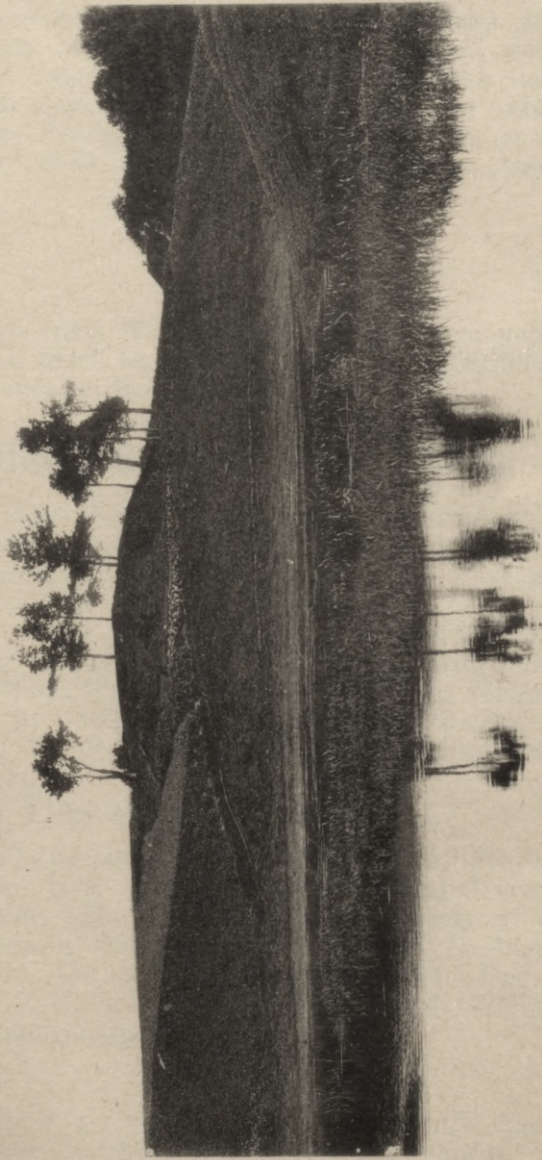
lenza un eenehna Walmeeru, kuru Georgs Wilcke poleem bij atnehmis. Wilcke gan no eelahkuma turejās pretim, bet tad pahrbijās un kad kreewi eelahka ūturmet, ūewi un ūawu pulku ar labu atdewa eenaidneeku rokās. Tas kreewus ta ūadufmoja, ka wini papreekich apkawa Wilckes pulku un tad nopostija un aīdedsinaja pilsehtu. Mahzitajs Joakims Mesekau tika īsgehrbts, ar īsplehtām rokam pee koka krufta peeseets un ūchaults, kur tad wehl wīnu peespeeda ūpredikot.

1562 gadā bij Jahnis Breesmigais rakstijis Sigismundam Auguūtam, ka wīnūch nodomajis īspostit wīnu Poliju ar uguni un ūobenu, un ka wīnūch wedot lihdi ūahrku, kurā guldit waj ūawu waj Sigismunda Auguūta galwu. 1582 gadā Polija galigi eenehna Wīdsemi. Bet ari Sweedrija, kura 1561 gadā jau Jgauniju bij eenehmuūi, kahroja pehz Wīdsemes un ta eelahkās no jauna karūch ūtarp Poliju un Sweedriju, kamehr Guūstafs Adolfs 1611 gadā eekaroja Wīdsemi un 1622 gadā ūweedri eenehna ari Walmeeru. Guūstafs Adolfs dahwinaja Walmeeru ūawam kanzleram Akūelam Okūenūtierna, kurūch 1654 gadā mira. Grafi Okūenūtierna, Erichs Akūelūons un Karlis Guūstafs Erichūons Walmeeru ta ūakot no jauna ufzehla, ūabuhweja un noūtiprinaja un dewa ari pilsehtai ūewiūchkas priwilegijas.

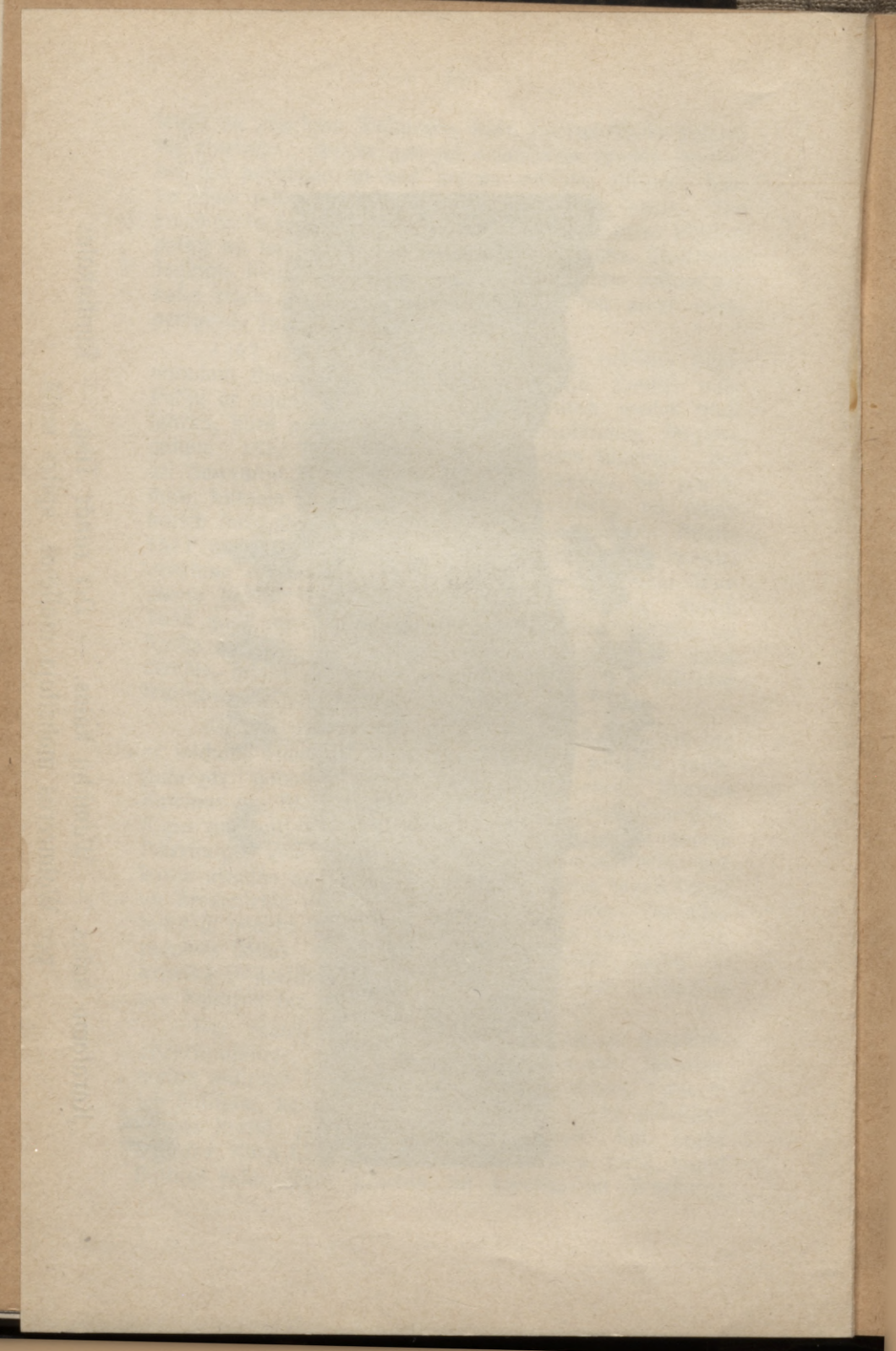
Pee jau minetā „Ting-platūcha“ peeslehtjās pilsehta ar ūeūchām ūaiūnām eelam, kas eedalija pilsehtu ūaiūnūstuhrigōs gabalōs. Scho ūeūchu eelu wahrdi, īnemet Kafrinas un Alekūandra eelas, ir Bruhwera, Rawelina, Rigas un Baūtiona eelas, tās paūchas tagadejās. Tagadejā Peterburgas eela buhs laikam ūenakā Baūnizas eela, pee kuras atradās ari mahzitaja un ūkolas nams, tagad Treya un Bredenfelda nami, pretim baūnizas tornim. Sweedru laikā ir mineta ari ūomu baūniza, kas gan laikam ir atradusees ūkolas namā, tagadejā Bredenfeldta namā, jo kronikā ir peesihmets, ka ūchi baūnizina eūot ūtahwejuūi pee baūnizas tur, kur eelahkas baūnizas eela.

Par rawelineem wīnōs laikōs noūauza preekich-apzeetinajumus, pūsmehneūcha jeb pakawa ūkanūtes, walau wairogu ūtarp diweem walau, kurūtinās, torneem jeb baūtijam, kahdas bija jau minetais „ūtarka pereklis“ Gaujas kraūtā pee tilta un „ūilā baūtija“ kur tagad ūlimniza; ūtarp ūchim baūtijam weda un wed wehl tagad Baūtijas eela. Zaur pilsehtu bij jabrauz pa Tehrbatas

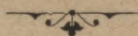

Karatawu kalns. — Wamſihu kalns. — Der runde Ting. — Runtinkalns
pee Walmeeras mahzitaja muifchas, upites malâ.

wahrteem, Rawelina eelu jeb ari jau pa Bruhwera eelu uf Rigas wahrteem, tad par nolaiſchamu tiltu uf walni un atkal grahwi, tahlak tad waj nu pa Rigas eelu waj ari pa tagad flehgtu eelu zaur Döbbelina tagad Spielberga nama dahrü un Tſchernewſky namu uf Gaujas rahmi, kur tagad elementarkola kraiftâ augſchâ ſtahw, waj ari pa wezo Zehſu eelu gar kapiſhtam un Gihmes dſirnawam. Pee Gaujas pahrbraukſchanas weetas, apmehram Gaujas widû atrodas jau minetais akmens „kurat“.

Ka jau teikts, Walmeera ir ſweedru laikôs no grafeem Okſenſtierna tiklab ka no jauna zelta. Grafa Okſenſtierna dotas privilegijas ſkan ſchahdi:

„Wolmars Stads Privilegien“.

„Ich Carl Gustaff Oxensterna, Graff zu Södermore, Freyher zu Kimito und Nynäas, Herr zu Tydöör etc. füge hiermitt zu Wissen, demnach mir ein Ehrbahrer Raht, und die Sämblt: Bürgerschaft der Stadt Wollmar zwen Abschriften von einigen Privilegien, so selbige berichten von meinem Höchstgeehrten Selhigen Herrn Vatter derselben Stadt sollen verliehen gewesen, in Unterthänigkeit präsentiret, welche von Wordt zu Wordt wie hernach folget, lautendt seyn.

Das erste Privilegium.

Erich Oxenstern Graff zu Södermore, Freyherr zu Kimito, Herr zu Fyholm, Tydöör und Garvelen, Ihr Königl: Maytt verordneter Gouverneur des Fürstenthumbs Ehesten undt General Stadhalter auff Reval, Constitution undt Ordnung, die ihr Gräffl. Exell: in dero Herrn Vatern Stadt Wollmar von nun an gehalten haben wollen.

1.

Erstlich gönnen v. geben ihr Gräffl. Excell. auf weitere Ratification dero Herrn Vattern der Stadt Wollmar gleiche Rechten, Freyheiten v. Privi-

legien mit der Stadt Wenden, vermöge Sie gehandhabet, geschützet v. ihre bürgl: Nahrung zu suchen v. zu treiben nach Bürgl: gewohnheit und gutte ordnung bemächtigt sein sollen, vorbehaltlich was wegen Recognition der Ländereyen v. anderer gutter Policey, nach dieses orts gelegenheit, wird inskünftig müssen verordnet werden, auch das ihnen die Appellation von des Magistrats Urtheil da die sache worinnen gesprochen über 30 r, Silber Müntze betrifft, kegen erlegung einen r, (= thaler) Appellation schillings ans Landgericht gegönnt sein sollen.

2.

Wan die Stadt ansehnlicher und an gutter Bürgerschaft zunimbt, soll auch ein Magistrat nach Zunehmung der Quantitet gemehret werden, vor dieses mahl aber soll derselbe in fünf Personen bestehen, welche das Recht in der Stadt hegen, Klag v. Antwortt mit Bescheid anhören, die Parten nach Billigkeit v ohn Ansehung einiger Person von einander scheiden, v. der Stadt vnd darin wohnender Bürgerschaft aufnehmen mit trew vnd Fleiss befohdern helfen, denen die Bürgerschaft hinwiederumb allen gebürl: Respect v. Gehorsam zu leisten schuldig ist, nebst dem verordnen ihr Gräffl: Excell: der gemeine in der Stadt einen Eltermann, welcher der Bürgerschaft Noth v. anliegen den Raht gebürl: vortragen v. dero Bescheid der Bürgerschaft hinwieder vermelde.

3.

Sobaldt obgedachte fünff Personen des Magistrats den gewohnl: Bürger Eydt wie die Form desselben lautet, in des Rentmeisters gegenwart prestiret haben, sollen sie den Elterman vndt gemeine von sich bescheiden, v. einem jeden wissen lassen, was er in der Stadt zu geniessen v. hinführo dafür zu thuen verpflichtet ist. Damit wer sich resolviret ein Bürger zu bleiben sein gebürl: Bürger Eydt alsobaldt dem Magistrat ablegen vnd leisten.

4.

Wer in Wollmar gedenket sich nieder zu lassen, der soll zuvor zum Magistrat daselbst treten v. sich

umb gewisse Nahrungs Mittel mit demselben berehden, Niemandt aber soll gestattet werden, von einer Handthierung zur andern, noch zu vielen zugleich zu greiffen vornehmlich soll das Bierschenken, v. Brodt verkauffen gewissen Leuten gegönnet, denen andern aber so keine Freyheit darüber erlanget bey Confiscation desselben, v. anderer proportionirte straffe verboten seyn, doch mag anitzo v. im anfang ein jeder zu seines Hauses Notturfft brauen vnd backen lassen, was er zu der seinigen vnterhalt benöthiget ist, alle dehnen aber so Bürgerl: Eydt und Pflicht nicht geleistet haben, sie seyn was Standes oder Condition sie immer wollen, aussdrücklich aber den hiesigen Guarnisons, Ampts oder andern Bedienten soll ernstlich verboten seyn keiner Bürgerlichen Handthierung sich anzumassen, worüber meines Herrn Vatter Rentmeister ernstlich halten soll.

5.

Alle vorkäufferey sollen den Städtchen so woll als andern auf dem Lande in den Wendenschen Gebiethern vorbotten sein, dagegen gewisse Wochen Markte auff dem Mittwoch v. Freytag angeordnet, auch die iahr Markte auf gewöhnlichen Zeiten gehalten werden, nur dass zur besserer Richtigkeit die Marktplätze in der Stadt Maurer wird verleget, welches dan meines Hrn. Vattern Rentmeister v. andere Bedienten zu befohdern hiermitt befehliget werden. Der Stadt Magistrat muss auch sich seines Orts angelegen sein lassen, dass gutte anstalt werde gamachet zur erhaltung des vorgesetzten Zweckss der freyen Kauff-Marekte.

6.

Weil auch ein Vnterscheid vnter den Heusern in Wollmar sein muss, also dass folgends der Charte so der Stadt Magistrat eingehandigt worden, 24 Heuser mitt 24 Lofstellen Landes v. gewissen Heuschlagen beneficiret sein, also muss derselbe, so einen solchen Hausplatz erblich an sich bringen, vnd gedenket ein Haus nach solchem Modell v. Abriss von Steinen in Fachwerck aufzubawen, oder erkauffen wie es Ihr Graffl. Exell: angeordnet, v. dem Magistrat zur Nachricht hinterlassen haben v. soll derselbe

alsdan wegen der Acciese, von der Zeit an, da er einen solchen Platz zu bawen auf sich genommen, annoch auf 2. iahr vnd gebung des Zehenden von seinem Acker auf fünff iahren befreyet sein, nach verflrossenen fünf iahren soll die zehende Garbe, durch die Schloss-Bedienten von Felde empfangen werden.

7.

Die ander Platze aber können nicht mehr alls Kohl Garten von der Stadt erhalten, vndt mogen alls andern eingeraumet werden sodenn auch von Stein oder Holtz zu bawen nach Belieben frey haben, nur dass sie ihm Häuser nach Anweisung eines Magistrats ordentlich setzen, vnd mit Stein oder Dorf — Deckern belegen müssen, v. sollen gedachte von Holtz bauende Häuser der Stadt acciese Freyheit von der Zeit an, da ihnen solcher Platz zugeeygnet eine iahres acciese Freyheit zu genießen haben.

8.

Die specificirte 24 Häuser mögen keine, ohn des Rentmeisters Wissen als dem ich im Nahmen meines Hrn. Vattern die Vollmacht gegeben das er es mit der Stadt Magistrat berehden v. wohin überlegen, vnd es nachmahlen — wen es von ihnen gutt befunden worden, seinen Zettel darüber ausstellen soll, Vermöge welche den der Magistrat solchs in der Stadt Buch verzeichnen lassen wirt, der übrigen Häuser oder Platze Ausstheilung belangende, mag der Raht allein disponiren vorbehaltlich dero Hrn. Vattern v. dessen Erben vngemassener freyer disposition, wen sie iemand auff den Fall so einiger Platz noch unbehawet wehre, damit belehnen wolten, wie den Sechx Häuser ihr Gräffl: Excell: sich vorbehalten vndt von allen Stad oneribus vndt jurisdiction befreyet sein sollen.

9.

Damitt wegen der Acciese v. Bürgerl: Auflagen eine gewissheit sey, wollen Ihr Gräffl: Excell: dass dieselben nach der Wendischen Taxa gehalten werde, v. soll Niemand dero Bedienten bemächtiget sein,

einigen enderung darin zu machen, diese negstkünfftige dry iahre aber gönnen ihr Gräffl: Excell: der Stadt drey Viertell selbiger Accieses, damit solches zu der Stadt bedienten ergötzlichkeit v. anderer Notturfft möge angewand werden vorbehalten sich aber enitzo den einen Viertell v. hinführo die Helfte obgedachte Accieses v. Bürgerl: Auflagen, die ander Helffte soll dennoch als dan der Stadt zum besten veröleiben.

10.

Dargegen soll ieglicher, der sich alhie Bürgerl: niederlesset, das Ackers v. Bürgerlichen Freyheit gebrauchet, verbunden sey, einerhalb Vier iahre, nach verflossenen frey-iahren nicht von hinnen zu rucken, nachdehm solche verflossen vndt er sich immitelst nicht eins andern bedenket soll ihm erlaubt seyn, nach Hinterlassung des Zehenden pfennings aller seiner Habseligkeit zu reisen wohin es ihnen gefallen möchte.

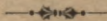
11.

Damitt auch die Teutsche Bürgerschaft in Wollmar zu bawen so viel mehr reumbde haben möge, verordnen Ihr Gräffl: Excell: dass alle Colonier so nicht von dero Hrn. Vattern oder ihr selbst in der Stadt zu wohnen vor tüchtig erkannt v. befreyet sein, dieselben sich hinauss begeben v. auff ihre Lande niederlassen sollen. Dieses vnd was sonsten zu einem gutten anfang der Stadt Nahrung in Wollmar gereichet, haben Ihr Gräffl: Excell: dero Herr Vattern Rentmeister vnd andern bedienten, sambt dem Magistrat der Stadt zu befohdern anbefohlen, befehlen auch nochmals hiermitt ernstlich das Keiner sich vnterstehe hiergegen zu handeln; vielmehr sich aber hiernach vollkommlich ruhten.

Vrkundt dessen diesez mitt eigenhändigen subscription v. aufgedruckte Sigell bekräftiget.

Gegeben Wollmar d. 18 Mai Ao 1652.

Erich Oxenstern Axelson.

Das ander Privilegium.

Dero Königl. May^{tt} vndt dero Reiche Schweden verordneter Gouverneur über das Fürstentumb Ehesten in Lieffland vndt General Stadhalter zu Reval Erich Oxenstern Axelson, Graff zu Södermöre, Freyherr zu Kimito, Herr zu Tydöö, Wyby v. Garwälen.

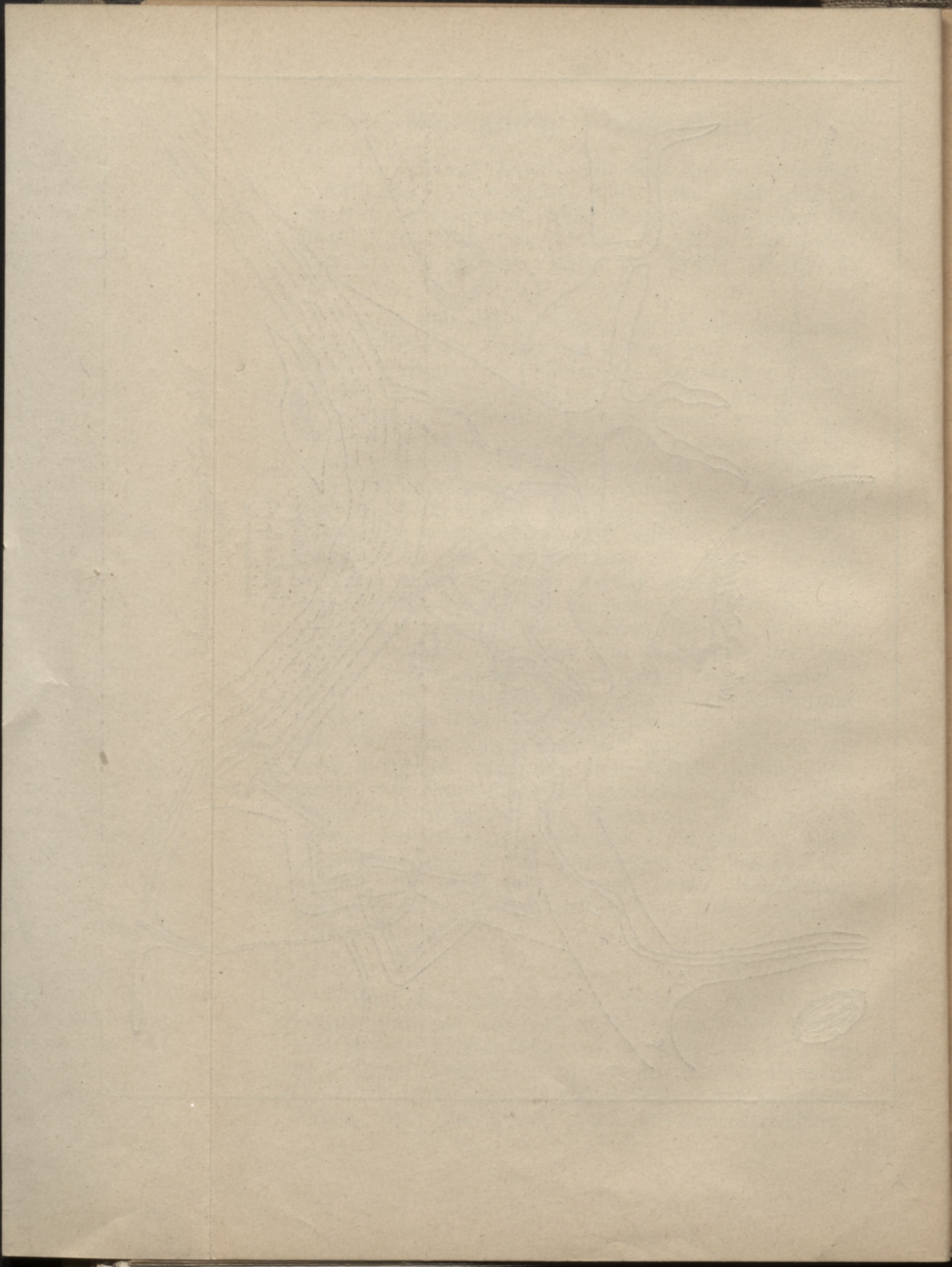
Füge hiermitt zu wissen nachdemmahlen mein hochgæhrter Hr. Vatter mit grosser Vnkostungen die Stadt Wollmar zu befestigen angefangen, auch iährlich damitt fortzufahren gesonnen, bis dieselbe in sichern fortification eingeschlossen werde, alss ist hochgedachter mein Herr Vatter imgleichen bewogen worden, dahin zu trachten, das einige Nahrung dem Orte möchte zuwachsen, damit bey friedlichem Zustande eine ehrbare vnd gute Bürgerschafft sich darselbsten woll ernehren, zu unfriedl: Zeiten aber mancher Landes eingesessener zu seiner v. der seinigen sicherheit sich darauf enthalten können, diese zwar vollkommlich zu erlangen; möchten, wan viele vnd weitleuftiger Polizey Ordnungen nötig erachtet werden, weil aber die Wenigkeit der einwohner vnd Zustand des Orts itziger Zeit gelegenheit nach, solche Ordnungen ihrer würclichen effectuirung beraubet alss blieben dieselbe biss dahin ausgesetzt vnd wirdt nur angedeutet auff was fundament ein ieder sicherlich möge sein Habseligkeit dorthin vertrauen was Freyheit er zu geniessen habe, v. was recognition dagegen der Herrschaft bezeigen soll worbey ein ieder zu schützen v. zu handhabn, auch Niemand drüber etwas aufdringen zu lassen, ich hiermit im Nahmen v. auff ferner Ratification hochgedachten meines Hr. Vattern versprechen v. zusagen thue.

1.

Weil die Stadt in ihren Strassen vnd Plätzen richtig getheilet, also soll auch einem ieden Platze sein gewisse Gartenstelle vor der Rigischen Pfordten zu geeignet, imgleichen zu den 36 grossen Häusern ein stück landes von 30 Loffstelle halb geschmolzen Acker, halb Buschland, auch gewisse Heuschläge

in dem Morast gegen Sauting eingewiesen werden, auf den kleinen Häusern aber sollen nach advenant 14. 16. 18. 20 Loffstelle ausgegeben werden.

2.

Wan nun iemandt sonder vnterscheidt der Nation nur das er redlichen Handels v. Wandels gesonnen ist in Wollmar sich Bürgerl: nieder zu lassen, derselbe soll vorerst bey der Stadt Magistrat sich angeben v. gebürl: gezeugnuss beybringen seiner Herekunfft v. verhaltens auch bescheidt von sich geben, wormitt er sich zu ernehren gesonnen sey, darauf soll er mit dem Magistrat zu meines Hr. Vattern Rentmeister gehen, v. eine Hausstelle begehren, welcher es ihm nach ieden gelegenheit v. qualitet einweisen wirdt mit allen zugehörigen ländern vndt Garten in das Stadt Buch verzeichnen lassen, v. ihn in die Possession einsetzen.

3.

Ess soll aber der, welchem ein Haussgrund dargestellt eingereumet wird auff sich v. seinen Nachkommen solches zu genießen haben, iedoch mitt dieser Condition, dass er mit gebürl: Eyd gegen die Herrschaft v. der Stadt sich unterwerfe, sein Hausplatz woll bebawen, v. soll er sie die vornehmsten Häuser alle nach den besten Marckt oder Strasse kehren, dieses dabei beobachtet, das der von Holz ein Hauss bawet, soll 2 iahr, von fachwerck aber 5 iahr, Freyheit genießen, von allen acciesen, Zollen oder Bürgerl: Auflagen vor sich vndt alle seinen angehörigen Ländern v. Garten zu nehmen von dem dato ab, da ihm der Platz zugeeignet wirdt, sollte aber innerhalb erstgedachten Freyiahren keinerlei Wohnung, Hauss auffgebawet werden, soll selbiger Platz wieder an den Erbhr: verfallen sein, dehnen so von Steinen bawen, will man den billigsten Kauff Ziegel v. Kalck auch alle mögliche Beforderung begnügen lassen.

4.

Wan gedachte Freyjahre verflossen, alls den soll von dem Acker die zehende Garbe dem Schloss gehören v. meines Hr. Vattern Bedienten selbige von

dem Acker abzuführen bemächtigt sein, wegen Accise v. andere Bürgerl: auflagen soll alles künftig ausgedeutet v. höchster Billigkeit nach moderiret werden, dehnen einwohnern aber nichts vnertragliches aufgebürdet, sondern mit ihrer Zubewilligung alles künftig geschehen, v. dargestalt das Meinen Hr. Vattern theilss heimfalle, theilss der Stadt v. Commun zum besten.

5.

So iemand von Adell oder ander Standes Personen einige Häuser anzunehmen begehren soll es ihnen ebenmässig zugelassen sein, jedoch dass sie mit erbawung ihrer Hausplatze die vorgenannte Condition erfüllen, auch sonsten ihrer Häuser nach der Bürgerlichen jurisdiction v. Ordnungen vnterwürffig bleiben, die gebürl: Auflagen tragen, vnd der Stadt durch ihre Bedienten den Dienste leisten, so ein Bürger schuldig ist insonderheit aber sollen dergleichen Standes Personen, so selbst ihre Häuser nicht bewohnen einen redlichen Mann darinnen zu halten, der Bürgerl: Nahrung treiben mag v. die Bürgerliche auflagen künftig trage, vergönnet sey.

6.

Auff dass nu in der Stadt bessere Reumbde vndt reinigkeit mag erfunden werden, sollen alle Finsche Colonier die bloss von ihren ländern leben ausser der Stadt v. auff ihren Ackern wohnen, den Soldaten aber werden ihre Wohnungen längst dem Walle absonderlich gebawet.

7.

Die Stadt Wollmar soll ihrer eigenen jurisdiction inwendig ihrer Stadt Mauren v. Garten volle kommlich geniesen, zu dehnm Ende vors erste ein Burger meister mitt Vier Rahts Personen der Stadt verstatet werden, Gericht v. Gerechtigkeit über den Bürgen zu hegen, meines Hr: Vattern v. dessen Erben recht v. Gerechtigkeit melden, vorbehaltl: meines Hr: Vattern Bediente zu Schlosse sollen ihnen in ihrer jurisdiction keinen eindrang zufügen Niemanden von den Bürgern davon abziehen lassen sondern vielmehr der Stadt Magistrat die hüfl.

Handt v. assistents in dehm was nöthig sein wirdt bieten.

8.

Ein iedtweder der Bürger Recht in der Stadt Wollmar gewonnen, soll Bürgerl: Freyheit vndt Handels dass beste alss er kan v. mag andern wollgeordneten Städten gemäss zu geniesen haben.

9.

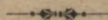
Die Bürger sollen alles schussens oder andern Hoffs Dienste befreyet sein, auch in friedlichen Zeiten zu keiner wache gehalten werden, dargegen sollen sie verobligiret sein, wan sie künfftig in der Zahl vermehret werden, sich in gewisse Corporal-Schafften zu theilen v. ien ieder sonder vnterscheid auss seinem Hause einen gutten Kerl mit gebührl: Gewehr ausgeben, der in feindl: Zeiten, das seinige bey defension der Festung thun oder zu ehrenzugen sich bereit halten, ander wege oder in andern occasionen aber durchauss nicht zu gebrauchen.

10.

Der Baursmann von dem Bischofftumb soll durch meines Hr: Vattern Bedienten dahin gehalten werden, dass er zu der Stadt Wollmar mitt seinen Wahren komme, zu dehm ende ein wochentl: Marcktag daselbsten muss angesetzt werden, was sonsten an nohtwendigen Ordnungen übrig ist, dasselbe soll künfftig der Stadt zum Aufnehmen v. besten ange richtet, meines Hr: Vattern Ratification über diese mit dem ersten verschaffet v. möglicher massen befordert werden alles was zur Freyheit v. gedey dieses Orts gereichen kan, Vhrkund der Wahrheit habe ich dieses eigenhändig vnterschrieben v. mitt meinem insigell beglaubigen wollen.

Actum Wollmar d: 8: Jan: Anno 1646.

Erich Oxenstiern Axelson.

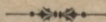

Wie dan auch dabey ein Ehrb: Raht mit der sämbtlichen Bürgerschaft umb weitere gnädige

Confirmation selbiger Privilegien gebührend angehalten v. suppliciret, alss habe so woll in Betrachtung der Treu v. gehorsam, so mir ein Erb: Raht v. die sämmbtl: Bürgerschafft Zeit lebens zu leisten gelobet v. versprochen v. zu halten schuldig sein soll, alss wegen anderen Considerationen Mehr oberwehnte v. allhie eingeführte Privilegia laut tenor hochgedachten Meines Seel: Hr: Vattern Brieffe gänzl: confirmiren v. bekräftigen wollen, wie ich dan dieselbe hiermitt gänzl: v. allermassen confirmiret v. bekräftiget haben will, Massen auch meine Inspectoren v. Bediente hiesiges Orts iederzeit ernstlich befohlen werden, Meinen Willen hierinnen in allen stücken gehorsamlich nachzuleben v. iederzeit genau vorsorge zu tragen, das ein Ehrbahr: Raht v. die Bürgerschafft der Stadt Wollmar bey ihre wollerhalten Privilegien v. Gerechtigkeiten geschuetz v. gehandhabet werden mögen. Vrkundl: hab ich dieses mit eigener Hand vnterschrieben v. mit meinen angebohrnen Gräffl: Sigell vereficiret, so geschehen auff meinem Schloss Wollmar d. acht vndt zwanzigsten tag Christmonat in iahr nach heilsamen Mensch Werdung vnser Herren v. Erlösers Jesu Christi. Ein tausent Sechxhundert Drey v. Siebentzig.

Carl G. Oxenstierna Erichson.

(L. S.)

Novella' Constitutiones.

Wornach sich Ein Ehrb. Raht in Meiner Stadt Wollmar und dessen vnterhabene Bürgerschafft soll zu richten haben.

1.

Erstlich v. vor allen Dingen soll E. E. Raht v. die Bürgerschafft hiesiger Stadt sich der Gottesfurcht befleisigen die Predigten v. Behtstunden an Sonn, Feyr v. Werktagen, nicht vorsezlich verseumen Gottes allein selig machendes Wordt gerne, fleisig, v. mitt gutter Andacht anhören, zum Christ: Gebrauch des hochwürdigen heil: Abendmahls sich fleisig einfinden. Ihre Kinder v. Dienstbotten mit

gutter Lehre, Zucht, Ehrbarkeit und gutten Exemplen vorgehen v. alle Gottlosigkeit v. ärgernuss so viel möglich in ihre Häusern verhüten, damitt Gottes reicher segen sich bey ihnen einfinde v. wohnen möge, dieselbe aber so dawiederhandeln v. den Nahmen Gottes missbrauchen, bey Gottes Marter, Leiden, Wunden, Bludt, Sacrament v. andere böse Fluche schweren, Verwünschung vermaledeyung v. Zaubern sich gelusten lassen, sollen mit denen druf-gesetzten schwere straffen dem rechte nach angesehen v. beleget werden.

2.

Sollen Sie unser allergnädigste Obrigkeit Ihr König: May^{st.}, wie auch mir alls ihre Herrschafft zu allen Zeiten getreu, holdt v. gehorsam seyn, vnd negst Gott in aller untertänigkeit lieben, ehren v. in alle fürfallende occasionen v. Nöhten pflicht-schuldig beyspringen, weder lästern noch afterhden, bey Verlust Leib, Leben v. ehr.

3.

Soll ein Erb: Raht v. Bürgerschafft dieser Stadt Meinen allhie verordneten Cammerier oder wer dieses Orts Direction zu führen von mir gesetzet werden möchte gebührend Respect erweisen v. in alle so derselbe in Meinem Nahmen thun v. ordnen wirdt schuldige folge v. gehorsam leisten, wie sie die vorigen von Meinen hochselige Hr: Gross Vattern v. Vattern verordnete Hauptleuten v. Rentmeistern jederzeit zu erweisen v. zu leisten schuldig gewesen.

4.

Soll auch hiesige Bürgerschafft E: E: Raht vnd Gerichte dieser Stadt ihre geleistete Eyde zufolge vor ihre nunmehr von mir Constituirte Obrigkeit zu erkennen dieselbe gleichgestellt zu lieben v. zu ehren, ihnen getreu v. holdt zu sein, allen pflicht-schuldigen gehorsam zu leisten in allen vorfallende Nöhten wie Christ- vnd ehrliebenden Bürgern v. Biederleute zu v. anständig beyzuspring, schuldig sein.

5.

Soll auch Keiner, wer der auch sey, sich nicht vnterstehn noch geluste lassen, die ihne vorgesetze

Obrigkeit weder in Genere noch in specie in Gelagen v. andere Zusammenkunfften, mit verleumbdung oder vngebühl: Affterredung so wenig in Kegenwart, alss hinterruckss bey vermeydung der in rechten dictirten harte straffe v. verlierung seiner ehr v. gutten Nahmens anzugreifen.

6.

Wan E. E. Raht eine allgemeine Zusammenkunfft der sämbtl: Bürgerschafft ankundigen lassen wirdt soll derienige, so ausser erhebl: bekandt Vrsache freventlich aussbleiben v. nicht comriren wirdt, zum ersten v. andern mahl mitt vier rt.= straffe beleget werden, zum dritten mahl aber seins Bürgerl: rechts v. Freyheit verlustig sein, doch soll E. E. Raht der Sachen Beschaffenheit v. eigenen guttfinden nach einiger Moderation hierin zu gebrauch zugelassen sein.

7.

Soll Keiner er sey wer er wolle bei offentlich Gerichte oder Versammlung des Rahts mit schimpfl: Wordten Gebehrdn v. vngebühl: Wercken ausszufahren den Richter ins Wordt zu fallen oder mit der Handt auf des gerichtts tische zu schlagen, noch dem Gerichte in vorfallenden sachen, was er Vrteilen thun oder lassen soll vorzuschreiben, sich gelusten lassen, bey straffe 5 rtl.=: v. der solche Straffe am Gelde nicht erlegen kan, vndt will soll nach Beschaffenheit des Verbrechens mit gefängl: Hafft gestraffet werden.

8.

Wan die Parten wichtige weitleuftige v. beschwerliche Sachen zu klagen haben, soll sie selbige schriftl. bey Gerichte eingeben, v. da ein Part das andere wie es woll zu geschen pfleret, offentl: vor Gerichte leugen straffet, soll so oft solchs geschiehet auff 10 M. auch da es aus vnbesonnenheit v. grobheit des bösen feindes v. andere lästerliche Wordten Coram protocollo sich hören lasset, Ein Schelm oder Hure, Hure-Sohn etc., das gerehdet, gethan, gehöret oder geschehen zu haben, schillt, dasselbe Part soll mit 1 rthlr.-straffe beleget werden, oder drey tage in Gefangnüß biesen.

9.

Soll Ein Erb. Raht allhier mitt alle Fleiss ihm angelegen sein lassen. das die justits absq. personarum respectu v. affecten administriret, einem iedweder worzu er von Gott v. rechtens wegen befuget, verhelfen, die Schuldige mit gebührende straffe angesehen, der Vnschuldige aber seiner Vnschuld geniese v. frey erkant, die Vnordnuug abrogiret, hingegen tugendt v. erbarkeit introduciret werden möge.

10.

Soll auch Niemandt in zwistigen Sachen, so weit sich Meiner Stadt jurisdiction erstrecket, sein eigne Richter sein, besonder seine Klage v. anliegen hiesige Magistrat an gebührende Orte ordentlich v. mitt gutter bescheidenheit vorbringe v. allda die gebüht: decision gewertig sein v. keine andere Richter extraforum competens ohne erhebliche exception oder gerichtliche erhalte Apostoles reverentiales suchen bey Vermeydung Zehn Rthlr. straffe.

11.

Wer von E. E. Rahts Sentents oder interlocut appelliren will, soll das Appellations Geldt besage Stadts Privilegien erlegen v. der Appellant die Apostoles reverentiales vndt acta auch acititate vnter gewöhnlicher Vnterschrift factis fiendis ausnehme.

12.

Welches Part frivole v. muthwillig von hiesiges Rahts Vrteile oder abscheide, qua vim definitivam habet, appelliret, soll ohne Caution des auff den Process gehenden Schaden v. Vnkosten zur appellation nicht gestattet werden, da er aber per quarelam die appellation ergreifen wurde v. in Casu succumbirte soll er in erstattung alles Schadens v. Vnkosten salve moderatione judicij vom Raht condemniret und wegen solches Frevels in 5 Rthlr. gestraffet werden.

13.

Wurde auch einer oder ander von E. E. Raht oder Gerichte des Rabts oder Stadt Diener citiret

vndt parirte in termino nicht, vndt das Gegentheil vergeblich auff warten musste, soll darselbe nicht allein vor contumax gehalten, sondern auch dem Gerichte so oft er aussenbleibet 10 Mk. v. Kläger oder Gegentheil in erstattung der auf den Termin gewandte vnkosten v. versäumnüss verfallen seyn, v. da er auff die vierte gerichtl: Vorladung nicht erscheinen wirdt. soll ex mera et manifesta Contumacia definitivé gesprochen, et non quäsita appellatione executive verfahren werden.

14.

E. E. Raht dieser Stadt soll jährl. verbunden seyn die Vrtheile so affhie können gesprochen werden, nebst gehaltenen Protocolle nach Schweden zu verschicken.

15.

Welcher Gewalt in eins ander Hause dieser Stadt verübet vnd den Hausfrieden bricht, soll als ein Freveler, gewalthäter v. Friedenbrecher ohn Ansehung der Person, denen dessfals verordneten Gesetzen nach billig gestraffet werden.

16.

Soll sich auch Niemandt vnterstehen, Zwie- tracht uneinigkeit vnd aufruhr noch aufwiegeltung vnter der Bürgerschaft v. Gemeine zu machen, wer drüber betroffen v. es ihm dargethan wirdt, soll als ein Rebell v. Meyneydiger gestraffet v. auss der Stadt jurisdiction relegiret werden.

17.

Derselbe so Ehrliebende Frawe, Jungfrawe, oder auch Mannes Personen sie sein hohes oder niedrigen standes vnerweislich verteumbdet v. ihnen ihre gutte Leumuth abzuschneiden sich erkünet, soll exemplariter gestraffet v. zur Recantation angehalten werde.

18.

Muss die Bürgerschaft verpflichtet seyn Zoll accys und Zehenden nach der Taxa, so ihnen aufgezeichnet werden soll zu erlegen v. ausszugeben.

19.

Solche der Stadt einkünfftten, wie auch die übrigen soll deroselben Ältermann nebst einen andern von mir darzu verordneten, vnter Händen, vndt ein ieder seinen Schlüssel zu den Kasten darin selbige verwahret werden, bey sich haben, damitt der eine ohne dess andern Wissen nichts daraus nehmen möge, selbige sollen auch dafür so woll mir als der Stadt richtige Rechnung thun.

20.

Wan einige Disputen zwischen denen von der Stadt v. meinen Bedienten entsehen sollen, müssen sie nicht alsofort den Gouverneuren oder König: Bedienten überlaufen, oder dieselbe suchen, besonder mir ernstlich die Sache gebührlich hinterbringen.

21.

Wurde auch einer Schulden halbe für Gericht beklaget v. er der Schuldt gestendig wehre, oder es schuldig zu seyn ihm überwiesen v. dargethan wurde, soll er dieselbe Schuldt innerhalb 6 Wochen post latam sententiam, dafern es nicht appelliret wirdt oder wie sich die Parten sonsten selbsten vergleichen können, bey Vermeidung der Execution zu bezahlen gehalten seyn.

22.

Dieienige, welche ein Hausstelle sub titulo häreditario prätendiren, in angesetztter Frist der 3 iahren aber darumb nicht gesprochen, oder sich gebührlich angegeben, weniger sie bebawet, sollen ihres rechts daran verlustig seyn vndt von meine Oeconomie-Bedienten, doch mit vorhergehenden Consultation des Rahts an einen andern verkauft werden.

23.

Es soll Keiner er sey wer er wolle, sein Landt Garten oder Heuschlage ohn Vorwissen v. Willen dessen der zur Oeconomie Direction vor mir gesezt ist, wie auch E. E. Rahts, zu verpfänden, zu verkaufen, oder zu versetzen noch sonst drüber heimlich Pacta et Contracte aufzurichten frey stehen bey Ver-

meidung 10. Rthl. straffe v. nullitet dessen so auf solcher Weise aufgerichtet wirdt.

24.

Der Magistrat soll auch aufsicht halten, das ein iendweder vor seinem Hause die strassen rein v. sauber halte.

25.

Es soll keiner von der Bürgerschaft oder der Stadt jurisdiction untergeben ausserhalb der Stadt wohnen, es sey dan das solchs einem oder dem andern vergönnet werde.

26.

Es soll auch Keiner, wer da auch sey, sich nicht unterstehen Bier von Lande, unter was prätext es sich auch zutragen kan, in die Stadt zu führen, zu verkaufen oder verschenken zu lassen, da nun einer oder der ander so wieder solch Verbott gehandelt angetroffen wirdt, soll nicht allein des Biers v. Gefässes verlustig, sondern auch in 1. rthlr. straffe dem Fisco verfallen sein, die aber, so in der Stadt wohnen, vndt Bier zu ehren — Frewden oder traurmahl vom Lande benötigt, v. selbst in der eyle zum Bier brauen nicht gerahten können, mögen zu solche gelagen wenn Sie bevor dessfalls von Magistrat concession erlanget, vndt sie gebürlich accise nach der Taxe erleget, nachgegeben werden, da aber zu solchen gelagen heimlich ohn Zulass des Rahts vndt erlegter accises iemand Bier einzuführen betroffen wurde, soll derselbe gleichfalls mit vorher dictirtenstraffe angesehen werden.

27.

Ess soll auch E. E Raht fleisige Aufsicht haben, dass Niemandt von der Bürgerschaft mehrerley arth mass v. gewichte brauche, als von Jhro König: May^{st.} befohlen, vnd auf das darinen v. desto mehr richtigkeit sein möge soll E. E. Raht alle in der Stadt gebrauchl: ellen massen, v. gewichte mit dem was dazu gehöret nachsehn, was unrichtig befunden wirdt, cassiren v. vegnehmen, dz ande. adjustiren v. mitt einn gewissen Zeichen bezeichnen, wer

darauf ertappet wirdt, in einem od. andern fälschl: umzugehen, mit solche. ernstl: nach Königl: straf Ordnung procediret werden.

28.

Wirdt aller nachtheilicher Handell v. Vorkäuferey ernstlich verboten, v. soll meine Bedienten obliegen Handt drüber zu halten, das der Stadt an deren Privilegien in solchem Fall kein abbruch geschehn, besondern Meines Sehl: Hr. Vattern Verordnung darin erfüllet werde.

29.

Wenn der LandMan seine Wahren nacher der Stadt hinführet, soll Keiner von der Bürgerschaft ihme ausserhalb der Stadt entgegen laufen v. alda zu seines Mittbürgers nachtheil v. schade mit ihm handeln, sondern alles muss zu Marckt gebracht v. alda verkauft werden, worüber denn E. E. Raht eine scharffe aufsicht haben muss v. solche nachtheilhaftige Handlung, durch eine willkühl. harte straffe helffen benehmen.

30.

Denen Fremdben so mit Gewandt, Brandtwein, Leder v. ander Wahre anhero zu Stadt kommen soll nicht frey stehen, selbige ausser denen öffentlichen JahrMarckten bey ellen. stöffe v. metzel Weyse, sondern in Gross v. Summen Weyse alhier zu verhandeln.

31.

Es sollen die meinem Gebiethe hin v. wieder sich ausser der Stadt jurisdiction aufhaltende v. der Stadt Handwerksleute in ihrer Nahrung v. Arbeit nicht geringen schaden zufügende Böhnhaasen nicht mehr gelitten, sondern ernstl: verboten seyn dargestellt, das wan jemandt were, der ein od. ander handwerk gebühl: gelernt und dadurch sich zu ernahren suchte, selbiger obligiret sein soll, entweder nach der Stadt sich zu verfügen, aldar seinen Bürgerlichen Eydt abzulegen v. unter die Zunfft, sich begeben, oder sein Handwerk gänzlich einzustellen, im wiedrigen Fall ein solcher Böhnhass wen er

angetroffen wirdt, gejaget und verfolget, anhero gebracht v. zu gebührender Staffe gezogen v. mit der Zunfft sich zu vergleichen angehalten werden, wozu hiesige Guarnisons Bediente auf erfordrenden Fall E. E. Rath vnverzügl: an die Handt zu gehen schuldig seyn sollen.

32.

Wegen Perücul feindlicher Zeiten in dieser Stadt welches Gott der Allmächtige gnädigst abwenden wolle, soll ein iedweder Bürger v. Einwohner der Stadt, stets mitt ober vnd vntergewehr, seiner gethanen Pflicht nach parat v. wo er alsdan zur Defension der Stadt v. Festung commediret wirdt, so willig als schuldig seyn.

33.

Die Bürgerschaft -soll jährl. viermahl in den militärischen exercitien geübt werden, auff das wen die Noth erfordert, Sie auch die Stadt für feindlichen Anlauff vertheidigen können v. soll dabey das Gewehr, so Sie zur Defension zu halten schuldig sein, durch 2 vom Raht verordnete Munsterherren besichtigt vnd das so als dan vntauglich befunden, ausgemustert, derselbe aber so damit aufgezogen kombt, zu 2 rthlr. straffe gezogen werden, v. soll iedtweder Bürger bey solcher Musterung v. exercirung sich einzufinden verpflichtet seyn.

34.

Bei Gefahr entstehenden Feuerbrunst, welche Gott gnädiglich verhüten wolle, sollen zwei Bürger zusahmen ein Sturmleiter, nebst einen eysern Feuershacken v. Wasser Balge item ieder Bürger ein Wasser eymer, wie auch allezeit ein Zuber voll Wasser halten, damit zu Zeiten der Noth man etwas bey der Hand haben möge, die entstehende Feuersbrunst damit zu dempfen.

35.

Badstuben, Viehäuser und andere Gebäude, darin Stro v. Hew verwahret wirdt, soll kein Einwohner in der Stadt zu halten sich unterstehen,

sondern sollen dergleichen ausserhalb Stadt aufgebawet werden.

36.

Soll auch wo nicht mehr doch alle Viertell iahr der Elterman nebenst einigen andern, dazu verordneten in der Stadt heraus gehen v. die beschaffenheit der Schor-Steine, fewerstete v. Backofen besehen vndt nach befindlicher gefahr solches E.E. Raht ankundigen der eine gewisse frist zur Verbesserung solcher gefährlich. Orts ansetzen, wer alsden darin solchem Gebott nicht nachlebet, soll von E. E. Rath willkührlich gestraffet werden.

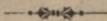
37.

Demnach auch der Bürgerschaftt mehrentheilss ohnbekannt ist, was Gesetzen oder Ordnungen Sie nachzuleben haben, alss soll E. E. Raht iahrlich am ersten May einen öffentlichen und allgemeinen Rahtstag halten, alssda die Verordnungen der gemeine fuhrgehalten v. vorgelesen werden soll, damit Keiner sich zu entschuldigen habe, das er ex ignorantia legis einen Fehler begangen.

Uhrkundt: habe ich dieses mit eigener Handt vnterschrift v. Meinen angebohrenen sigell bekräftiget, so geschehen auf meinem Schloss Wolmar d: 29 December Anno 1673.

Carl G. Oxenstierna.

(L. S.)

Resolutiones

auf die Puncten, so bei Jhro Hoch-Gräfl: Gnaden E. E. in der Stadt Wollmar d: 20 Oktob. Anno 1672, unterthänig insinuiret.

1.

Jhro Hoch-Gräfl: Gnaden geloben bei erster gelegenheit und wan Sie besser Zeit überkommen

können, umb solche sachen einzurichten, die Stadt mit gewissen vndt nach dero erweisender Trew v. Gehorsam proportionirten einkünften anzusehn v. zu beneficiren. In Puncto der Appellationen aber referiren Jhr Hochgräfl: Gnaden sich auf den 1ten Punct der ersten Privilegien, dz. nembl: selbige vom Stadtgericht zum Landgericht gehen sollen.

2.

Die anzahl der Magistrats Personen kan vor dieses mahl nicht vergrössert werden, sondern muss von so vielen bestehen, alss bey dieser Zeit befunden, constituiret zu sein, des Rathhauses gebäw mit ander zugehör wollen Jhr Hochgräfl: Gnaden mit alle Nohtdurffte unterhelffen wan nur ein iedweder Bürgersmann für sich absonders etwas darzu contribniret, damit solche Vnkosten Jhro Hochgräfl: Gnaden nicht allein oblige. Es sollen auch alle Müssiggänger v. die keine gewisse Sitze in Dero Hochgräfl: Gnaden Gebiethe haben, bey solchen gebäwde fleisig zur arbeit gehalten werden.

3.

Der Magistrat soll sich angelegen sein lassen, nach gelegenheit der Zeit v. derer Bürgern Erträglichkeit, Sorge zu tragen, dz der vierte Punct in denen Privilegien so viel alss thunlich nachgelebet werde. Inmittelst haben Jhr Hochgräfl: Gnaden denen Guarnisons Bedienten ernstlich v. bey Confiscation verboten, sich des Biers Verkaufens ad. anderen solcher Handthierung die einem Bürger competiret zu bedienen, was sie aber zu eigener Nohtturfft zu backen v. zu brauen benöthiget sein, kan ihnen nicht gewegert werden.

4.

Wegen der Wochen Markte v. was sonsten der Stadt v. Einwohnern, zum aufnehmen gereichen kan v. mag wollen Jhr Hochgräfl: Gnaden sorgfältig sein v. so viel immer möglich solche gutte Verordnung stellen, dass sich die Einwohner Dero Stadt darüber zu erfrewen haben können, wie sie auch Dero Oeconomie Bedienten ernstlich anbefohlen, dz. sie geflissen sein sollen den BaurMan dahin

zu halten, dz. er seine vorkaufende Wahren bevor er sie gen Riga oder anderwärts führet, nach Wolmar aufs Marckt bringen, v. wo nicht länger dennoch sich ein Par Stunden damit verweilen soll, auch sollen zu dehm die Beamten nach einer löbl: Bürgerschaft begehren, alle Mittwoche v. Sonnabend, so viel fisch alss sie zu verkauffen haben können nach der Stadt führen, auch alle andere klein Perseelen, wie auch von Heu, so viel als verführet werden kann, welches den für ein billiges vndt nach der Königl. Taxa der Bürgerschaft vergönnt sein soll.

5.

Demnach Jhr Hochgräfl: Gnaden nicht anders vermuthend sein, alls dz. ein löbl: Stadt in allem honoriret vndt sich contant befindet, mit denen Dispositionen so von Dero Hochgräfl: Gnaden hochseeligen Eltern verfasst, Alss vermeinen Sie auch, ein ieweder Hauss sich mit dem theile Landes vergnügen lasse, so Dero hochsehl: Herr Vatter ihme verordnet v. zugeeignet hat, vndt das ein ieglicher BürgersMan der solch Stück Landes geniesen will, sich obligat befinde seine Häuser woll v. von Stein zu bawen lasse nach der Modell v. Carta, so von Jhr Hochgräfl: Gnaden ihme mitgetheilet werden soll; auch mit solche gebäude nicht mögen jemanden zu schwer oder Kostbar fallen, geloben Jhro Hochgräfl: Gnaden, dz. Sie Dero Bürgern so ihre Häuser selbst zu bawen gedenccken Stein vnd andere Materialien so auf Dero Ämbtern können aufgebracht werden, vor billig v. ertraglich Preiss vergönnen v. nachlassen wollen, Wan aber jemand wehre der die Mittel nicht habe kan, umb alsobald selbst zu bawen, erbieten Jhr Hochgräfl: Gnade sich, dz. sie das Gebäwde mit Dero Spesen verfertigen lassen wollen, und dem Bürgersman vergönnen, dz. Er auf gewisse terminen die Zahlung dargegen erlegen mag.

6.

Denen Bauern v. Landtleuten kan zu ihre eigene Nohtdurfft zu backen vndt zu brawen nicht verbotten noch verwegert werden.

7.

Wegen Böhnhaserey referiren sich Jhro Hochgräfl: Gnaden auf den 31 Punct in denen Constitutionen.

8.

Holz zu brennen vnd zu Zaunstecke soll denen Bauren auferleget werden, gegen Bezahlung nach die Stadt zu fuhren, was von gross Holtz Werk aber, als Zimmerholtz und Palisaden von Nöhten, Können Sie von Jhro Hochgräfl: Gnaden Bediente für ein billiges zu Kauf bekommen.

9.

Die arbeiter soll der Bürgerschaft wie vorhin, nemlich à 14 rthlr. zu Pferd v. à 9. zu Fuss jährlich zugestattet sein, allein muss vor ihnen wegen mehrer Richtigkeit die Zahlung vorauss erleget, oder richtige Caution gestellet werden.

10.

Vermöge abgesetzeten 4-ten Puncten dieser Resolutionen soll ihr in 15-ten Puncten gethan begehren ein genüge geschehen.

11.

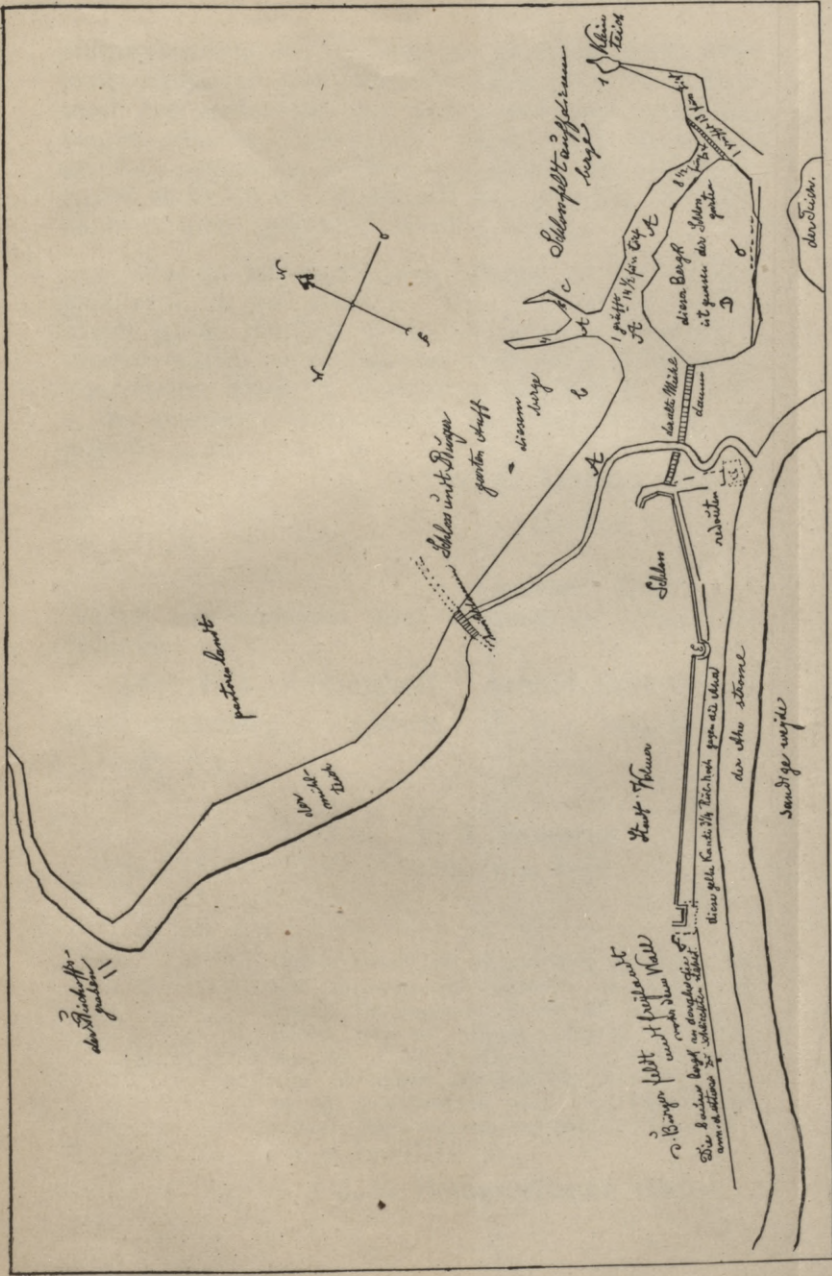
Der Soldaten Häuser v. gebäude sollen also repariret werden, dz. man wegen vnermutlicher Feuersbrunst sich keiner gefahr zu befürchten haben möge.

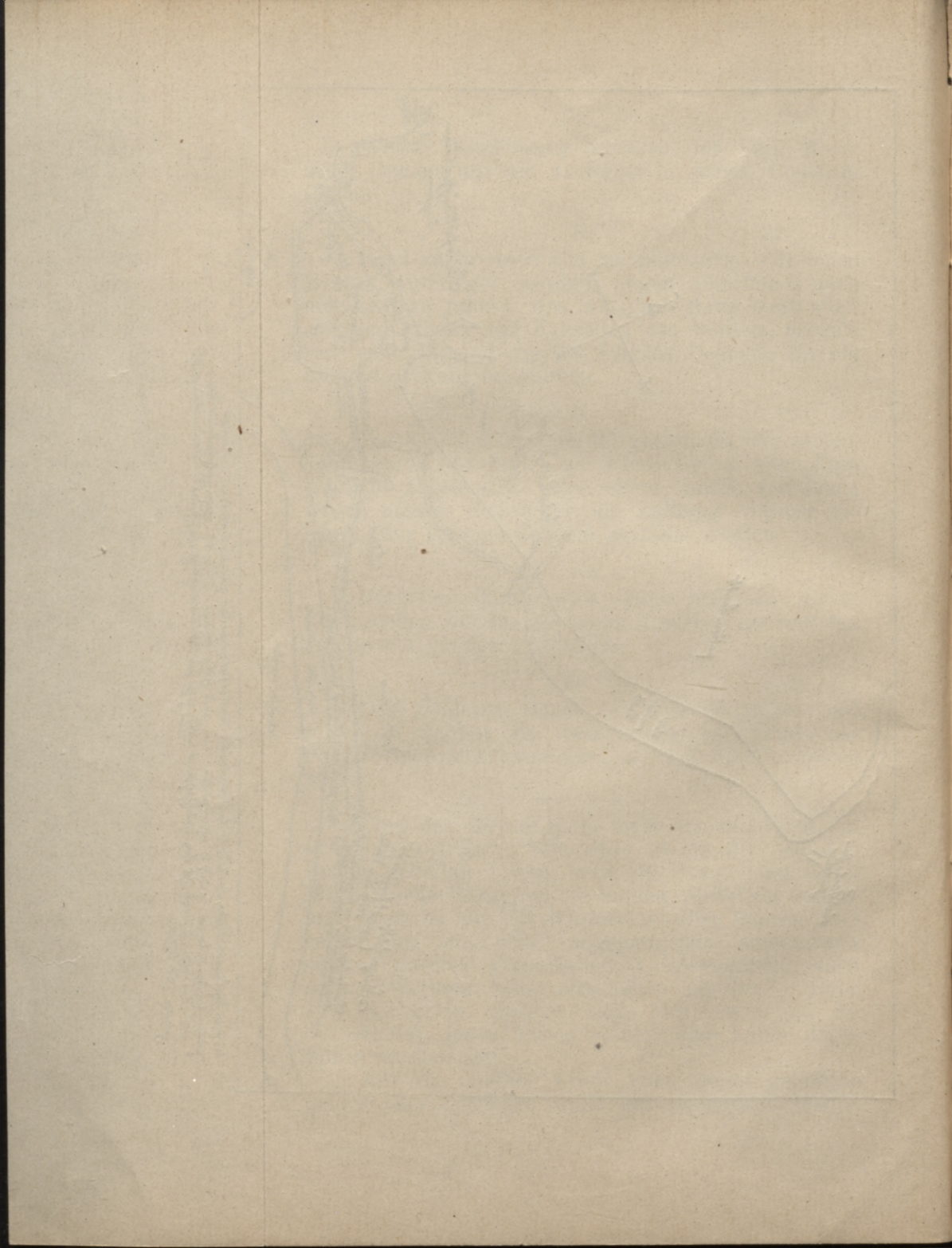
Über das aber s. E. E. Raht demnach sich vnterthänig erfraget, Wie Jhro Hochgräfl: Gnaden wollen gehalten haben, wan ein Bawrsmann einem Wollmarsche Bürger mit schulden verhaftet unzählbar verstürbe etc, Ob dandesverstorben Bauren Successor des mit tode abgegangenen antecessoris nach Rigascher Constitution v. gewohnheite auch alhie Wollmar solle angehalten werden? Habe Jhro Hochgräfl: Gnaden sich also resolviret, dz. die schuldt denen Erben v. nich dem Lande angeführet werden soll.

Auf die andere Frage aber wegen geliehnte geldes oder getreides wolle Jhr Hochgräfl: Gnaden

Bei einer feindlichen Expedition, Armee 1647 d. H. Jönköping überlagert wegen der geistlichen ...
 gelegen zu werden die Lande: C. west D. östlich für die ... west H. östlich ...
 gen. Zu 1647; Situations-Plan der Provinz Schweden-ward; gegen die Vertheidigung ...
 gehalten, von ...

statuiret haben, dz. zur intresse an gelde nicht über 8 pro Cento an Getreide aber nicht über ein achten theil des geliehenen pro usura gefordert, auch dz. wegen solcher schuld kein Bawr nicht leicht per arestum angehalten werden soll, damitt die Dienste v. Arbeit so Er für die HERSchafft zu verrichten schuldig, dadurch nicht gehindert werden mögen.

Was die andere Puncten belanget, so noch weiter insinuiret, darauf können Jhro Hochgräfl: Gnaden wegen Kürtze der Zeit diesmahlss sich nicht resolviren sondern wollen solches an biss zu besserer gelegenheit hingestellet haben, v. verbleiben hiermitt E. E. Raht v. der Sämtl: Bürgerschaft in beharl: gnaden gewogen.

Carl G. Oxenstierna.
(L. L.)

Corresp: Orig:

Copias antecedentes cum Originalibus concordare vidimus

Otto F. v. Vietinghoff. Arnold Emmerling.

C: v. Ceumern LRath. (L. S.) (L. S.)
(L. S.)

P. J. Terserus

Not. Com. Reg:

(L. S.)

(L. S.)

Dass vorstehende Abschriften mit denen bey der Kayserlichen General Oeconomie im 1-sten Documenten Buche, sub № 63 befindlichen, bey der Königl. Schwedischen Commission d. 3: Martii 1682 producirten und von derselben eigenhändig vidimirten Copeyen gleichlautend sind, wird hiemit attestiret: Riga General-Oeconomie Cancelley d. 3 April 1778.

J. E. PommerEsche Secrs.

Uf schàm privilegljam dibinajàs Walmeeras pilsehtas pahrwaldischana apmehram 250 gadu, t. i. lihdí pahrkreewo-
schanas laikam. Mehs winas waram eedalit 4 dalàs; I. privilegijas, grafa Erika Okfenstierna Akfelsona Walmeerâ 18. moijâ 1652. g. dotas, II. privilegijas, ari grafa Erika Okfenstierna Akfelsona Walmeerâ 8. janwarî 1646. g. dotas un tad 28. dezembrî 1675. g. grafa Karla Gustafa Okfenstierna Erikfona apstiprinatas, III. jaunas konstituzijas, Walmeerâ 29. dezembrî 1673. g. grafa Karla Gustafa Okfenstierna dotas un IV. rezoluzijas no 12. oktobra 1673., ari Walmeerâ Karla Gustafa Okfenstierna dotas. Wisas dalas kopâ ir grafs Karlis Gustafs Okfenstierna, Erikfons, atlinis un apstiprinajis.

Pirmâ dala pastahw no 11 punkteem. 1. punktâ ir teikts, ka Walmeerai teek dahwatâs lihdífigas tee-
fibas, brihwibas un privilegijas ar Zehsim, un ka winai tiks apstiprinata polizijas kahrtiba pehz weetejeem eeradumeem un ka pilsehtneekem ir brihw pahrhufdset magistrata spreedumu, kas ir pahrak par 30 daldereem, pee semes-teeftas. 2. punkts noteiz magistrata sastahwu uf 5 personam un atwehl pilsonem iswehlet weenu wezako, kas winus aissfahw. Pehz 3. panta schàs 5 personas grafa rentmeistara klahtbuhtnê janofwehrina, kas tad lai atkal nofwehriatu pilsonus. 4. punkts nofaka, ka kafram pilsonim ir brihw peekopt tikai weenu amatu un ka tam, kas naw nolizis pilsona swehraftu, naw nekahdu amata brihwibu; maissi zept un alu bruhwet gan drihkíftot kafrs, tikai sawai wajadlibai, bet preekich firgofchanàs jailprafa brihwiba un atlauja. 5. punkts noleedí uspirklichanu un noleek nedelas firgu uf treschdeenam un peektdeenam un gada firgus deenas uf sinameem laikeem, — firgus janotur pilsehtas muhrôs; par kahrtibu jagahdâ magistratoom un grafa rentmeistaram ar saweem kalpeem. 6. punktâ ir runa par pilsehtas nameem, kuru esot 24 ar 24 puhrweetam semes un sinamâm plawâm, un ka tam, kas wehlas buhwet no akmena stabôs, teek doti 2 brihwgadi no nodokleem un 5 brihwgadi no 10 grauda doschanas fihrumâ. 7. punkts runâ par kahpo.tu dahrseem ahrpus pilsehtas un ka ari te warot buhwet pehz magistrata plana no akmena un koka ar zeeteem jumteem, bet ka koka buhwem fik weens brihwgads teek dots. 8. pants nofaka, ka minetos leelos 24 namus nedrihíftot zelt bef grafa rentmeistara sinas un ka 6 namus grafs bef kahdeem nodokleem sew zelschot, zitus namus warot magistrats

ween aflaut, iinemat gadijumus, kad plazis stahw neap-
buhwets un grafs wehlas kahdu apdahwinat. 9. pants
noleek akziil un nodoklus, kas pilsonem jadod, nemt
pehz Zehsu takses, ko nedrihkst groiit; nahkamôs trijôs
gadôs grafs atwehl pilsehtai no akzises un nodokleem $\frac{3}{4}$
un few patur $\frac{1}{4}$, wehlok ul pufem. 10. p. nafaka, ka
tam, kas pilsehtâ ul dsihwi nometees un wifas teefibas
un brihwibas few par labu leetojis, sichetru gadu laikâ
pehz notezejufcheem brihwgadeem naw brihw no Wal-
meeras aiseet, bet tad, ja naw zitadi apdomajees, pehz
deimitas dalas no wifas sawas mantas asifahichanas, war
eet kur grib. 11. p. grafs nosaka, ka wiseem koloniiteem,
kureem waj nu wina fehws waj winch pats naw at-
lahwis pilsehtâ ul dsihwi nomestees, jaiseet ul saweem
semes gabaleem ahrpus pilsehtas dsihwot, lai ari wahzu
pilsonem buhtu jo wairak ruhmes eebuhwetees. Par
wifu mineto un kas zitadi pilsehtas labâ buhtu, grafa
kungs ufdod un peekodinâ gahdat sawam rentmeiitaram
un wina eerehdneem un pilsehtas magiftratam, un ka lai
neweens neeedrochinatos darit pret sicheem nosazijumeem.

II. priwilegijas pastahw no 10 punkteem ar grafa
Karla Gustafa Okienstierna, Eriksona, peelihmem. Eewadâ
grafs Erikis stahsta, ka wina fehws (kuram Walmeera
1628. g. dahwinata) ar leelâm puhlem un isdoichanam
Walmeeras pilsehtu eesahzis atkal usbuhwet un nosiprinat
un wehl ikgadus schos darbus turpinot, kamehr buhichot
drofchs zeetokfnis, kur nemeera laikôs waretu drofchi
glahbtees netik ween pilsehtneeki, bet ari apkahrtejee
semes eemihneeki un ka winch gribot gahdat, ka godigi
un meerigi pilsoni waretu schini weetâ atraff few maili
un kahrtigu netrauzetu dsihwi, bet ka tagad, kur eedsih-
wotaju truhkstot un weeta pati wehl neesot sabuhweta,
newarot wifu iswest, winch gribot aisrahdif, kahdas tee-
fibas un brihwibas fikichot dotas un apstiprinatas.

1. punktâ ir runa par pilsehtas eedaliichanu platichôs
un eelâs un ka katram plazim peederot dahrîs preekich
Rigas wahrteem; tapat teem 36 leeleem nameem peederot
30 puhrweetu leels semesgabals, pa pusei arama seme un
pa pusei salas seme un sinamas plawas Sautina (mahja
Walmeereeschôs) purwôs; maseem nameem jaerahdot pehz
leeluma pa 14, 16, 18, 20puhr weetam semes 2. punktâ
ir runa par to, ka Walmeerâ warot ul dsihwi nomestees
ik katrs, neskatotees ul wina tautibu, kas ir godigi ul-
wedees un dsihwojis, bet ka winam papreekich japeenes

apleeziba par sawu peederibu, kur zehlees, kà ifturejees, ar ko grib nodarbotees un tad kopà ar pilsehtas magi-
sfratu janoet pee grafa rentmeistara, kurich tad eerahdis
gruntsplazi lihdí ar dahrfu un semes gabalu, kas jae-
rakfta pilsehtas grahmatá. 3. punktá ir noteikts, ka tam,
kas tahdu gruntsgabalu ir dabujis, preekich fewis un
mantineekeem, ir jafwehr, ka winich padodas kungeem
un pilsehtai un ka sawu plazi apbuhwès, labakos namus
uf eelas jeb firus pufi zels; kas buhwès no koka, dabús
diwus brihwgadás, kas muhraftabòs, peezus gadus brihwus
no wifàm akzifem, fullam, muitam un pilsehtas nodokleem,
bet ja brihwgadás nams naw uizelts, kriht gruntsgabals
atpakal dšimtkunga ihpašchumâ; beš tam teem, kas zels
akmena namus, tiks sneegts wišads pabalšts un uf lehtako
keegeli un kalki. 4. punktá ir teikts, ka pehz brihwgadu
notezešanas dešmitais grauds peeder pilij un grafa kalpi
to pašchu no fihromeem drihkít nowelst preekich fewis;
akzife un ziti pilsehtas nodokli tiksichot nemti ar pilsehtas
atšauju pehz kopejas norunas un nahkšichot par labu pa
dalai grafam, pa dalai pilsehtai. 5. Ja kahds no mušch-
neekeem jeb ziteem augšmaneem wehlotees eebuhwetees,
tad tas wineem neteek leegts, bet wineem jaišpilda tee
pašchi noteikumi, kas pilšoneem un janés tàs pašchas
nalfas un ja pašchi sawâ namâ nedihwo, tad jatura
kahds godigs wihrs, kas namu pahrwalda un išpilda
wifus nošazijumus.

6. Lai pilsehtá buhtu leelaka fihriba un ari wairak
labaku buhwplafichu, tad šomu (piņu) koloništeem, kuri
fikai no sawàm semem dšihwo, janometas uf dšihwi ahr-
pus pilsehtas uf saweem fihromeem un saldатеem tiks
zelti korteli gar walneem. 7. Pilsehtai teek atšauta
šawòs muhròs un dahrfòs pašchu jurisdikzija, kadeht teek
eezelts weens burmeistars un šchetri rahtskungi, kas
gahdà par teefu un taifnibu un šino par wifu grafam un
wina mantineekeem, pilseerehdneem jafneedš wajadšibas
gadijumâ katra palihdšiba magiſtratam un wjni nekahdi
nedrihkít eejauktees pilsehtas darišchanàs un fàs pašchas
trauzet. 8. Jkkatrs, kas eeguwis pilšonu teefibas Wal-
meerâ, bauda wišadas brihwibas darbòs, kahdas paštahw
zifàs labi nodibinatàs pilsehtàs. 9. Pilšoni ir atšwabi-
nati no wifàm šchkuhtem un ziteem mušichu deenešteem,
ari šargu deenešts meera laikòs wineem naw japilda, bet
gan uf preekichu, kad buhs wairak eedšihwotaju, jaeedalas
„Korporašchaffèš“ un katrai no katra nama jadod pa

kreetnam wihram ar eerozi (plinti), lai kara laikõs wa-
retu aistahwet zeetokini waj ari godu parahdiſchanas
gahjeenõs peedalitees, bet zifadi teem pašcheem nekahds
zifs darbs naw jadara. 10. Apgabala semneekeem teek
pawehlets weſt ſawas mantas ſinamås deenås uf firgu un
kas wehl pilſehtai buhtu derigs un wajadliĝs winas brih-
wibu un labklahjibas wezinafchanai, ſas winai uf preekſchu
fiks peeſchkirts.

Tà notizis Walmeerå, 8. janwari 1646. gadå.

Erikis Okſenſtierna, Åkſelſons.

Tà ka rahte un wiſi pilſoni mani ir luhguſchi ſchås
privileĝijas apſtiprinat, tad es, eewehroĝot winu uſfizibu
un padewibu un ſolijumu man paklauſit, augſchejås pri-
wileĝijas zaur ſcho apſtiprinu un uldodu maneem inſpek-
toorem un eerehdneem dſihwot pehz maneem preekſch-
rakiteem un gahdat, ka Wolmeeras pilſoni ſawås teeſås
un taiſnibås fiktu apſargati.

Wiſu tå eſmu ar ſawu roku paraktijis un ar ſawu
grafa legeli werifizejis.

Tà notizis manå Walmeeras pili, 28. kriſtmehneſcha
deenå 1673. gadå.

Karlis G. Okſenſtierna, Erikſons.

(L. S.)

Treſchå dala jeb jaunas konſtituzijas paſtahw no 37
punkteem. 1. punktå top peekadinats kriſtigi deewbijigi
dſihwot, ſwehtdeenas ſwehtit, behrnus un kalpuſ godam
audiinat, mahzit un turet, pee gruhteem ſodeem aiſleegſ
lahdet, ſwehret un burf. 2. punktå ir pawehlets buht
godigeem un padewigeem pawalſtneekeem kehniinam un
grafam „pee meeſas, dſihwibas un goda ſaudeſchanas.“
3. Rahtei un pilſoneem ar godbijibu jaklauſa grafa ee-
zeltam „kamerjeram“, ſenakam rentmeiſtaram, wiſås leetås,
ko winſch grafa wahrdå pawehlès. 4. Pilſoneem jagodå
un jamihlè grafa eezeltas teeſas un rahte. 5. Neweens
lai neeedroſchinas dſihrès un ſapulzès waldibu ſaimot un
aprunat waj nu winas klahtbuhtnè waj aiſ muguras pee
bahrgem par to noſeikteem ſodeem un goda un laba
wahrda ſaudeſchanas. 6. Kad rahte ſaſauz kahdu
wiſpahrigu pilſonu ſapulzi, tad ſahds kas neklaufa, teek
ſodits 1. un 2. reiſ ar 4 daldereem, 3. reiſ winſch ſaudè
pilſona teeſibu un brihwibas; bet rahtei ir atlauts pehz
winas eeſkateem ſodu mihkſtinat. 7. Neweens nedrihkſt
atklahtås teeſas ſehdès un rahtes ſapulzès leetot lamu

wahrdus un darbus, nedrihkst teefnefim wahrdâ krift un ar roku ul galda fiit un pawehlet ko spreesf, pee 5 daldereem foda un ja negrib waj nefpehj makfat, pee zee-tuma foda.

8. Kas teefai eefneegtâ apfuhdiibas rakftâ otu par meli lauz, teek fodsits ar 10 markam; tãpat kas otu aif neapdomibas waj rupjibas pee protokola ufaemfchanas nofauz par fchkelmi, mauku, maukas dehlu u. t. t. teek fodsits ar weenu dalãeri naudã jeb ar trim deenam zee-tumã. Rahtei jagahda, ka kafram fawa teefa teek; wainige janofoða, newainige jaattafno, ka wifur walda fikliba un godiba. 10. Neeuens nedrihkst pats few teefu spreesf, wifas leetas jaefneedf rahtei un janogaida spreedums pee defmit daldereem foda naudas. 11. Kas rah-tes spreedumu grib pahrfuhdfet, lai eemakfã priwilegijãs nofeikto apelazijas nauðu un ifnem aktes ar paralfeem parakfeem. 12. Ja kahds rahtes galigo spreedumu fiifchi un weeglprahtigi grib pahrfuhdfet, tam jaemakfã kauzija, kas wifu fkahdi (prozefi) un iidewumus fedf, bef kam winfch pee apelazijas neteek peelailfts; bef ja winfch tomehr to daritu un pafaudetu, tad, bef spreeduma gro-fifchanas, winfch jafoða ar 5 daldereem.

13. Ja kahds ufaizinajumam eeralftes teefas preek-fchã finamã terminã neklaufitu un otfrai pufeï welti buhtu jagaida, tad winam jaemakfã 10 markas foda naudas lihdf ar wifem fkahdes atlihdfinajumeem otfrai pufeï un ja ul zeturfã aizinajumu neeeralftos, tad leeta teek galigi bef pahrfuhdlibas teefibas ifbeigta.

14. Rahtes spreedumi lihdf ar protokoleem ikgadus janofuhta Sweedrijã.

15. Kas otfra namã waras darbus darijis un mah-jas meeru laufis, teek, neewehrojot wina perfonu, kã laundaris, warmahka un meera laufejs pehz paffahwo-fcheem likumeem fodsits.

16. Neeuens lai neeedrofchinas nemeeru, nefafizibu waj dumpi pilfonu un draudfes ftarpã zelt; kas pee tam teek peekerti un waina peerahdita, jafoða kã dumpineeks un fwehrafta laufejs un jaifraida no pilfhtas robeifham.

17. Kas godigas feewas, jaunawas jeb ari wihree-fchus, femus waj augftus, apmelo bef peerahdfchanas, ziteem par beedinafchanu janofoda un japeefpeefch pee rekantazijas (affaukfchanas).

18. Pilloni japeespeeli dot un makfat muihu, akzifi un defmito pehz nofazitas takfes.

19. Schahdus eenahkumus, kà ari wifus zitus, ufglaba pilfehtas wezakais kopà ar weenu no manis eezeltu perfonu fewifchka lahdê, no kuras abeem ir katram sawa afflehga un par ko wini man un pilfehtai nodod sawus rehkinus.

20. Ja iizeltos kildas ftarp pilfehtu un maneem eerehdneem, tad nebuhs tuhlin ikreef pee gubernatora jeb kehniina eerehdneem pehz palihdfibas, bef greeftees papeeksch pee manis ar sawàm fuhdfibam.

21. Kas paradu dehl top apfuhdfiets un ari neleedfas jeb ari fas winam teek peerahdits, tam fechu nedelu laikà parahds jafamakfa un ja neteek apelets jeb ari paichi newar weenotees, zaur ekfekuziju japeedfen.

22. Kas gruntsplazi wehlejees un 3 gadu laikà par to naw runajis un kahtigi peeteizees un naw ari apbuhwejis, saude sawas teefibas un mans ekonomijas pahrwaldneeks war gruntsweetu ar rahtes linu zifam pahrdot.

23. Neeenam naw brihw, lai buhtu kas buhdams, sawu femi, dahrfu un plawas bef ekonomijas pahrwaldneeka un rahtes linas un atlaujas eekihlat, pahrdot jeb ka zifadi fleepenus lihgumus un kontraktus faifit pee 10 daldereem foda un tahdu lihgumu atzelschanas.

24. Magiftratam jausfkafa ari, ka katrs sawa nama preekschà tura fihru un kahtigu sawu eelas gabalu.

25. Neeeens no pilloneem un no pilfehtas jurifdikzijai padoteem nedrihkif dsihwot ahrpus pilfehtas, inemot gadijumus, kur fas weenam waj ofram teek atlauts.

26. Neeeens lai neeedroschinas, kas winich ari nebuhtu, alu no femem ceweif pilfehtà, tad pahrdot un ikroget, fem kahdam ifrunam fas ari nenofiktu. Ja nu kahds pee fchi aifleeguma pahrkahpschanas tiktu peekerts, tad winich saude netik ween sawu alu un trauku, bef winam jamakfa wehl weens daldereis foda naudas. Ja nu kahdam no pilfehtneekem sawàs godibàs — preezigàs un behdigàs — alus buhtu wajadfigs, tadehl ka paichi fik ahtri nepafpehja alu darit, tad wini ar magifratu atlauju un akzifes famakfu pehz noliktas takies war few

tahdu alu apgahdat; bet ja kahds to fleepeni un bel at-laujas un akzifes dārijis, tad winam jazeefch augšchā minetais šods.

27. Rahtei zeeſchi jauſrauga, ka neweens no pilſoneem lai neleetotu daſchadus mehrus un ſwarus, ka fikai tos no winu kehniņu majestates pawehletos un lai ſchini leefā buhtu kahrtiba, tad rahtei wiſi pilſehtā lectotee mehri un ſwari, olektis u. f. t. japahrikata, aplamee jaatnem, pahrejee jaapſtempele ar linamu lihmi. Kas pehz tam teek peekerts pee aplamu mehru un ſwaru leetofchanās, teek atdots teeſai.

28. Wiſa ſkahdiga firgoſchanās un uſpirkſhana teek ſtingri ailleegta un maneem eerehdneem jagahda par to, ka pilſehtai netiktu pahri darits, pret winas priwilegijam, it ſewiſchki, ka mana tehwa nolikumi teek iſpilditi.

29. Kad ſemneeki ſawas mantas wed uſ firgu pilſehtā, tad neweens nedrihkſt wineem ahrpus pilſehtas ſkreet preſim un tur ziteem par ſkahdi uſpirkſt, bet wiſs jauwed uſ firgus plazi, kur war pirkſt. Rahtei ſtingri jauſrauga, ka tas nenoteek un pahrkahpeji ſewiſchki bahrgi janofoda.

30. Sweſcheem kas ar drehbem, brandwihnu, ahdam un zitām mantam nahk pilſehtā, naw brihw tahdas mantas maſumā — olektim, ſfopeem u. z. — pahrdot, fikai leelumā, — iſnemot gada firgos.

31. Amatneeki no ſemem un ahrpus pilſehtas dſihwodami, kas nepeeder pee „zunftes“, tā ſauktee „böhnhaſe“, kas pilſehtas zunftes amatneekem ſkahdi dara, neteek wairs zeeſti; wini jaker un jawaija un jaſoda, pee kahda darba uſ rahtes wehleſchanos japalihdī pat ſaldateem. Ja kahds ſawu amatu grib peekopt, tad lai iſlihgt ar zunftem, lai noleek ſawu piſona ſwehraſtu un nometas pilſehtā uſ dſihwi.

32. Katram piſſonim un pilſehtas eemihtneekam wajaga katrā laikā gatawam buht, brunotam ar augſch-un apakſch eerozi, lai waretu pilſehtu un zeeſtokni pret wiſām breeſmām aiſſahwet kara laikōs, no kam lai Deews ſchehligi paſarga.

33. Piſſoneem jaſapulzejas 4 reiſ gadā uſ militariſkām ekſerzizijam bel atrauſchanās, lai eemahzitos un praſtu ar eeroſſicheem rihkotees un wajadſibas gadi-

jeenâ pilſehtu aiſſtahwet. Scho uſdewumu lai iſpilda 2 no rahtes eezelti „munſterkungi“, kuri ari pahrluko eeroſſchus un noſoda to, kas afnahzis ar nederigu eerozi, ar 2 daldereem.

34. Pref ugungrehka nelaimi, ko lai Deews ſchehligi nowehrſch, diweem pilſoneem kopâ jatur weenas „ſturmtrepes“ ar dielis „uguns ahki“ un uhdens batu un ikkatram jacegahda ahdas uhdenspainis un jatur weens toweris katrâ laikâ pilns ar uhdeni.

35. Pirtis, kuhtis un zitas ehkas, kurâs ſalmi un ſeens uſglabajas, nedrihkſt neweens eedihwotajs pilſehtâ turet, — tahdas jazet ahrpus pilſehtas.

36. Katrâ gada zeturkſnâ (maſakais) pilſehtas wezakajam lihdi ar ziteem uſ to eezelteem wihreem jaapſtaigâ pilſehtas nami un japahrluhko ſkurſteni, ugunskuri un maiſes krahnis, par ko tad jaſino rahtei, kas tad pawehl ſkahdigas weetas noteiktâ laikâ iſlabot; nepaklaufigee jaſoda pehz rahtes eefkateem.

37. Lai neweens newaretu atwainotees, ka winſch neſinot pilſehtas likumu, tad rahtei reiſ gadâ 1. maijâ janotur atklahta wiſpahreja „rahtsdeena“, kurâ tad jaifſkaidro un janolaſa wiſi pilſehtas nolikumimi un noſazijumi, lai neweens newaretu teikt, ka winſch „ex ignorantia legis“ likumus pahrkahpis.

Wiſu ſcho eſmu ar ſawu roku parakſtijis un ar ſawu ſehgeli apſtiprinajis.

Tâ notizis manâ Walmeeras pili, 29. dezembrî 1673. gadâ.

Karlis G. Okſenſtierna.

(L. S.)

Zeturtâ daſa ſatur rezoluzijas uſ grafeem no pilſehtas 1673. g. 12. oktobrî eefneegteem luhgumeem.

1. Grafs apſola uſ preekſchu pilſehtai dahwinat, eewehrojot iſrahdiſto uſfizibu un paklauſibu, daſchus jaunus eenehmumus. Apelazijas leetâ grafs norahda uſ pirmo priwilegiju pirmo punktu: jaet no pilſehtas teeſas uſ ſemes teeſu.

2. Magiſtrata perſonu ſkaits newar ſchoreiſ fikt paleelinats, japaleek jau noſazitam.

Rahtes namu ar ziteem peederumeem grafs gan grib ufturet, ja tik pilsoni no sawas pufes ari katrs ko dod, lai grafam nebuhtu wiši iſdewumi jazeſch weenam paſcham. Turpretim wiši beſdarbji un tahdi, kam grafa robeſchās naw noſeiktu miteklu, japeeſpeeſch uſzihtigi iſrahdat pee darbu iſweſchanas.

3. Magiſtratam jaruhpejas par pilſonu labklahjibu, ſewiſchki, ka priwilegiju zeturtais punkts teek iſpildits. Tapat grafs aiſleedi, pee konfiſkacijas, garniſonam nodarboſees ar alus dariſchanu un pahrdoſchanu un zitu amatu weſchanu, kas atłauti tikai pilſoneem; bet ko wiši paſchu wajadſibai zepj un bruhwe, newar wiſneem tikt aiſleegts.

4. Par nedelas tirgeem un kas zitadi pilſehtai un eedſihwotajeem par labu buhtu. grib grafs nopeetni ruhpeſees un eewelſt tahdu kahrſibu, par ko pilſehtu wareſtu preezatees. Saweem ekonomijas eerehdneem grafs pawehl gahdat par to, ka ſemneeki, kas sawas mantas uſ Rigu waj zitur kur pahrdoſchanai wed, ja ne wairak, tad maſakais pahra ſtundas noſtahw Walmeeras turgus plazi. Tapat grafa eerehdneem jaſuhta uſ pilſonu wehleſchanos treſchdeenās uu ſeſtdeenās ſiwis, zik atleek un ziti ſihkumi uſ tirgu, ari ſeens uſ lehtako pehz kehniſchkas takſes.

5. Grafs ir tanis domās, ka pilſehtai labi klahjas un ka wiſa ar wiſam diſpolizijam, ko wiſa wezaki noſeikuſchi, ir ar meeru, ka katram peeteek ar wiſam eerahdito ſemes gabalu un ka wiſch to pehz paſtahwoſcheem noſeikumeem ir ar akmena nameem apbuhwejis. Buhwmaterialu, kà akmenus u. z. grafs apſola teem, kas paſchi grib buhwet dot par lehteem mehreneem zeneem; bet ja kahds neſpehtu pats ar ſaweem lihdſekleem zelf wajadſigās ehkas, tad grafs apſola wiſas uſbuhwet un atłauj pilſoneem parahdu deldet uſ tam noliktās terminās.

6. Semneekeem un ziteem ſemes eedſihwotajeem newar aiſleegt zepf un bruhwet paſchu wajadſibam.

7. Par nezumftigeem amatneekeem, „böhnhaſcheem“, grafs norahda uſ konſtituziju 31. punktu.

8. Malka dedſinaſchanai un ſehtas koki pret ſa-makſu japeewed ſemneekeem; leetu koki, kà buhwkoki, paliſadukoki u. z. buhs par lehtu makſu dabujami pee grafa eerehdneem.

9. Strahdneekus dabus kā lihdī ūchim, t. i. firdse-
neeku par 14 daldereem un kahjeneeku par 9 daldereem
gadā, bet nauda jāemakla jau eepreekšch jeb ari jadod
zits kauzions.

10. Scho resoluziju 4. punktā ir pilšehtas luhgumu
15. punkts īfpildīts.

11. Saldatu nami un zitas ehkas ir tā jāillabo,
ka lai neiželtos ugunsgrēhks. —

Uf rahtes peepralijumu, „ko lai dara ar ūemneeku,
kas Walmeeras pilsonim parahdā palizis, ir nomiris. waj
lai wina manteneeki pehz Rigas konstituzijas paleek af-
bildigi?“ grafs noteiz, ka parahds kriht uf peršonu mant-
neeku un ne uf ūemes gabalu. Par aišdotu naudu un
labibu grafs nofaka, ka par naudu nedrihkst nēmt wairak
ka 8 procentes nn par labibu ne wairak ka aištoto daļu
no aišnēmta un ka ūchahdu parahdu dehl nedrihkst ne-
weena ūemneeka areštēt, lai netiktu pee ūawu kungu darba
īfpildīšchanas aiškawēts. Uf ziteem punkteem grafs af-
bildes zītreiūam, paleek rahtei un wišēem ūchehligi lab-
wehligs.

Karlis G. Okūenūierna.

(L. S.)

Prīwilegiju kopijas pareiūibas apleezibas parakūti.
Rīgā, 1778. g. 3. aprīli.

Kā redsams īf prīwilegiju II. daļas 1. punkta, tad
ap 1673. gadu pilšehtas leetoūchanā atrodas apmēhram
1560 puhrweetas aramas un ūalu ūemes, bet ūam wehl
plawas Walmeereēūchu Sautinos; jo minēteem 36 leeleem
nameem bij dotas katram 30 puhrweetas, kopā 1080 un
maūeem nameem, kuru pehz kartes no 1688. g. bij 28.
zaurmēhrā katram pw. $(14+16+18+20=68):4=17$,
kopā 476 pw., ta tad pawiūam 1556 pw. Minēšā kartē
ir teikts, ka toreiū pilšehtā eūot bijuūchi tikai 4 muhra
nami, Kapitana Branta, baūnizas preekūšneeka Samuēla
Koch, Brauna un Haūsēla, zīfi wiūi no koka. Kapitana
Branta ūeme, 21 puhrweeta, ir tagad Walmeeras ew.-luf.
draudūes ūkolas leetoūchanā; ūchis ūemes gabals ir tagad
īšdots uf grunts namu un atrodas īstarp Leelo grahwī,
Weides mahzītāja muiūchu, Rigas eelu un kreewu baūnizu
— Branta dahrs īf apbuhwēts ar firgotāja Purbekas

nameem. Braunam peedereja ari Putrinas, foreif „Braunshof“; winam lihdlas leitenanta Wenzlaus ihpafchums, tagad „Schkuhnis“.

Walmeeras 1638. gada kartes wahrdu šarakstā atrodam ari wairak latweešchu grunts ihpafchneeku wahrduš, kà: šindrik Warning, šindrik Klint, šindrik Krimpif, šindrika — Indrika wahrds pee ūhejeeneešcheem bij toreif eezeenits wahrds no Indrika — kroniūta laiķeem, Iehkabs Zuuk, Peters. MehLens, Semelains (šehmalis-kihbizs). Markus Modies, Fromholis Sweder (šweedris, 100 gadus wehĻak winus gribeja wehl pahrđot, bet Swederi Schwederi peerahdija, ka ir brihwi zilweki); 1786., 1787. un 1788. g. aktis atrodam wehl Behrs, pilšehtas waldes lozeklis, Lizis, Anthing-Antiašch cand. jur., pilšehtas šekrefars, Moreus, rahtskungs foreif bij modē wahrdu latiniseť, peelikt galotni „us“ un tā no More itaifija Moreus, Kaščina — Kaščinius, mahzitajs Walmeerā, KĻawina — KĻawinius, Manzel — Manzelius, un Menius, profesoři Tehrbatā u. z.). Ja nu prašam, ka latweešchi, foreif wehrgi, tika eekščā pilšehtās un pat ūstudetās wihrās, tad uš to atbild priwileģiju II. daļas 2. punkts, kur ir teiktš, ka Walmeerā war uš dšihwi nomestees katrs, neškatotees uš tautibu, kas ir godigi ūwedees un dšihwojis, kas peenes apleezibu par šawu peederibu, kur zehlees un ar ko griš nodarbotoes u. t. t. Kā jau agrak tika ašrahđits, tad brihwlaudis bij wehl daščadās weetās no paščheem pirmeem laiķeem, Kuršemē tā šauķtee kehniņi, Wiđšemē un Igaunijā brihwšemneeki nn kas atteezas uš školam, tad Guštafs Adolfs bij noteizis, ka wiņa dibinatā gimnašijā jamaħza ari latweešchu un igauņu walodas un jaušnem ari šemneeku behni, ja pat uniwersitatē (Tehrbatā no 1632.—1656. un Tehrbatā — Pernawā 1690.—1710.) bij brihw eeštahtees šemneekeem, brihweem un nebrihweem, lai lihd ar meešam ari garus waretu „manzipet“ un wehrdšinat un kalpinat (cf. Hupel, Topographiūche Nachrichten Liv.-Estland 1782).

Ja nu kaħds šemneeks gribeja eeštahtees pilšonu šabeedribā, tad wiņam bij japeenes brihwibas šihme („šreibrief“, no kura wahrda ari ir zehlees wahrds brihwšwabads, (man ir briefe — brihwe, ešmu brihws), jeb ja taħdas nebij, tad diweem pilšoneem jaapšwehr wiņa brihwa dšimščana godigā laulibā, jauđod ar ko griš nodarbotoes, janoleek pilšonu šwehrašts un tad jazeť šaws

nams. Kà tahdas brihwibas sihmes jeb brihwes isskatijas, rahda sekofchais paraugs no 18. septembra 1807. g., ta tad apalus simts gadus atpakaļ: „Es apakščā parakstijees pawehlu un nosaku zaur ūcho un ūchi raksta ūpehkā, ka mana no Meselawas apgabala man peederoūcha dšimt-zilweka, ūche Ehwelē miruūcha Klehtneeka un muisčas ūaimneeziabas ufrauga Behrtula pakal palikuūchai atraiknei Babai un trim dehleem, ūlainim Hermanim, pawahram Karlim un istabas apkalpotajam-aptekšnim Jahnim par wiņu man parahditu ūewiūski uūtizamu, uūzihtigu un ne-apnikuūchu kalpoūchanu pehz manas nahwes buhs dabuū pilnigu brihwibu, tā ka wiņi pehz ūawas patikuūchanas war ūew iūwehletees zitadu dšihwi.

Uū ūchi pamata mans dehls pehz manas nahwes iūkatram no augūchā mineteem brihwilaiūteem iūneegs manu brihwibas sihmi.

Un tā tad es ūchis sihmes uūrahditajam, manam augūchā minetam ūlainim un kurpneekam Hermanim zaur ūcho apleezinaju wiņam pehz manas nahwes dahwato brihwibu un eeteizu wiņu uū to labako, kam wiņūch ūawu deeneūtu tad peefolitu.

Par apūtiūprinaūchanu es ūcho brihwibas sihmi eūmu ar paūcha roku parakstijis un ar ūawu wapena peūūūchaffi apūhegelejis ar to wehleūchanos; lai ūchis sihmes ihpaūchneekam weenadi labi klahtos.

Tā notizis Ehwelē, 18. septembrī 1807. g.

C. G. v. Järmerūtedt, m. p.

(L. S.)

Ka ūchi brihwibas sihme pehz ūemes teefneūcha von Jaermerūtedt deklarazijas no wiņa miruūcha tehwā ar paūcha roku ir parakstīta un apūhegeleta, teek zaur ūcho pehz 1 rubla ūehgelmuūtas ūamakūūas no Zehūu aprinka Keisariūūkas ūemes teefas kanzelejas apleezinats.

Tā notizis Ehwelē, 8. februārī 1809. g.

Par apleezibu

(L. S.) Reichard, ūekr.

No Keisariūūkas Zehūu aprinka ūemes teefas teek zaur ūcho un ūchi ūpehkā

attestets:

N° 340.

ka preekšcheja brihwibas lihme wahrdu pa wahr-
dam ir Zehšu Keisariskas semes teefas brihwibas
grahmatâ 113. lapas pušê eewelsta un tã tad kor-
roboreta. Par apleezibu ar Zehšu Keisariskas semes
teefas sehgeli un parakštu dots Zehšis, 20. februari
1809. g.

Keisariskas Zehšu semes teefas wahrdã:

G. v. Palmstrauch, afefors.

Georgs Stahl, protokolišts.

Ar tahdu koroboretu brihwibas lihmi tad winas
ihpašchneeks wareja tiht ari pilšehtu šabeedribã par pil-
nigu lozekli.

Winãš laikãš bij ari wajadšiga tã šaukta „Geburts-
brief“ = dšimšchanas grahmata. Tã 1802. g. 9. junijã
šedleneeku meistars un pilšonis Jahnis Gottfrids Melšer
ka mirušchã zepurneeuku meistara Jahna Karla Wolfram
atraitnes Regina Wolfram, dšimufe Witten, ašbildnis pa-
gehreja no magištara „dšimšchanas apleezibu“ atraitnes
Reginas Wolfram dehlam Jahnim Peterim Wolfram. Winšch,
Melšers, lihdi ar zepurneeuku meistaru Jahni Danielu
Moltrecht efot gatawi apšwehret, ka Jahnis Peteris W. ir
brihwa wahzu dšimuma, zehlees likumigã laulibã. Pež
tam, kad abi minetee meistari un pilšoni bij apšwehre-
jušchi, ka Jahnis Peteris Wolfram ir mirušchã Walmeeras
pilšona un zepurneeuku meistara Jahna Karla Wolfram un
wina laulatas draudšenes Reginas Wolfram, dšim. Witten,
dehls, labas wahzu brihwas tautibas dšimuma, zehlees
krištigã kahtribã eerihkotas laulibas dšihwê („Ehebett“),
ihšts un godigi brihws, neweenam wehršs (ãcht und
ehrlieh frey und niemand leibeigen erzeuget und
geboren). tã tad peelašchams wišãš amatãš un šabeed-
dribãš (also zu allen Ämtern und Innungen wohl auf
und anzunehmen) tika nošpreests:

luhgumu ištildit un ištdot dšimuma
apleezibu (Geburtsbrief) in forma
probante.

Bürgermeištars: Friederichs

Rahtskungs: Daniel Georg Grube

Rahtskungs: Karl Augušt Kruhše

Rahtskungs: Karl Johann Bayer

H. L. Mohr, Secr.

Kad wīsas wjadlīgās apleezibas bij kahtribā un peeteikšanās pee magistrata, kā preekščā rakstis, iidarita, tad wehl bij janoleek pilsona swehrasts. Sche paraugs no 1788. gada:

„Es. Jahnis Gottlobs Oblats, apšolos un swehru pee Deewa wiswarena un pee wina swehta Ewangeliuma, ka es gribu un ka man buhs winas Keisariškai Majestatei, manai Wischehligai Kundsei un Keisareenei, Katarinai Aleksejewnai un Winas Keisariškas Majestates mihletam dehlam, Kungam Zelarewiſcham un Leelknaiam Pawilam Petrowiſcham, wīsas Kreewijas trona ihstteefigam mantneekam, wīfās leetās uftizigi un godigi kalpot, ari wīsas pee Winas Keisariškas Majestates suwerenitates, ſpehka un waras peederigas, jau paltahwoſchas un wehl noteizamas teefibas un preekſchrozibas, pehz labakas ſapraſšanas, ſpehka un ſpehjas eewehrot un aiſtahwet, un pee wīsa ta ja wjadlīgs buhtu, netaupit ſawas dſihwibas lihds pehdejam aſins pileenam, it ſewiſchki negribu es ari beſ waldibas ſinas atſtaht ſchis pilſehtas juridiķziju, nedſ ari tam, kas pee Winas Keisariškas Majestates deenesta Keisariškas Walmeeras aprinka pilſehtas pilſonu leetās wjadlīgs buhtu, jebkad pretotees, beſ gan manai eezeltai preekſchneezibai katrā laikā labpraht un peenahzigi paklauſit. Tamlihds gribu es ari uſ noteiktako iſpildit Keisariška Generalgubernatora un Rigas weetneezibas waldes iſdotas pawehles un rezoluzijas par polizijas kahtribu un aiſleegtu krogeſchanu, fik teeſcham ka man Deews palihds pee dwehſeles un meeſas zaur leſu Kriſtu un wina swehtu wahrdu. Amen.“

Pehz tam, kad kalejs Jahnis Gottlobs Oblats, lai waretu Walmeeras galwas naudas makſataju pilſonu ſtarpā fikt uſnemts un peenemts, pee Walmeeras pilſehtas magistrata peenahzigi bij peeteizees, wiſch nolika preekſchſtahwoſchu swehraſtu un fika pehz tam uſnemts un peenemts Walmeeras pilſonu ſkaitli, ar kureem wiſch tagad bauda lihdsīgās proteķzijas un teefibas.

Par apleezibu ar Keisariškas Walmeeras aprinka pilſehtas ſehgeli paſehgelets.

Dots Walmeeras pilſehtas magistratā, 30. martā 1788. g. Nr. 56.

J. M. Brandt, burmeiſtars.

C. G. Kayſer, burmeiſtars.

Friedr. : Gust. : Kayfer, rahtmanis.

Fr. Willh. Anthing, rahtmanis.

J. : H. : Schier, rahtmanis.

Joh. : Feinr. : Albiens, rahtmanis.

Fr. W. Anthing, Secrs.

Kà redsejam, tad pilsoni bel magistrata linas un at-
laujas nedrihksteja pilsehtu atstaht, kas ari bij jaapwehr.
Te kahds paraugs no 1786. gada :

„Uf winas Keisariskas Majestates, wifas Kreewijas
Patwaldnezes u. t. t. u. t. t. u. t. t. pawehli teek uf
Walmeeras pilsona un kurpneekmeistara Mikela Liß pa-
dewigu luhgumu, ka winisch wezuma dehl newaredams
scheit tik daudl nopelnit lai no tam waretu kà peederas
dihwot, nodomajis sawas pilsona teesibas peerahdot no
Walmeeras aiseet pee saweem behrneem Ogresmuischâ un
lai winam Walmeeras pilsehtas magistrats uf to dotu at-
lauju, konzefiju, teek zaur scho attestets, kurpneekmeista-
ram Lizim, kurich Walmeerâ 32 gadus kà uszihtigs, kahr-
tigs un paklaufigs pilsonis uswedees, no Walmeeras pil-
sehtas magistrata ir dota atlauja uf wina luhgumu aiseet
dihwot pee saweem behrneem Ogresmuischâ, Lindes bas-
nizas draudisê.

Wina galwas naudas makaschanas winam jaifdara
scheit.

Walmeeras rahtsnamâ, 10. februari 1786. g. Nr. 36.

A. W. Sommer, burmeistars.

J. M. Brandt, burmeistars.

Ernst Reinfeldt, rahtmanis.

J. G. Moraeus, rahtmanis.

Andrs Mezke, rahtmanis.

Jacob Kehl, rahtmanis.

Fr. W. Anthing, Secrs.

Lai tiktu pilsehtas zunftigôs meistarôs, bij papreekich
pee kahda no wineem jaerakitas par mahzekli. Par
„felli“ tikuscham bij 3 gadi janostaiğa pa swescham pil-
sehtam un jastrahda pee tureenes meistareem, lihdi ka-
mehr dabuja tã saukto „kundschaffi“. Ja kahds negribeja
staiğat, tad bij jamakša soda nauda (Lümmelgeld).

Dascham labam wehl buhs atminâ schee tã sauktee
„wanderfelli“, kureem ari bij wajadliga sewischka zelo-

ſchanas atļauja (Reiſepaſ), lai netiktu kā aiſdomās ſtahwoſchi iſbehguſchi dīmtzilweki apzeetinati. Šche kahds paraugs:

„Ul Winas Keiſariſkas Majeſtates, Ceelas kundſes un Keiſareenes Katrinas Ateklejēwnas, Wiſas Kreewijas Patwaldneezes etc. etc. etc. pawehli iſdod Walmeeras aprinka pilſehtas magiſtrats ul abu kaleju ſeſku Kaſpara Benig no Warſchawds un Andreja Lundahl no Stokholmas, kuri grib zelot no ſchejeenes ul Tehrpatu, luhgumu, ſcho zela ſihmi (Reiſepaſ) lai wiſi un katrs, kam wina fiktu rahdita preekſchā, mineteem kaleja ſelleem Kaſparam Benig un Andrejam Lundahl, netik ween lautu brihwi un nekaweti zelot ul Tehrpatu, bet waja dſibas gadijumā wineem ſneegtu ari palihdſibu.

Walmeerā, 27. martā 1788. Nr. 53.

(Parakſti).

Ja brihweem pilſoneem bij kahdas teeſas dariſchanas ar dſimt-laudim, ar kureem wini Magiſtrata ſpredumam negribeja padotees, tad winaus peeſpeeda padotees Rigas Weetneezibas Waldes Aſpinas-teeſai (Gewiſſens-Gericht), ka tas atgadijās rahtmanim Moraeus ar jau mineteem brahkeem Swedereem. Walmeeras zumpſtgeem meiſtereem gan wehl nebij paſcheem ſawa ſaweeniba (Amt), bet bij japeerakſtas zifās pilſehtās.

Tā 1788. g. iſzehlās ſuhdſibas ſtarp Walmeeras kurpneekmeiſtereem Peter Jungſtroehm, Carl Dircks, Werner Kirchhoff, Johann Friedr. Rademacher, Gottlieb David Schulz un Zehſu zumpſtes preekſchneeku Johann Gabriel Beſigk. Walmeeras meiſteri jau 1781. g. bij Zehſu kurpneeku wezakajam (Aeltermann) Pagenkopf uſteikuſchi ſawu peederibu un eeſneeguſchi Walkas meiſteru ſchragas (amata noſazijumus) apſtipriſchana i preekſch paſchu dibinamas ſaweenibas (Amt). Apſtipriſchana wehl nebij atnahkuſi un leeta bij jaiſſchkir Zehſu un Walmeeras magiſtrateem. 1788. g. apſuhdſ Walmeeras galdneeku meiſteri Johann Dahlberg un Andreas Hübner Wolmeeras rentejas grahmatwedi pilſoni Daniel Georg Grube, ka winaſch ſawā mahjā turot kahdu ſemneeku galdneeku un leekot preekſch ſewis ſtrahdaf. Grube atwainojās ar to, ka Walmeerā wehl neeſot galdneeku ſaweenibas (Amt). Teek iſſkaidrots, ka Walmeeras galdneeki peerakſiti Rigas un Pernawas galdneeku amtās,

ka wini naw wainigi, ka pašču amti wehl naw apstip-
rinati un nošpreefts, ka Grube šodams ar 5 rubleem un
galdneeks femneeks tuhlin atlaischams.

Weens no 1787 g. eezeltas jaunās pilšehtas waldes
weena pilšehtas galwas ar šescheem stadfrakhem —
pirmeem darbeem bij šahdit preekščā apstiprinašchana
Walmeeras pilšonu un meišteri luhgumu pehz pašču
amteem, jo galdneeku meišteri, škroderu meišteri un kurp-
neeku meišteri bij zaur zumptes galwu Dahlbergi šcho
luhgumu eefneegufchi.

Walmeerā ap 1792. gadu bij šchahdi amatneeki:
drejatais 1, škroderi 7, kurpneeki 6, galdneeki 4, nam-
dari 2, warakalejs 1, gehretajs 1, ahminis 1, meefneeki
2, atšlehdšneeki 2, maišneeki 2, podneeki 2, zepurneeki 3,
glahšneeki 2, muhrneeki 3, šedleneeki 6, kašhofneeks 1,
kaleji 2, joštneeks 1, dširnowneeks 1, bahrd-šlinejs 1,
ratneeks 1, šelkali 3, pulkštentaišitajs 1, glešnotajs 1,
kopā pawišam 57 meišteri, laigan šelkalejus, pulkštent-
aišitajus un glešnotajus tureja par mahkšleneekeem.

Tirgotaju škaitija: eewehrojumu pilšonu 1, 1. gildes
3, 2. gildes 2, 3. gildes 14, pešehtetaju 2, — 1792. g.
bij Walmeerā pawišam 310 eedšihwotaji; 156 wihreešču
un 154 šeweetes, winu šarpā pareištizigu 5, luteranu
301 un reformatu 4, pehz tautibam: kreewu 6, wahzeešču
242, latweešču 62. Mušchneeku bij 10, eerehdnu 4, dak-
teru 2, šeldišeru 2, mahzitaju 2. Nami bij pilšehtā 58,
preekščhpilšehtā 64, balniza 1, krona škola 1, teešas
nams 1.

Dašchadas eestahdes bij: gorodnišchejs, aprinka teeša,
mušchneeku aišbildnu teeša, pilšehtas magištats un bah-
rinu teeša, pilšehtas walde, apakššemes-teeša, aprinka
renteja un un pašta eestahde.

Jau minetās pilšehtas waldes pirma šehde
tika notureta 1787. g. 19. auguštā tirgotaja Jahna Eber-
harda Schopp namā. Winaš saštahws bij:

Ernsts Reinfeldt,	pilšehtas galwa
Friedr. Gust. Kayler,	pilšehtas waldes lozeklis
Joh. Eberhd Schopp,	pilšehtas waldes lozeklis
Chrišt. Gofflieb Braunschweig	do.
Andrs Mežke	do.
Friedrich Andr. Hübner	do.
Johann Gottfried Diče	do.

un Diče weetā 1788. g. Otto Reinhold Behrs.

Tà ka pilsehtas waldei ir atlauts šaws ihpafchs sehgelis, tad wina luhdi pehz Walfsibas sehgeta un leetoja walfsibas ehrgli, kurā atradās šaule un wahrpu lauks, kā jau agrak minets.

Lai nu eeskafamees ari daudīmaš pilsehtneeku wezu laiku dšihwē, winau preekās un behdās. Weefmihliba, zeeminau-šweišneeku un zelošaju ušnemšchana un apkopšchana lihdī ar nakts mahjas došchanu beš atlihdšinašchanas ir fenšenais eeradums, ko wehl tagad atrodam pee neziwilifetām fautām. Widus laiku leelakā dalā bij weefnizas wehl nepašihstama leeta; zelineeki atrada pilis un klosterās katreiš weefmihligu ušnemšchanu. Kad pehz krušta-kareem tirgošchana ušfehla un wispahr šafikšime paleelinajās, ižehlās tā šauktas „mahjas weetas“ — Herbergen — ehobergi, pa leelakai dalai šewišchkām kahrtām un amateem, it ihpafchi zelošoicheem amatneeku mahzekleem, wanderšekteem. Šahhdās weetas tad šanahza kopā amatu beedri un eefahkās šarunas un ušdšihwošchana. Ari Walmeerā bij šchahda šellu mahjas-weeta, Gefellen Herberge, wehl 1860^{ās} gadās. (Wina atradās Bruhweru eelā tagadejā Rofes, šenak Gufsch' namā un štahweja šellu preekšchneeka, Alt-Gefell, pahrsinā). Pilsehtas waldes un magištrati eerihkoja šew tā šauktās dšeršchanas ištabas „Trinkštuben“ rahtušču pagrabōs. Winām šekoja daščadas šlehtas šabeedribas, gildes, zumpfes, ar šawām eeriktēm, kur tad mehdiša pawadif wakarus. Wehlak ižehlās ihstas weefnizas, kurām tad dewa šewišchkus wahrduš, kā „Šelta lauwa“, „Melnais gailis“. „Pee bebra“, „Pee šaules“ jeb ari leelaku pilsehtu nošaukumus, kā to wehl tagad dara. Ari Walmeerai bij „Šelta lauwa“, Lauwas krogs, kur tagad štahw kafarma. Krogōs toreiš bij diwejas šchkirtas ištabas, Kungu (wahzu) puše un šemneeku puše, ar šewišchkām ee-ejām.

Ušdšeršchana ar wišadeem nošaukumeem bij eerašcha: Zutrinken, Šurtrinken, Wešt-Trinken, Grušttrunk, Scheide-trunk, Šlaftrunk, — daščreiš ušdšehra wefelibas weefām tik daudī, kā wina wahrdam bij burtu.

Ušklaufišim, ko Reweles mahzitajs Balthars Ruffow šawā „Chronica der Proning Lyfflandi“ Anno 1577 par pilsehtneeku dšihwi šahsta. „Kahda bij birgeru dšihwe pilsehtās šchinis laikōs, newar palikts neminets; jo pilšoni

un firgoni bij parleekam fchkeedigi un dſihwoja leelibâ, un lepnibâ. Kad kahdam firgotajam bij kahſas (Köſte), jaſwehti, tad tas notika ſwehtdeenâs, darba deenâs to tureja par leelu paſeminaſchanu, negodu un kaunu. Tika eeluhgta wiſa pilſehtas draudle un ari ſweſchi firgoni. Bruhtgans un bruhte tika weſti ſwinigâ gahjeenâ uf baſnizu un atkal uf leelo gildes-iſſabu, kur bij ſagatawota lepna maltite (eine herlike malydt). Wihna un alus netruhka. Sidraba karotes, bikeri un ſtopi bij leelâ krahjumâ redſami. Pehz maltites tika ſidraba leetas noliktas un atneſti zinnas podini (Tinnen Pätte) leeli un maſi, iſ kureem tad weens otram leelâ daudſumâ uſdſehra. Dſeedaja ſlawas dſeeſmas un eefahka deju, kas wilkâs lihdi wakara maltitei. Kas gribeja, wareja eet pehz puſdeenas deewkalpoſchanâ. Pehz wakara maltites atkal eefahkâs deju un dſerſchana lihdi puſnaktij. Kahſu drehbes bij lepnakâs ar dahrgâm rotâm. Leelmanu ſwahrki bij odereſi, ar zaunu, luhſu un leopardu ahdam, ziteem bij wilku un lapſu ahdas odere. Seewam bij aubes ar ſeltitu ſidrabu iſrotatas, bij ſelta un ſidraba kaklakehdes ar ziteem dahrgumeem apkahrtas, ſidraba un ſeltitâs drahtês peekahrtas ſahnkeſchas ſidraba ſeltitâ makſi 60 lotes ſmagas; beſ tam daudi ſelta greſſenu, knopu un ſchnoru. Jau nawam bij ſidraba ſeltitas pehrlu bantes, leeli nn reſni mantelu apkalumi (plates) un ſprahdſes wairak marku ſmagas, leelas meeſas joſtas no kehdem ar peekarumeem no 30 lotem; bij ar wiſâm leelas „pater noſter“ wirknes (tehwareſes wirknes, jo tehwareiſi mehdiâ wairak reiſ noſkaitit un katru reiſi weenu bumbinu aiſbihdit) ar lepneem dahrgumeem apkahrtas.

Ar tahdâm dahrgâm rotâm bij katra ſewa un katra jaunawa iſgreſnota un iſpuſchkota un ja daſcham labam buhtu wiſs ſas ſelts un ſidrabs, kas bij pilſonu ſewam un meitâm tahdâs kahſu godibâs, wiſſch waretu uſſahkt labu firgoſchanos un dſihwi un uſturet ſewu un behrnus“.

„Wafaras laikâ, ſewiſchki iſtarp Leeldeenam un Wafaras-ſwehtkeem paſſahweja birgeru preeks un laikakaweklis putnu ſchauſchanâ, ko weena gilde un ſabeedriba pehz otras iſrihkoja. Tas notika tâ, ka ſas, kas pagahjuſchâ gadâ bij noſchahwis putnu un tika ſaukts „wezais kehniſſch“, kahdâ ſwehtdeenas pehzpuſdeenâ diwu pilſehtas wezako widû wiſu gildes brahlu pawadibâ

ar pilfehtas basunèm swinigâ gahjeenâ tika pawadits ul lauku, kur stahweja putnu kahrtsis. Jauni un wezi, wisa pilfehta dewâs turp, lai waretu noskatitees schauschanâ. Schis laikakaweklis bij dšells bultu deht šaweenots ar breešmâm, jo notika, ka daschs labs tika eewainots. Un kad nu putns pehz ilgakas schauschanas tika šaschauts un semê nonešts, tad „jaunais kehnišch“ tika apšweikts ar leelâm gawilèm un katrs špeedâs klaht wiņam nowehlet laimi un wešelibu. Ne mafumu preeka šajuta wiņa draugi un ari tee, kas bij derejušchi un winejušchi. „Jaunais kehnišch“ tika tad ar basunèm wisu gildes brahlu pawadibâ štarp diweem wezakeem swinigâ gahjeenâ pawadits zaur pilfehtu un gildes ištabu. Šche bij šapul ejušchees pee wišâm durwim daudš lauſchu, wiħri un šewas, jaunawas, behrni un kalpi un kalpones, kas jauno kehniņu ar apbriħnešchanu uškatija. Te kehniņam wajadšja nešt šawâs rokâs kahrts galâ peestiprinatu šidraba putnu, wiņa teħrauda štops un bulta, ar kuru wiņšch bij šchahwis putnu, tika augšti gaišâ wiņam nešti papreekšch. Kad eenahza gildes ištabâ, kur wišs bij lepiņi šariħkots un pee kura banketa peedalijâs ari wiņu šewas un meitas, tad jaunajam kehniņam no škaištakâm jaunawâm tika ištweħleta kehniņeene, kurai tad tik pee wiņa bij jafeħd un ar wiņu jadejo, pat tad, ja kehnišch bij prezejees zilweks. Šchahdi putnu-kahršchu šweħtki tika šwinieti trihs šweħtdeenâs no weetas, pehz leeldeenam. Ari mahzitaĵi neħureja šchinis šweħtdeenâs pehz pusdeenâs deewkalpošchanas, jo wiši bij miħłaki dalibneeki putnu šweħtkôs, nekâ basnižâ.

Ap Wafaras šweħtkeem ir birgeri un šelli „jahjušchi maijâ“ un tur šawâ štarpâ weenu, kas wislabak ištirkotu banketu, eezehlušchi par „majgrafi“, kuru tad ar leelu lepnibu eewedušchi. Tahdus majgrafa šweħtkus weħlak šweħtjušchi wiši, ari šemakee un weenkahršchakee, wisu wafaru katrâ šweħtdeenâ, ne bešt leelas un rupjas palaidnišas. Bešt tam weħl bijuščas šinamâs weetâs zeltas putnu kahrtsis, kur jaunee ordena kungi, birgeri un šelli katrâ šweħtdeenâ wiszaur wafaru šchahwišchi putnu pret ištakšu (mantâm, premijâm), kur tad ari daudš lauſchu, wezi un jauni, puħłâs aištštaigaja noskatitees un ta pawadija šawu šweħtdeenu.

Ari šeemas laikâ bij birgereem lepnas ištliħwoščanâs. Ap Seemas šweħtkeem un Wafłahwejem wiņi

šwineja dšihres šawās gildes iſtabās un ſelli ſawās kompanijās. Kad firgotaju ſelli ſawas dšihres (der Kopgeſellen Drüncke) bij beigušchi, tad wini gawēni uſſtahdija uſ firgus-plaſſicha leelu augſtu, daudš roſēm puſchkotu egli. Wehlā wakarā ap ſcho egli tad ſapulzejās ſewas un jaunawas un uſſahka kopeju deju; ſika dšeedats, ehſts un dšerts un pehz tam koks aiſdedſinats, kas tumšā wareni iſſkatijās. Selli dewās rokās pa pahrām, lehkaja ap koku un uguni; ſika ari rakites laiſtas Mahzitaji gan noſauza ſchahdu rihkaſchanas par Moſus tela deju un noſodija to, beſ neweens par tahdu ſodu nekā nebehdaja. Beſ tam bij wehl rinki braukſchanas, (karuſſels) ar ſewām un jaunawām, beſ mehra un beſ gala, deenās un noktis, un daudšreil mahzitajeem, kas to noſodija, par ſahpēm un par ſpihti“.

„Kas nu ſihmejas“, ſtahiſta Ruſſows, „uſ ordenakungu, domkungu un muilchneeku ikdeenas darbeem, tad tee ir paſtahwejuſchi medibās, kaulinu un zitās ſpehlēs; braukſchanā un jahſchanā no weenām kahlām (Köſte) uſ otrām, no weenām kriſſibām (kindelbeer) uſ otrām, no weenām wakām uſ otrām un no weena gada-firgus un baſnizas ſwehtkeem (Kerckmiſſen) uſ ofreem.

Lai gan pilis un muilchas bij deeſgan leelas, tad kaſhu-käfte ſwehtſchana noſika pilſehtās, kur ſchim mehrkim bij zeltas ſewiſchkas gildes-mahjas. Kaſhu weeſi ſika eeluhgti jau zeturtdala gada (verendel Jahres) eepreekſch pa leelakai dalai no wiſas ſemes (oth allen Lyfflendifchen Landen). Spehlmani ſika parakſiti ari no zitām pilſehtām (anderer Stede Trommeters unde Spellüden) un ſemeskunga kara-puhteji (des Landesförſten ſieertruppen).

Kad nu bruhte un bruhtgans (Brut unde Brüdigan) ar wiſeem eeluhgteem weeſeem bij ſapulzejuſchees, tad ſeltdeenā preekſch kaſham ſika iſrihkots lepns bankets, wakara maltite. Beſ preekſch maltites wiſi weeſi ſadalijās diwās daſās: bruhtes un bruhtgana weeſās un iſjahja uſ lauku. Wiſi ſehdeja lepnī iſgreſnotās ſirgōs; ſelta kehdes, ſpalwu zekuli un ziti puſchki ſpihdeja un mirdſeja. Tad kahds no muilchneeku wezajeem tureja runu, pateiza weeſeem par bruhtes un bruhtgana pagodinaſchanu zaur ſawu atnahkſchanu un uſaizinaja wiſus un ikkatru, kam kahds wezs naidš buhtu, to peemirſt un kaſhās noſwehtit

pa godam. Ar rokas pazelschanu tas tad tika apsolits un ari fikmehr turets, kamehr nahza „alus wihrâ“ (beth dat dat Beer in den Mann quam). Tad wisi atkal jahja ar muliku un schaudischanu atpakal us pilsehtu, it ka buhtu kahds zeefokinis eenemts. Sche wineem bij jahj zaur wisu pilsehtu diwreis gar gildes-mahju turp un atpakal. Pehdigi abi puhli schkihrâs un jahdeleja pa wisâm eelâm un eelinâm, ko sirgi spehj. Pa wisu to laiku bruhtei, kas sawâs rotâs un kroni galwâ tikko spehja kahjâs turetees, bij no augstâm gildes istsabâm janoskatas jahtneekâs. Kad bij isjahjuſchees, tad katrs asmekleja sawu mahjas-weefu, nolika sahbakus un peeschus un dewâs us gildes-mahju, kur usdihwoja lihds pusnaktij.

Swehtdeenâ bruhtganu un bruhti ar muliku un leelâm swezêm un lahpâm pawadija us bafnizu, kur ehrgelneeks un dseedafaji winus ar sawâm skanâm ſanehma un apſweiza. Pehz tam dewâs jaunais pahris pee altara us laulaſchanu. Swinigâ gahjeenâ wisi atgreesâs gildes-mahjâ, kur lepna malfite jau bij ſagatawota. Pehz malrites eefahkâs dseja un deja. Ari ſulaizeem un kalpeem bij galds klahts, kur tad alus tika dserts bes gala, tâ ka gildes istsabas grihda no alus bij ſlapja un tika iskaifiſta ar ſeenu. „Alle se nu alle vull oude dull weren, do ginck ydt dar an ein balgen, houwen vnde stecken, . . . dat de Balberes dach vnde nacht ganoch tho doende hadden“. Nahkamâ pirmdeenâ weda bruhtganu un bruhti atkal bainizâ, kur wineem tika ſpredikots par laulibas dsihwi. Ehrgelneeks un dseedafaji spehleja un dseedaja, pehz kam atkal wisi dewâs us gildes-mahju, kur atkal ſahka usafihwot. Preekſch schkirschanâs weefi wehl ſapulzejâs pilsehtas krogâs un wihta pagrabâs us zela-kahju. Lai gan schahdâs kahfâs daudi, daudi tika ehſts un dserts, tad tomehr to paſemibu rahdija, ka wihta nedewa, ſidraba karotes neleetoja un no ſidraba un zinnas bikereem nedsehra.

Us kristibâm (Kindelbeeren) peenehma ſewiſchku ſkrihweli, kurſch ſeſchas nedelas agrak weefus usluhda, wineem rakſtija. Weefi ſapulzejâs ſeſtdeenâ un usdihwoja lihds pusnaktij. Swehtdeenâ kristija behrnu un pehz tam eefahkâs ehſchana un dſerſchana, kâ kahfâs. Wehl japeemin, ka bij eeradums pee ſatikſchanâs wiſeem ikuhplitees.

„Kas nu atteezas uf Liwonijas wakam (Lyfflendifchen Wacken), tad wiſas kungu un muiſchneeku wakas bij dalitas wairak dalās, tā, ka katrā bij diwi leeli un bagati zeemati un wairak maſu un truhzigaku. Katram ihpaſchneekam pehz ſawu zeematu daudſuma bij wairak waku, no kurām katrai weenreiſ gadā bij jaiſrihko ſawam kungam jeb junkuram lepnas weefibas (ſtatlich Gaſteboth — gaſchki), uf kurām tad ſapulzejās wiſi pee weenas wakas peerakſiti ſemneeki un brihwee ar ſawām doſchana-nām (ſynen Jahrliken finſſe unde Tribut). Ap Mikeleem eefahka ordena-kuugi turet ſawas wakas, kur tad ari ſapulzejās wiſi wiņu muiſchu kalpi, apkahrtejee muiſchneeki, brihwee-wahzeeſchi un newahzeeſchi. Kad nodokli bij ſanemti, eefahkās ehſchana un dſerſchana un wiſadas bruneneeku mahkſas un totaſas (Lyfflendifche Kunſt, Ridderſpell unde dōget [= Tugend]). Tika atneſti leeli koka bikeri, kurus par kauſeem ſauza un kas fik leeli bij, ka maſus behrnus winās wareja maſgat, no kureem tad diwi diweem ziteem uſdſehra, kamehr azis pahri gahja un weens otra wairs newareja redſet (beth dat en die Ogen auergingen, unde de ein den andern nicht mehr ſehen konde). Tā dſehra ar daudſ leeleem un maſeem kauſeem un kurſch tad zitus bij nodſehris un pahriſpehjis, ſas otrā deenā mantoja ſlawu un uſteikſchānu (rhom unde loſſ) un tika uſſkatits ka diwkahrfigs waronis. Tee ziti, kas winam tahdu godu newehleja, teiza, ka eſot aplam dſehris, eſot palihgi bijuſchi, zifadi nebuhtot uſwarejis un dſerſchana no leeleem un maſeem kauſeem ſahkās no jauna. Pat ſehni no 14 gadeem, pehz wezo preekſchihmes, uſdſehra weens ofram no pus-bikereem, weſeleem bikereem jeb klapkannam (by haluen unde ganſeu Bekern edder Klapkannen). Schahdi wakuſwehtki wilkās no Mikeleem lihdi Seemas-ſwehtkeem wiſā ſemē — pee ordena-kungeem, waldneekeem un muiſchneekeem, pehz tam ſohkās kahſas ſtarp Seemas-ſwehtkeem un Waſtlaſhweem (twiſſchen Wynachten unde Faſtelauendt), laba ſeemas zela deht“.

Peefihme. Schee wakuſwehtki mums atgahdina wezos ſabineefchus Wez-Italiā, kas ſawoi deeweetei Vacuna (wakuna), kas pawafari dod leetu un laukus ar graudeem ſwehti, dezembra mehneſi ſeedoja no ſaweem augeem un ſawas wakanalijas ſwineja laikā, kur wiſi darbi bij dariti, kur bij brihwi no

puhlèm. Vacuus = tukšs, brihws, brihws no doščanàm vac. omni tributo, Tac., ab omni sumtu, Cic.: a tributis; brihws no darbeem, wala laiks — quum te sciremus esse vacuum. Cic.: si es animo vacuno. Ari wezee latweešchi ap šcho pašču laiku ir lihšigus šwehtkus šwinejušchi, jo augli bij eewahkti, pašču no darbeem brihwi, wareja ušdšihwof, wareja ari šaweem miruščeem dwehšelu meelastus išrihkof un wehlak, nebrihweem šapušcheem, šawas doščanas išpildit. Waku-grahmatas jeb doščana un darbu šaraksti un waku-mahjas wehl wišeem ir pašihšamas.

„Wafarâ atkal wiši ušzihtigi šapulzejas bašnizas šwehtku firgôs (Kerckmissen), kur weens nahburgs (Naber), šwainis un draugs otra šwehtkâs netruhka. Ap šcho laiku wiši weenas bašnizas draudšes šemneeki un brihwzilweki apgahdajâs ar labu alu un bij pat leels kauns, ja ari nabagais šemneeks nebij bruhwejis alu (iš paeglu ogam) (Beer gebruwet). Preekšch šemneeku šapulzešanâs tika pee bašnizas šaweštas wairak laštes alus un kad nu šemneeki ar šawâš šewam, kalpeem un kalponem šelšdeenâ preekšch šwehtkeem wairak juhdšes zela nobraukušchi leelâš puhlôs bij šapulzejušchees, eefahkas ehšchana un dšeršchana un wišada išdšihwoščanâš pee duhku škanam, kuras bij dširdamas wakara laikâ kahdu juhdši tašlumâ. Tâ wiši dšihwoja zauru nakti lihš rihta gaišmai un kad nu bij jaet bašnizâ, tad wiši bij pušdulni un pilni (halff dun unde vol) un ar tašdu pašču trokšni gahja bašnizâ, kur tad mahzitajs newareja ne dširdet ne redšet (dat de Pastor vor erem gešchrey noch sehen noch hören konde). Pež bašnizas atkal ehda un dšehra, lehkaja un brehkaja, šeweetes dšeedaja un duhkas škaneja tâ ka no trokšchana apreiba. Šemneeki un kalpi beš kildam neištika, ja, daudšreiš plehšas un zits zitu nošita un darija zitus kauna darbus. Junkuri un brihwee, wahzeešchi un newahzeešchi, kas par labakeem turejâš, tee turpretim dewâš ar šaweem weešeem pee laika mahjâš un tur wairak deenas no weetas preezigi ušdšihwoja. Šahhdus bašnizas firgus — kerckmišsu šwehtkus tureja netik apuštulu deenâš, beš ari Marijas un Wišu-šwehto deenâ.

„Naw eepšehjams iŃšumâ šiŃof, kahda breešmiga buhšchana (welck ein grüwlick wesen) šche ar Šw. Jahna uguni notika; jo Šw. Jahna, Pešera un Pawila un

Marijas kalnâ-eeschanas naktis wiſâs pilſehtâs, meeſtinâs, muifchâs un zeemôs beſ iſnehmuma nekas zits nebij redſams, kâ preeka-uguns wiſâ ſemê. Pee leelo duhku muſikas ar leelâm gawileſchanam ſika dejots, dieedats un lehkaſs. Sewiſchki leela nebuſſchana notika ap Sw. Witus deenu pee Witus kapellêm (baſnizianam) un ari zitâm kapellêm un Sw. Jahna Kriſtitaja deenâ pee Bri-gittes kloſtera ar grehku peedoſchanu (van wegen des Afflates). Scheit ſapulzejâs no tûweenes un tahleenes leeli lauſchu puhli, wahzeeſchi un newahzeeſchi, kungi un ſemneeki.

Newahzeeſchi-ſemneeki ſapulzejâs grehku peedoſchanas, elkadeewibas un mahatizibas dehl, wahzeeſchi-muiſchneeki turpretim ſanahza meklet un pahriſteigt ſawus iſbehguſchos dîimtzilwekus un birgeri un wiſadi pilſehtneeki noſkaſitees ſchinis miſſigôs lauſchu puhlôs un zere-monijâs. Saweda no pilſehtas un apkahrtejeem krogeem un zeemeem wairak laſtes alus dſerſchanaï. Kad nu ſemneeki un winu ſewas un kalpones ſawus upurus no waſku ſwezem, waſku ſirgeem, waſku wehrſcheem waſku teſeem un aitam uſ altara bij nolikuſchi, lai tahdi eeguhtu ſawu kuſtonu ſwehtibu, weſelibu un iſdoſchanas, tad ſeweeetes nehma kahdu naudas gabalinu, ſchkilinu waj peninu, apgreſa trihs reiſes ap galwu, ulmeta uſ altari un aiſgahja. Pehz tahdas ſawas deewkalpoſchanas iſweſchanas ſahkâs ehſchana un dſerſchana, wiſada iſdſihwoſchanâs ar dſeedaſchanu un dejoſchanu, lehkaſchanu un brehkaſchanu pee duhku ſkanam, kas te bij wiſâs malâs dſirdamas, ja kaſtram bij ſawas duhkas lihdnemas. Kahda epikureiſka dſihwe pee wiſadas elka-deewibas, neſchkihſtibas, ja kauſchanâs un plehſchanâs ſche notika, naw tizams un iſprotams. Naw domajams, kâ Wenus kalnâ (in Venusberge) ir beſdeewigaka epikureiſka dſihwe weſta, ka ſchahdôs grehku peedoſchanas ſwehtkâs (da diſſem Afflate unde Walfart) no ſcheem mahatizigeem ſemneekeem un pee wiſa ta wini domaja, ka tas Deewam patihkot un tahdi eemantojot Deewa ſchehlaſſibu. Schahdas beſdeewibas notika wiſâ ſemê pee wiſeem kloſtereem un kapellêm, netikween pee Sw. Brigittes kloſtera.

Lai gan Liwonijâ bij eeweſta tihra un ſkaidra Augsburgas konfeſijas mahziba, tad tomehr maſ weetâs ko ſinaja no Deewa wahrdeem un no baſnizâ eſchanas.

Swehtdeenâs, sewifchki pee brihweem un semneekem, bij eeraums apmeklet nahburgus, kam labs alus mahjâ, pahra juhdses tahlumâ, kur tad palika ari pirmdeenâ (Mandach).

Wifu ſcho nekahrtibu (lodderige) un baſnizas ne-
zeenibas eemelis ir

1) ka wiſâ ſemê naw neweenas labas ſkolas, kura tak buhtu ſagatawojuſi kahdu mahzitaju, kas prot ari newahzu walodu, kadehl tad ari baſnizas daudſ gadu ſkolas truhkuma dehl ſtahweja tuklchas un ſakrita;

2) ja kur kahds mahzitajs atradâs, tad tas bija ahrſemneeks un neprata ſchejeenes walodas, kadehl tikai wahziſki ſpredikoja, ko ſemneeki neſaprata un negahja baſnizâ, bet „lodereja“, lai gan wineem bij jauſtur mahzitajs, kam no wahzeefcheem katrs tikai wcenu ſchkiniki (einen Schincken) gadâ dewa.

3) ordena kungi un biſkapi ruhpejas par ſawu ſemneeku dwchſelu labklahjibu loti maſ, jo wini bij domâs, ka neeſot ſawâ fehwiĵâ (ydt were ere Vaterlandt nicht) un bij meerâ, kad paſcheem ſawam deenam peetika.

Schahdu palaidnigu un beſruhpiĵu dſihwi iſleetoja Maſkawas zars (ys dem Muskowiter ſehr thodrechlick gewefen) un ſagatawojas uſ Liwonijas eekarofchanu“.

Tiktahl Ruſſowa kronikâ par Liwonijas dſihwi, kahdu ari muſſu Walmeera ir weduſi, jo wina aprakſts ſihmejas uſ wiſu ſemi. Ruſſows te aiſrahda uſ trim Liwonijas poſta zehlonem: 1, ſkolu truhkumu, 2, mahzitaju truhkumu un weeteĵo walodu nepraſchanu un 3, ordena kungu un biſkapu beſruhpiĵu un negahdibu.

Bet kâ tad ſtahweja ar kriſtigo draudſi un ar ſkolâm winôs laikôs?

Kâ jau redſejam, tad muſſu ſentſchu garigas dſihwes zentrs bij winu ſwehtnizas Silâ kalnâ un ſwehtſolu lejâs. Zik dſiſtas ſaknes ſchi dſihwe bij tautâ laiduſi, par to dod leezibu tautas dſeeſmas; wehl ſagad atrodam winas atlikas wezakâ pa-audſê un ſchur-tur neſinot iſ-plaſitas tautâ un winas eeraſchâs, ka uſ to ari jau aiſrahdiam. Pirmâ kriſtigâ draudſie mums bij greeku-katoĵu

jeb kreewu-pareiffizibas draudle. Ari wina bij laidusi jo dšilas faknes, jo no winas mums ir gandriht wili ſwehtee noſaukumi, ka: baſniza, ſwans, ſwanit, gawet, kriſſit, ſwehts, nedela u. z.

Ja, Pleſkawas knaſs Wladimirs ir Walmeerâ dšihwojis un pilſehtai wahrdu dewis.

Waj Wladimira laikâ Walmeerâ bij Kreewu baſniza naw droſchi ſinams, beſ gan domajams. Katoli ſawu baſnizu zehla fikai wehl 1283. g, tà tad lihđl tam laikam warbuht leeſoja Kreewu baſnizu, ka uf to jau pee Luzas lejas aprakſta fika aiſrahđits. Jo ſchejeeneſchi bij pareiffizigi, — Tahliwalda dehli pahrgahja katolu fizibâ 1214. g. — un beſ baſnizas wini nebuhs bijuſchi. Silâ kalna teika par ſwehtâ awotina iſſuſchanu no kalna gala un nonahkſchanu Pleſkawâ, aiſrahda uf tuwo garigo ſakaru ſtarp kreeweem un latweeſcheem; Qlgas ſwehtnizas — Ольгинская свѣтъня — awota uhdeni wehl tagad ir Pleſkawâ zeeniſi. Ari ſwehta Niklawa (Miklawa) deena 6. dezembri ir latweeſcheem ſewiſchki Walmeereſcheem, palikufi zeenijama un ſwehtama no kreewu laikeem. Jau 5. dezembra wakarâ eeſahkâs apkahrſbraukſchana un dšihwoſchana, pee kam ſewiſchki zahlus ehda, — zahlu aſinis fika ſirgeem pee auſam dotas, ka atlikas no paganu laikeem. Gan ſwehtija ſw. Nikolaja deenu ari katoli un pat proteſtanti, tomehr wiaſch ir greeku draudſes Swehtais, dšimis Likijas Paterâs, Maſ-Aſijâ, Diokleziana wajaſchanas laikôs ap 303 g. p. Kr. minets. Buhtu tadehl jadamâ, ka pirmâ kreewu baſniza Walmeerâ buhs ſw. Nikolaja Brihnumdaritaja baſniza bijuſi. Kad wiađs laikôs nodibinajâs „Hanſa“-ſabeedriba (firgotaju beedriba), — pee kuras ari peedereja Wiſemes pilſehtas un ta tad ari muhſu Walmeera, — kuras firgoſchanas zela gals Nowgoroda ar ſawu leelnoliktawu bij, tad nometâs Kreewu firgotaji wiſâs Liwonijas Hanſabeedribas pilſehtâs. 14. gaduſimtena widâ hanſa bij ſadalita 3. dalâs; Liwonija, Sweedrija un Gotlandija peedereja pee 3-as dalas. Ruſſows ſawâ kronikâ ſtahſta, ka Liwonijas pilſehtâs, Terbatâ, Rigâ un Rewelê eſof bijis jau ſen laikeem atlauts zelt kreewu baſnizas (nha deme ydt van oldinges her, in den Lyfflendiffchen Steden, Dörpte, Riga vnde Reuel, Ruffiſſche Kercken tho buwende vorgünnet gewesen

ys), kurâs kreewu tirgotaji sawas deewkalpoſchanas no-
turejuſchi (darinne de Rûſſiſchen Kaeplüde eren Gadesdenft
vorrichten möchten) un ka minetâs pilſehtâs kreewu
tirgotajeem bijuſchas brihwas sawas eelas un tirgotchanas
nami, kurâs warejuſchi nolikt un iſpahrdoſ sawas mantas
(vnde ock van oldinges her in gemelten Steden alle
Rûſſiſche Kaeplüde frye Straten vnde Koephyier gehat
hebben, darinne ſe ere Wahr fry vnde unuorhindert mit
klaumanne verhandeln mochten). Schahds nolihgums
paſtahwejis no wezeem laikeem un bijis norakſtits, ap-
lehegelets un apſwehrets, un bijis pat jadod nodoklis
(Tribut), bet ordena meifters un erzbifkaps wehlak wiſa
ta wairs naw eewehrojuſchi, kreewu baſnizas iſnihzina-
juſchi un apgahnijuſchi un tirgotajeem atnehmufchi wiau
namus u. t. t., zaur ko tad iſzehlees karſch. 1577. gadâ
Jahnis Breeſmigais kahdu laiku uſturejâs Walmeerâ, pehz
tam kad Bogdans Bielsky bij eenehmis pilſehtu. No
Walmeeras wiſch rakſtija wehſtules knalam Kurbsky.
1786. g. 11. dez. ſem Nr. 218 ſino Walmeeras magiſtrats
uſ Rigu, ka Walmeeras kreewu badneeks ſeodors zaur
ſawa ſaimneeka ſlekleja Karpowa — dehlu eemakſaſchot
Walmeerai uſlikto ſchkuhts-naudu par Keiſereenes zelo-
jumu uſ Cherſonu ar 92 rbl. 39 kap. 1792. gadâ ir
Walmeerâ mineti 6 kreewu pareiſtizigi eedſihwotaji.
Gruhti bij pareiſtizigeem Walmeerâ iſtikt bet sawas baſ-
nizas; garidineeki, kas apmekleja ſaldatus, — deeiſgan
reti, — apkopa tad ari pilſehtneekus. Jau 1825. gadâ
Walmeeras poreiſtizigee ſalaſija ſawâ ſtarpâ 1100 rbl.
baſnizas buhwei, bet tikai 1845. gadâ dabuja atlauju
zelt baſnizu un dibinat paſtahwigu draudli. Pirmâis
mahzitajs bij Timofejs Slatinsky tehws. Winam pee
draudſes nodibinaſchanas palihdſeja Walmeeras paſiſtamee
tirgotaji Galkins, Lakalows un Bobilows, no kureem
pehdejais ſawâ namâ atlahwa eerihkot pagaidu baſnizu,
kur wehlak atradâs pilſehtas elementarſkola, tagad tir-
gotaja K. Kreiſchmana kga dſihwoklis. Baſniza tika
gatawa un eeſwehtita 25. ſept. 1847. g. kâ ſw. Sergija
baſniza (Сергiя Радонежскаго Чудотворца). Pirmâs
koka baſnizas weetâ ſtahw tagad muhra Deewa nams.
Pee baſnizas ir paſtahwejuſi un paſtahw ſkola, kurâ ari
daudſ zittizibneeki ſawu pirmo iſglihtibu ir baudijuſchi.
Bet jau minetâ mahzitaja Slatinsky tehwa pee ſchis
draudſes wehl ir ſtrahdajuſchi: Jahnis Poſpelow tehws,
Pawils Konokotin t., Jahnis Doronin t., Waſilijs Schal-

fejew t., Martinsch Mikelson t., Konstantins Dobschinsky t., Rufins Slatiniky t., Andrejs Degotshsky t., Dimifrij Muraweisky t. un tagadejais mahzitajs Jahnis Janfon tehws.

Tà tad redsam, ka Kreewu pareiftizibas draudse, kaut gan eefahkumâ isspeesta un wehlak daudikahrt apspeesta, tomehr ir atkal no jauna nodibinajusees un paltahw lihds tagadejeem laikeem. Brähligi wina ir roku sneegufi ihpafchi daudf semakas kahrtas laudim un palihdlejufi tikt pee augftakas isglihtibas. Daudsums latweefcheem un kreeweem lihdsigu tautas filosofijas mahzibu, ka parunu un fakamu wahrdu, leezina winas dšili laiftas faknes tautâ. Pee Walmeeras Kreewu basnizas atrodas lepnis peemineklis — kapenes te apglabatam Mujanu muifchas ihpafchneekam, pareiftizigam generalam grafam Mengden; wina tehws, gwardijas fchtaba ritmeifters Marizs grafs Mengden, lutertizigs, ir apglabats Walmeeras tà fauktâ wezâ kapfehtâ, fewifchka kapellê un weens no wina sentehweem, Johann Osthoff von Mengden, katoltizigs, bij no 1456. lihds 1475 g. Liwonijas 37-ais wahzu ordena meifters.

Otra kristiga draudie mums bij Romas-katolu jeb Katolu draudie. No winas mums ir palikufi tikai tagadejâ ewangeliuma-luteranu basniza, 1283. gadâ zelta sw. Sihmana basniza. Deewkalpoſchana katolu draudie notika latianu walodâ; laudis no wita ta, sinams, neka nefaprata, sinaja tikai, ka „nupat skaita ſwehto luhgſchanu“, — kas eefahkas latiniski ar wahrdeem „pater noster“, tehws muſu, — „nu ir jametas zelôs“; tadehl tad ari mums no katolu laikeem ir palizis tikai wahrds „pahtari“, — pahtarus turet, pahtarus mahzet un ſkaitit, kas apſihme tik daudf, ka luhgſchanas turet, mahzet un ſkaitit. Einhornis ſawâ „reformatio gentis letticae“ i. nodala ſtahſta, ka katolu preeſteri nemaſ ne-eſot puhlejufchees laudis mahzit un atgreest no winu mahzitizibas, wineem peetizis, ka laudis peeluhguſchi ſwehtas, fewiſchki jumprawu Mariju un ka „ſas wiſſu auckſtais Biſkups eckſchan Rome Pilſs“ un wina „autoritet ond absoluta potestas“, fiktu zildinati. Schahdu ſwehto peeluhgſchanu tad latweefchi ſaweenofuſchi ar ſawu deewu peeſaukſchanu un iſnahzis, ka te peeluhguſchi jumprawu Mariju, te tuhlin ari feikufchi: „O Maringa darga, o Lopu Matiet baggata“. Ko Dr. ſählmanis Tehrpatâ par

Igauneem faka, to pašchu waram ari par Lafweecheem
ſchini laikmetâ teikt: „Ko Katolu garidſneeziba tautâ
ſtrahdajuſi, to es neſinu, — Deewkalpoſchana noſika latinu
wajodâ un 400 gadôs no Meinharda lihds Kettleram
iſnahza warbuht diwas grahmatas igauu walodâ. Naw
tadeht brihnums, ka nabaga aſſtahta tauta turejas pee
ſawas wezas fizibas druſzinam un aſſiſtijas mahatiziba
ar wiſadeem ſpokeem“. Wezôs rakitôs ir daudſ par ſchi
laikmeta mahatizibu ſtahiſits. Biblele leetota pret ſli-
mibam; ewangeliuma wahrdi uſrakſiti un uſkahrti kuhtis
pee ſeenam un durwim; Deewa wahrds, ka Jehowa,
Schadai, Elohim uſrakſiti un nehfati kaklâ pret ſlimibam,
eewainojumeem, pehrkonu, kruſu un negaiſu; pret aſinu
tezeſchianu ſchahdi wahrdi: ſanguis mane rite, ſanguis
mane in tua vena, ſanguis mane fixus; ſicut Chriſtus
fecit in ſe, ſicut Chriſtus fecit in ſua paena, ſicut Chriſtus
fuit erucifixus; pret krihtamo wainu pakahrti kaklâ treju
kungu-kehniâu (gudro no auſtrumſemes) wahrdi: Caſpâr
fert Murrham, thus Melchior, Balthasar aurum,
haectria qui ſecum portabit nomina Regum, ſoluitur
a morbo Chriſti pietate caduco; pret druſſi wahrds
Abracadabra un pret ſobu ſahpem: ſtrigiles kalceſque
dentatae, dentium dolores perſanate. Welns ſtaigajot
apkahrt wiſejadi, iſnemot lihdekas, jehrû un duhju
meeſas; jo lihdekas galwâ eſot kruſts, ſchkehps un
ehrkſchu kronis u. t. t., Kriſtus eſot Deewa jehrs un
Swehtais gars nolaidees kâ balodis, kad Jahnis Jeſu
kriſtija. Kad gaili dieedot, tad welns ar ſaweem ſpokeem
behgot. Zilweki, kas naktis meegâ apkahrt ſtaigajot,
eſot nepareili kriſtiti un wianu kuhmi eſot netizigi jeb ari
grehzigi dſihwojuſchi. Kad behrns brehz, tad wianſch ar
kriſtibâ doſo wahrdu naw meerâ, jadod zits. Sweht-
deenâs un ſwehtku deenâs welns behgot, tadeht zilweki,
kas tad dſimuſchi, eſot gudraki un warot pat welnu aſi-
dſiht; ari peekdeenam, ſewiſchki ſeelai peekdeenai eſot
ſwariga nolihme. Seemas ſwehtku nakſi pulkſten 12-ôs
neweens kuſtonis neguſot, wiſi ſtahwot. Tapat pulkſt.
12-ôs wiſi uhdeni pahrwehriſchotees wiſnâ, pehz ſam
atkal eſot wiſs pa wezam, kâ bijis. Ia baſnizas ſwani
neſeekot kriſtiti, tad welns wianus eemetot dſilôs uhdenâs,
kur wiani 12-ôs nakſi ſkanot. Leeldeenas ſwehtuma deht
ſaule rihtâ agri lehkadama uſejot un Jahnâ nakſi laſitâm
ſahlem eſot ſewiſchks ſpehks pret ugungrehekem, launâm
ſehrgam un ſlimibam pee zilwekeem un lopeem. Luhg-

ſchanam baſnizâ, kapſehtâs un pee altareem eſot ſewiſchks ſpehks. Tapat krahja un pirka baſnizas ſweſſchu waſkus kâ derigus pret dâſchadam leetam. Kad kahdam kahds launums notizis, tad tam ſwehtdeenâs jaſtahw par ſwaniſchanas laiku pee baſnizas torna un jaſchehlojas, tad winam tiks palihdſets. Kad kam kas noſagts, tad tas ari pee baſnizas torna, ſwaniſchanas laikâ, lai ſuhdſas, tad ſuhdſiba tiks ſinama. Ja kahds teek apwainots ko launu darijjs, tad winſch pee baſnizas torna ſwana taiſnodamees ſolas ſwehret; tapat ari pee ſwana otram launu wehlot lahd. Ka ſwana ſkanas iſiuhdot, tâ ari zilweks, kam pee baſnizas ſwana lahdot. —

Schauſchalas pahreet pahr kauleem, ja eedomajamees Katolu baſnizas inkwiſizijas laikus ar ſawâm raganu ſadedſinaſchanam un „Auto da Fé“ (actus fidei = tizibas darbs). Tuhkſtoſcheem zilweku ir winôs atraduſchi ſawu galu breeſmigâ nahwê mozot, ſpihdſinot un dedſinot. Biſkapeem un ſewiſckkeem inkwiſitoreem no ſranziſkanu un Dominikanu nabagu muhku ordeneem bij ulfizets inkwiſizijas darbs. Inkwiſitori zeloja apkahrt pa daſchadam ſemem un mekleja pehz kezereem (katharoi = tihree), kas tad tika tinzinati, ſpihdſinati, wiſadi moziti un galu galâ ſadedſinati, ſewiſchki daudſ Spanijâ un Portugalijâ. Inkwiſizijas ſpreedumi tika klaji paſludinati. Spreeduma iſpildiſchana notika kahdâ ſwehtdeenâ ſtarp Waſaras ſwehtkeem un atwenti. Prozeſiju atklahja rihtâ agri Dominikanu muhki ar inkwiſizijas karogu preekſchgalâ. Tad nahza apſchehlotee inkwiſiti, tad noſoditee ſewiſchkâs ſoda drehbês (ſanbenito) baſam kahjam, kezeru zepuri ar uſmahletu welnu galwâ, tad iſbehguſcho kezeru bildes un beigâs ſahrki ar nomozito inkwiſitu lihkeem. Nonahkuſcheem baſnizâ jeb ul ſoda plaffcha, tika laizigee teeſneſchi noſwehrinati inkwiſizijai palihdſet, noturets ſpredikis par katolu tizibu un tad noladſits ſpreedums par dlihwem un ari par jau miruſcheem noſeeſateem, pehz kam kahds no inkwiſizijas erehdneem ul nahwi noſeeſatos zaur weeglu ſiteenu ul kruhfim adewa laizigai waldibai ul ſpreeduma iſpildiſchanu. Ja noſeeſatee wehlejâs mirt katolu tizibâ, tad winus paſpreekſch noſchnaudſa, ja ne, tad dlihwus ſadedſinaja.

Pahweſtu wara bij neaprobeſchota, breeſmiga. Wahzu keiſars Indrikis IV. ſtahweja trihs deenas (25—27 janw. 1077. g.) Kanofas pils ſehtâ grehzineeku ſoda

kreklâ gehrbees, pirms pahwefts Gregors VII. winau peenehma. Jahnis fuufs tika 1415. g. fadefinatats un winau pelni Reinupê eekaiifiti; Franzijas warone, Orleans jaunawa Jeanne d' Arc tika 1431. g. dšihwa fadefinatata. Daudf un dafchadi balnizas fadi, kâ grehzineeku foda kreklâ ņtahwet pee balnizas durwim, ņehdet kauna krehņlâ, gawet, zelot, atpirktees u. t. t., ņahda bija katolu balniza winâs laikôs. Wehl tagad ir redņams Walmeeras balnizas torna muhri pee leelajam balnizas durwim kreifajâ puņê kehdes gabals, pee kura wêzôs laikôs daņcham labam kâ noņeedņneekam peeņeetam bij jaņtahw. Ari Jumeras lejâ atgahdina diwas weetats, ka rahdas, winau laiku foda platņchus: Mujanu „Spikņtu leja“ (ņpikņts, ņpeekņts, kahjas ņpeekņtâ,) un Mujanu Wihtulenu „Behrmetu kalns“, kur eņot ņenlaikôs lihki fadefinatati; Behrmeta kalna lejâ atrodas leels akmens „welna pulkņtens“. Apmehram labu werņti no ņchim weetam atrodas Mujanu pils un Jumeras balnizas kalns Mujanu Kikufu fihrumôs, kur, kâ domajams, ir ņtahwejuņi latweeņchu Indrika 1208. g. zelta balniza Jumeras latweeņcheem. Ari jau minetâ Runtina kalnâ (runder Ting) pee Walmeeras mahzitaju muņņņas buhs daņchs breeņmigs ņkats noriņinajees. No Walmeeras Katolu draudņes mahzitaju jeb peeņeferu wahrdeem ordena laikâ ir uņglabajuņchees Hinrick Stoep ap 1467. gadu un ņermann Ronnenburg ap 1508. g.

Jau 1522 gadâ peekrita Rigas pilņehta Luteramahzibam, kuru pirmee ņludinataji bij pee Petera balnizas Andreas Knopken un pee Jehkaba balnizas Silweņters Tegetmeier. Drihņ ween peekrita ari zitas Widņemes pilņehtas reformazijai. Kroniņts ņtaņņta par 1525. g. ņekoņcho: „Marijas peemekleņchanas deenâ tika Walmeerâ noturets „landtags“. Ari Rigas delegati eeradâs ņche un lihdi ar wineem Silweņtris Tegetmeiers, kas ar ordena meiņtera atņlauju peektddeenâ pehz Petera Pawila deenas par Mat. ewang. XIX, 17: Tad Peteris atbildedams uņ to ņazija: redņi, mehs wiņu eņam atņņahjuņchi un tewim gahjuņchi pakat; kas mums par to buhs? ņpredikojâ. ņelfdeenâ winņch ņpredikojâ par Mat. ewang. XXI, 13: „Mans nams ir luhgņchanas nams, bet juhs to eņat darijuņchi par ņlepkawu bedri“. Meiņters lika winam ņazit, lai nemuņinot laudis, ja redņot, ka ņemneeki pret ņaweem kungeem ņazelotees. Swehtdeenâ Tegetmeiers gribeja dņeedat wahzu „meņņi“; bet Plettenbergs

to aistleedfa un lika fazit, lai wiaſch brihwi ſpredikojot (frei predigen) — to oidenä meifters gan warot zeest, — bet meſſi turet newarot atlaut. Tä tad Tegetmeiers ſpredikojä ari ſwehtdeenäſ rihtâ, kad landiags eefahkas. Ari Reweles biſkaps bij klaht un luhdiä meifteram Tegetmeieri ſawangot. Wiſs taſ hekaweja Tegetmeieri minetâ ſwehtdeenâ pulkſt. 12 wehl reiſ ſpredikot. Pirmdeenâ pehz tam wiaſch eefahka iſſkaidrot praweeti ſejju un ſpredikojä par to katru deenu lihdi nahkamai ſwehtdeenai. Nahkamâ treſchdeenâ wiaſch paſlaban gribeja kahpt kanzelê, bet te uſſſahjäs kahds dominikaneets un eefahka: In nomine patris u. t. t. laudis eefahka kurnet; Tegetmeiers ſaka uſ dominikaneeti: brahl', kahp ſemê, es ſpredikoſchu papreekſch, ſprediko tu pehz tam. Te ſakreen Jgaunijas, Harijas un Wirlandes muſſchneeki (Hoſleute) ap winu, rahda winam duhres un naſchus, ziti ſaka: tu nodewejs, tu wiltneeks, tu gribi mums maiſi un laudis nonemt, tawai blehdibai buhs miſſetees. Pfui, pfui par tewi! Pehz tam Tegetmeiers iſgahja no baſnizas un nonahza ſw. Antonius kapiſhtâ, lika laudim ſſahwet klajâ laukâ un ſpredikojä par ſej. 1, 11: „Kas man no juhſu upura pulka? ſaka taſ Kungs; es eſmu apnizis to aunu dedſamus upurus u. t. t. Otrâ deenâ wiaſch atkal gribeja turpat ſpredikot, bet ordenä meifters laida winam 3 reiſ ſinu, lai weenu waj diwas deenas atturotees no ſpredikoſchanas, kamehr leetu iſſpreediſchot. Tomehr wiaſch gribeja ſpredikot; bet tapehz, ka „melngalwjeem“ bij ſawa ſapulze turama, wiaſch atturejäs no ſpredikoſchanas. Tuhlin pehz tam meifters atlahwa Tegetmeieram atkal baſnizâ ſpredikot. Swehtdeenâ pehz Marijas peemekleſchanas gribeja erzbiskaps no Walmeeras aiſbraukt un zaur Wolfgangu Loſs uſaizinja Tegetmeieri pee ſewis jeb ari ar Wilhelmu Tilken lihdi uſ Raunu; atbilde bij, ja erzbiskaps päts rakſta, tad Tegetmeiers gataws braukt ni Turaidi. — Tahdi ir ewangeliumaluteranu draudſes ſahkumi Walmeerâ. Jau 1562. g. ir Walmeerâ diwi luteranu mahzitaji, weens preekſch wahzeiſcheem un weens preekſch latweeiſcheem. Katram no wineem peedereja diwas familijas diſſtlaufchu.

Jau Luters peekodina ſawâs wehſſulês Riſſneekeem „ruhpetees par labu ſkolu dibinaſchanu wiſâs piſſehtâs, lai waretu godigi iſaudſinatus ſehnus un meitenes ſiniſki iſglihtot, no kureem tad zeltos labi mahzitaji un ſpredi-

kotaji; esot jabrihnas, zik weenaldligi ſchini fik ſwarigâ un derigâ leetâ iſturotees gandrihl wifil zilweki“ . . . ex usu fore publico, si bonis ſebolis oppidatim inſtitutis, cum maſculitum puellae liberaliter educati, optimis diſciplinis imbuerentur, ex quibus boni paſtores et praedicatores facti . . . Bet wifl, kaſ ſchini leetâ warbuht tika darits, apklufa kara breefmâs, kaſ nahza pahr Widſemi un kurâs ari Walmeera daudl zeeta un tika iſpoſtita. Kad beidlot Widſeme nahza 1629. g. galigi Sweedrijâs rokâs, tad wifa ſeme turejâs pee Luſera fizibas un mahzitajam Jahnim Radbeck tika ufdots iſdarit wiſpahreju baſnizu wiſitaziju. Mahzitajeem peekodinaja apkarot un iſnihzinat paganu laiku un katolu daſchadas mahzitizibas atleekas. Jauns laikmets ſahkas zaur Guſtafa Adolfa ruhpeem ſkolâs ſinâ: 1630. g. dibi-naja Tehrpatâ tautſkolu un gimnaſiju, 1631. g. Rigâ un Rewelê un 1632. g. kara lehgere pee Nirnbergas Terbatas uniwerſitati, „lai iſglihtotu mahzitus wihrus no paſchu ſemes behrneem, jo ahrſemneeki walodas (Volksſprache) nepraſchanas deht eſot neſpehjigi (ein großes Hinderniß in Anwedung ihrer Geſchicklichkeiten)“. Ka Guſtafa Adolfs par tautas iſglihtibu domaja, redſams no generalgubernatora Skyttes runas uniwerſitates atklahſchanas deenâ: „Ne tika muſſchneekeem un piſſoneem buhs baudit ſcho augſto dahwanu, bet ari nabaga ſemneekem, kureem lihdl ſchim fiklab ka aiſleegts bij kaut ko mahzitees, lai lihdl ar winu meeſam ari winu garus waretu manzipet un kalpinat. Jr jo leela dahwana, ja teem no ſemas kahrtas, kam truhkt pat baribas lihdfeklu, dara eeſpehjamu garu iſglihtot un zaur to jo weegli eeguht ſawu uſturu; ka tas lihdl ſchim naw noſizis, par to lai atbild tee, kaſ pee ta wainigi. Lai Deews dod, ka brunneeziba (ritterſchaffe) to atſihtu un pehz ta rikotos, tad pehz leelas nopoſtiſchanas zeltos jauna uſſelſchana (eine neue Wiederaufbawung), pehz barbariſkas tumſibas wiſu fikumu jauna mihliga gaiſma un pehz lahſteem Deewa ſwehtiba ſchinis prowinzês atkal ſahktos un buhtu ſajuhtama“.

Ne maſak ruhpejas par ſkolam Widſemê ari Karlis XI., pee ka winam palihdſeja generalſuperintendents Jahnis Fiſcher, ſem kura waldibas prahweſts Ernſts Glück un ziti Widſemes un Kurſemes mahzitaji pahrſulkoja bibeli latweeſchu walodâ 1689. g.; jauna deriba bij

drukata jau 1685. gadā. Karlis XI. paweheja arī zelt latweešču draudīes skolas. Tā Walmeeras ewangeliumaluterānu draudīes skola pastāvēja jau no 1693. gada un buhs laikam weena no pirmām, kas wina laikā tika zeltas; 1897. g. tika sčis skolas 200-gadu pastāvēšanas īwehtki īwīneti. Ka pirmāis skolotājs ir minēts Jāhnis Weller 1693. g., tad Jāhnis Brešče no 1729. g., Peteris Brešče no 1765. g., Martiāsch Gotlibš Brešče no 1800. g. Jāhnis Zimse, wehlaķ semināra direktors, no 1833. g., Peteris Strunke no 1836. g., Juris Peikens, wehlaķ mahzītājs, no 1847. g., Leopolds Brešče no 1850. g., Antons Müllers no 1866. g. un tagadejāis draudīes skolotājs Waldemars Ballods no 1890. gada. Kad ir dibināta Walmeeras senāka aprinka skola, nāw īināms, bet gan ir minēts kaħds skolotājs Heinrichs Oldenburg, kuru 1632. g. aīzēhla ka profesoru uī Terbatu (Professor der Rede- und Dichtkunst). No 1. nowembra 1737. g. ir skolas rektors un ehrgelneeks Joachims Schmidt un wina palihgs Jāhnis Demuth. Tad ir minēts rektors Weynmann ar ļāwu palihgu Wilhelm. Wellmund. Peħz Weynmana nahwes 1766. g. ir minēts mahzītājs Hilde ka skolas preekšneeks. Skolu apmeklejoī 15 seħni un 5 meitenes, bet newīfai kaħrtīgi, jo senākāis rektora palihgs Demuth ešoī atklaħjīs „kakta skolu“ (Winkelschule). 1766. g. teek eezelīs par rektoru Jāhnis Heinrichs Block un skolā ir 29 seħni un 5 meitenes. Rektora alga ir no „krona puše“ (wegen der Krone) 40 dalderi, ko Walmeermuišča maksā un wehl no tās paščas muiščas 6 puħri rudīu un 6 puħri meešču, gabals daħrīa, břiħwa malka, kas Kakmuiščaj jadod, $\frac{1}{2}$ dalderis skolas naudas kwartalīter ($\frac{1}{4}$ gada) no skolena, kas mahzas tikaī lafīt un $1\frac{1}{4}$ dald. no taħda, kas mahzas wehl rakfīt un rehķinat; no katra lela lihka $\frac{1}{2}$ dald. un no maša 1 ortu, par ko rektors ar skolneekem lihķus pawādija.

Skolas nāms, wehlaķ kašarma, tagad latweešču ļābeedribas skola, bij no pilšehtas buħwets; 1775. g. tika paħrbuħwei ašignēti 500 dald. no bašnizas laħdes. Blocks bij rektors lihds 1794. gadam un 90-ās gadās skola tika paħrzelta uī tagadejo skolas namu (krona pilšehtas skola pee lut. bašnizas). Pa to īstāru tika skolas Wisaugstāki paħrgrofitas un peħz 1785. g. skolu likumeem padotas wispaħrejas aīgahdneeķibas kollegijai

(Kollegium der Allgemeinen Fürsorge), kuras sekretars
īpildīja arī skolu direktora amatu.

Toreiseja skolu direktora Jāņa Georga Schwarz
līņojums no 1803. g. 30. maija aplihmē Walmeeras skolu
par „no wispahrejas aīlgahdneezibas kollegijas 1789. g.
dibinatu tautskolu“ ar mehrki „dot masas pilsehtas birgeru
behrneem wiāu nahkamā dīhwē wjadfigo īglīhtību“.
Mahzibas tika pašneegtas beš maksas. Skolai bij 2 kla-
ses, skolneeku skaitis 40. Inspektors bij toreisejais mah-
zītājs Jāhnis Wilhelms Erdmann un skolotāji rektors
Georgs Viehof jau no 1794. g. un Friedrichs v. Würzen
no 1799. g. Wisaugstaki apstiprinātās statutās no 5. no-
wembra 1804. g. teek skola pahrwehrfta par aprīnka-
skolu ar mehrki „sagatawot ul eestahschanos gimnasijās,
ja wezaki to wehlas un daščadu kahrtu behrneem dot
wiāu kahrtai un amatam wjadfīgas līnibas“. 1805. g.
16. janw. tika sčhi skola kā aprīnka-skola ar 3 klasem —
apakšehējā sehnī un meitenes kopā — un 4 skolotājiem:
mahzītājs Erdmanns, v. Würzen, Viehof un Huls atwehrta;
par pirmo inspektoru eezehla Dsehrbenes mahzītāju Fried-
richi Karli Freytag, kuršch jau 18. dezembrī 1805. g.
mira un wiāa weetā 17. febr. 1806. g. v. Holftu (Holst).
16. janwarī 1805. g. tika usnēmti 29 skolneeki un
12 skolneezes; lihds 26. junijam 1806. g. bij 14 sehnī
un 12 meitenes eestahjufchees, pehz kam wehl 20 mei-
tenes, — pehdīga 1807. g. nowembrī, — tika usnēmtas,
jo 1808. g. zehlās labas priwat-meitu-skolas, ar ko at-
klahtu skolu apmeklēšana no meitenu pušes beidsās.
Skolotāju Hochfelda un Mulerta laikā lihds 1811. g.
paltahweja sewiščka augstaka priwatklase, no kuras
daudī kreetnu wihru zehluščees; leelakā dala skolneeku
eestahjās Terbatas gimnasijā. Skolu statuti no 4. jūnija
1820. g. pahrgrōtija aprīnka skolas tahdā līnā, ka at-
nehma tām gimnasiju sagatawoščhanas skolu nosihmi un
noteiza, ka aprīnka-skolām jāīglīhto birgeri praktiskām
wjadlībām, teknikām un daščadu merkantīlu indulfriju
nolarem un newis par mahziteem (Gelehrten), kas saruhg-
finatu tikai wiāu nahkamo amatu. Skolu inspektoru
amati ahrpus skolas tika atzelti un wiāu weetā stahjās
weens no skolotājiem pašcheem; pirmais bij Augusts
Pacht (no 1820. lihds 1844. g.), kuršch īpildīja arī ehr-
gelneeka amatu pee Walmeeras bāsnizas. Ka skolotāji
pee sčhis skolas ir no 1805. g. ftrahdajufchi: Jāhnis

Wilhelms Erdmann, ka diakona mahzitajs no 1800—1806. g. Friedrichs Gottlieb von Würzen 1799—1807., Georgs Viehof 1794—1813., Johanns Huß, ari ehrgelneeks, 1804—1807., Johanns Wilhelms Hochfeld 1807—1811., Ferdinands Augusts Mulerts 1808—1810., Karlis Wilhelms von Olderogge 1808 1817—1842, Johannes Wiener 1811—... , Jahnis Heinrichs Chriffians Lüne-mann 1811—1812, Augusts Pacht 1813—1844, Gundelach 1812—1814, Eduards Heinrichs Prüssing 1814—1815, Augusts Otto Ernsts Mittelstrajs 1816—1832, Friedrichs Wilhelms Leipolß 1817, Dr. Karlis Nikolaus Bandau 1832, Leopolds Jahnis Johansen 1842—1845, Johannes Aloys Bergs 1844—1849, Brelinsky 1849, Ferdinands Adolfs Klingenberg 1846. Dascham labam buhs wehl atminā inspektori Krebs, Hinrichsen, Ferdinands Berg, wehlaq realskolas direktors Rigā, Kühns, Bekers un skotaji Grünhs, Rehns, Schuffenbachs, Kreuzers, Sawrimowitich, Augusts Schade, Elmars Heine, wehlaq 2. schkiras priwatskolas preekshneeks, Emils Schade, Julius Schmidt, Baerent, Karlis Schmidt, Leo Bergs. 1887. g. skola tika pahrkreewota un pahrwehrlta par krona pilsehtas skolu ar pirmo inspektoru Wafiliju Iwanowitschu Bogdanowitichu. Pee 1808. g. dibinatas meitu skolas ir strahdajuschas skolotajas: Anguste Walter, apprez. Pach, Klementina Walter, apprez. Bandau, Elise Erdmann, mahzitaja kdse, Elisabete Ahlers, Matilda Remmek. 1856. gadā tika Walmeerā apffiprinatas 2 meitu skolas, weena augstaka ar 2 klafēm un weena elementarklase, kuras tad 1858. g. tika sawecnatas weenā diwklafīgā meitu-skolā. 23. martā 1862. g. scha skolu pahrwehrlta par meitu-skolu ar 3 klafēm. Ka inspektrises pee schis skolas ir strahdajuschas jau mineta Matilda Remmek no 1856—1861, Emilija Dubowitß no 1861—1862, Betty Jakobson, Mary Semmer, lihds skolu pahrkreewoschanai, Marta Putnia un A. Drosdowa lihds skolas pahrwehrlchanai par progimnasiju: kā skolotajas: Emilija v. Erdmann no aug. 1861. un Anna Aultrin no 1884. lihds schim. 1822. g. tika dibinata Walmeeras pilsehtas sehnu elementarskola, pee kuras kā skolotaji ir strahdajusch: Sehzens, Erichs, Adrians G. Dunkel 1839—1842, Alex. Ed. Karlewitß 1842—1856, Jahnis Schwarzbachs 1856—1869, Woldemars Ballods 1869—1887. un Martinsch Gerlins 1887—1892, kad schi skola tika slehgtā. Ap 1820 gadu paffahweja Walmeerā Friedricha Geldnera

internats (Pensions-Anstalt). Pehz Walmeeras bašnizas protokoleem no 1739. g. Walmeeras pils un ari Walmeermuiščas ihpašchneeze generaleene baroneete Magdalene Elišabete Hallart, dšim. von Bülow dibinaja Walmeeras diakonatâ skolotaju skolu, seminaru latweešcheem. Usturu, drehbes un grahmatas dahwinaja generaleene v. Hallart. Skolas preekichneeks bij cand. Magnus Friedrichs Buntebarts. Skolenu škaitš drihš pecauga lihds 100. Generaleenes mahjas mahzitaju Jahni Kašparu Barlachu aizinaja uš Walmeeru par otro mahzitaju jeb diakonu, kam 1738. g. usbuheja namu, ko šauza par diakonatu. Sche atradâs ari seminars un wiņam lihdsâs pirmais brahlu draudies šaešchanas nams Widsemê. 1741. gadâ generaleene lika zelt jaunu, 23 ašis garu un 7 ašis platu šaešchanas un skolas namu un dewa Buntebartam diwus palihgus, Heimšu un Mišchku, mahzitus wihrus, kas Deewa wahrda mahzibu bij študejušchi. Namam pamatu leekot brahli Buntebarts un šheims štahweja weenâ štuhri, kur nolika rakštu: „Ja šche dweheles nefiktu Pēstitajam usaudlinatas un mantotas, tad lai neweens akmens uš otra nepaleek!“ Otrâ štuhri štahweja Ungurmuiščas ihpašchneeks, generaleitenants barons Kampenhauens, deewbijšs kungs, kas ari par latweešchu garigu labumu gahdaja un prahwešts Bruiningks, treščâ generaleene v. Hallart un zeturtâ mahzitajs Barlachs un walmeereešchu kihšchu Peteris. Toreiš uš augštâ Gaujas krašta štarp tiltu un wezo kapšehtu štahweja diakonats, škola, nupat minetais luhģichanas nams, peeleeekamas ehkas, rija (šagad elementarškola) un dahrsis, pa dalai ari wehl redšams. Wišu pakatni ar minetâm ehkâm šauza par „Jehra kalnu“.

Un ka foreiš 1741 g. generaleene fon Hallart, ihstas krištigas mihleštibas dšihša, kâ šawu laušchu mihta mahte un labdare dibinaja „Jehru kalnu“, kur lai dweheles Pēstitajam taptu mantotas, tâ 1875 gadâ grafeene Emma fon Mellin šcheit dibinaja školu un dahwinaja 30.000 rublu tās ušturešchanai, lai šcheit ari to nabadliņu dwehešes taptu peceweštas Pēstitajam, uš kuram wiņšch ir ša-zijis šawu h e p h a t h a !

Mums wišeem wehl ir mihtâ atminâ Walmeeras Kurlmehmo skolas pirmais preekichneeks un neaišmirštamais skolotajs Wihlijs Schwede, taš laipnais, šafizigais wihrs un meera draugs, kuršch šcheit ihstâ krištīgâ mihle-

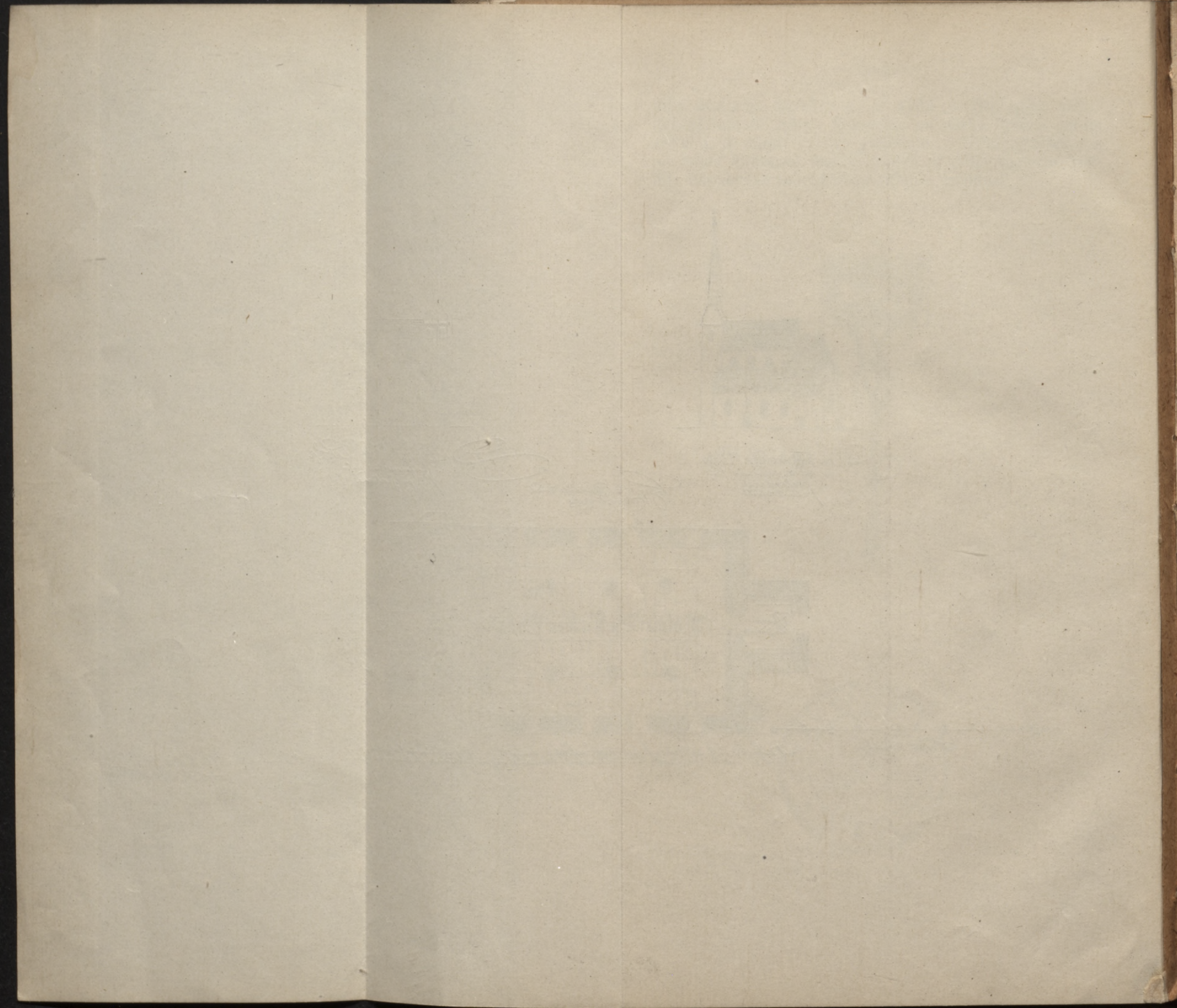
Ļībā ūtrahdaja no 1875 g. — 1905 g. Āri wina pehz-
nahzejs amatā Jahnis Enkmanis un darba beedris jau no
1879 g. ir mums wiūeem paūihfams. Wihliņa ūwedes
un Jahna Enkmana wahrdi paliks ar ūelta burteem rak-
ūiti Walmeeras ūabeedriūās dlihwes wehūturē.

Sinas il Walmeeras Sw. Sihmana bāsnizas wehstures.

1. dibinašchana: 1283.-gadā.

Hermana fon Wartberge Līvanijas kronika peefihmē pee 1283. gada: „Magister, frater Willikinus de Endorpe . . . cum domino Joanne, archiepiscopo Rigensi, instituit et dotat ecclesias in **Wolmar**, Burtneic et Trikatē, in parte fratrum, t. i. ordena meisters brahlis Willikinus no Endorpas . . . ar kungu Iahni, Rigas arkibīskapu, dibināja un apdahwināja Walmeeras, Burtneeku un Trikatēs bāsnizas, ordena brahlu dalā.

Ari Arndta kronika min kā dibinašchanas gadu 1283. g. un Baltāra Rūstova kronika raksta, ka ordena meisters Willeken fon Schurborg (1281—1287), fankts ari Willems fon Endorf esof buhwejis „Swehto kalnu Semgalijā, pilis Walmeerā, Burtneekōs un Trikatē un Zehfu bāsnizu.“

2. Nošaukums: Sw. Sihmana bāsniza.

Schis wahrds Itahw Sweedru rewilijas līstēs no 1624/25 g. Sihmana-Judaša deenā 28, 29 un 30 oktobrī, buhs ari bijis „kirmesdeenā, t. ir „kirchmesse“ jeb bāsnizas dibinašchanas un eeswehtišchanas peeminas šwehtki, kurās pehz deewkalpošchānas notureja gada-tirgu ar leelakām ehščhanam un dšerščhanam pilšehtā, muišchās un semneeku sehtās.

Tur, kur tagad Itahw draudies nabagu mahja, (kawente-konwente), atradās šenak Sw. Annas bāsniza, ar kirmes un gada-tirgus deenu 26. jūlijā. Leelajā Seemelu karā šči bāsniza tika galīgi ilpošfita.

3. Bāsnizas ihpašchums.

Wezakajā Sweedru katastrī no 1599—1601 g. Itahw:
Die Kirche zu Wolmer hatt seine hoflage, haken . . .
6¹/₂, gelinde . . . 8., t. i. Walmeeras bāsnizai ir šawa
pusmuišcha, arkli . . . 6¹/₂, mahjas (sehtas) . . . 8.

4. Bašnizas apraksts.

Walmeeras bašniza bef ſchaubam peeder pee weza-kajām ſchi apgabala bašnizam un ir kà par brihnumu palikufi weſela, kamehr pilſehta pati wairakreis ir pahr-wehrſta pelnòs un drupàs.

Winas garums no torna ee-ejas lihds altara ſeenai ir 152 pehdas, platums 50 pehdas. Widus kruſta welwes augſtnms ir 49 pehdas, muhra beefums 7 pehdas un torna augſtums 156 pehdas, 6 pihlaròs un ſeenàs turàs 4 kruſtawelwes. Wiſa buhwe peeder pee tà ſauktàm pihlaru baſilikam, t. i. ſtabu buhwem ar paaugſtinatàm widus- un ſemakàm ſahnu ſelpam; kora-buhwe ir poligo-nala (wairakpuſiga). Uf altara kora preekſcheenas atrodas uſrakſtits ſweizinajums: „Nebihſtees, es eſmu ar tewi; neatkahpees, Es eſmu ſaws Deews,“ ar pamahzibas wahrdeem ap Kriſtus kruſta ſihmi: „Swehtigi tee, kas Deewa wahrdu dſird un paſarga,“ un pee iſejas wirs leelajàm durwim ſwehtiſchanas wahrdi: „Tas Kungs lai paſarga ſawu iſeeſchanu un ee-eeſchanu.“ Altara bilde mums rahda Peſtitaja kahrдинаſchanu kalnà: „atkahpees ſahtan! jo ſtahw rakſtits: tew buhs peeluhgt Deewu, ſawu Kungu un tam weenam kalpot!“ Tad welns no wina aſſahjàs, un engeli tam peeſtahjàs un winam kalpoja. Wirs altara atrodas ſaules gaiſmà trijſtuhris ar 16 ſtareem — $7+4+4+1$ un eerakſtu Jehowa(ebriſki), ſem ta ſtahw iſkahrtne ar uirakſtu: Gloria in excelsis Deo. (Gods Deewam augſtibà.) Tagadejais pehrminderu ſoliſch altara kori ir ſenakais bikſskrehſlis. Kanzeles bildès ir redſams Peſtitajs paſchà preekſchà, abàs puſès lihdsàs ewangeliffi un tad Marijas paſludinaſchana, ganu peeluhgſchana un gudree no auſtrum ſemcs. 4 altara logi ir kraſſchnei gleſnoti, no kureem diwòs altarim tuwa-kajòs ir redſams — weenà ehrkſchku kronis otrà bikeris. Senakà kanzele ir ſtahwejuſi pee tagadeja tuwakà pihlora. Diwi kori, luktas, atrodas tuhlin wirs ee-ejas bašnizà. Uf apakſchejàs malas ir redſamas 12 apuſtu buildes: Toms, Sihmanis, Andrejs, Jehkabs wez., Peteris, Jahnis, Wihlips, Jehkabs jaun., Tadeus (Judas) Pahwils, Behrtulis un Mateus; augſchejà ſtahw ehrgeles, kuras 1886. g. Ladegaſts — Weiſſenfelfà ir buhwejis. Ehrgelem ir 3 manuali un 1 pedalis ar pawifam 33 regiſtreem — baſim, 3 kopeleem, 2 wilzejeem, 2 bihdifaſeem un 1 ſordinu.

Ehrgeles ir dahwinajis Kokmuilšas ihpašchneeks
Teodors fon Schroeders.

Sem baņizas grihdas — gandrihš wiszaur — atrodas
lihku pagrabi, kurus 1773 g. pawehleja aismuhret un
eerihkot kapšehtas ahrpus baņizās.

Tornī, kura galā stahw gailis, atrodas 2 swani un
1 pulkšitens. 1729. gadā tika tagadejas welwes taifitas
un 1730. gadā baņizas eekšchpuse illabota. Schim atga-
dijumam par peemīnu ir altara galā tuhlin sem jumta
malas ahrpusē eemuhrets 1729 un eekšchpusē lihdās
kanzerei atrodas epigrāfs ar MDCCXXX-1730 un wirs-
pusē pelikana putnu, kas šawus behrnus ar šawām afinim
baro (pehz teikas), Wehl ahrpusē ir redšamas diwas
eemuhretas akmena lodes, katra 1 pehdu zaurmehrā.
Schis bumbas ir zars Jahnis Breesmīgais 1560—1561. g.
līzis Walmeerā eelweest. Tornī, kreifajā pusē pee ee-ejas,
ir redšams kehdes gabals, pee kura wezās laikās tika
peefedti tee, kas pee durwim tika šoditi.

5. Ewangeliūma-luteranu draudšes šahkums un winas mahzitāji.

1525. gadā Marijas peemeklēšanas deenā tika
Walmeerā noturets landtags. Ari Rigas suhtai un lihdš ar
wineem Silwestris Tegetmeiers bij eeradušchees. Ar
ordena meistera Plettenberga atļauju Tegetmeiers peekt-
deenā pehz Petera Pahwila deenas špredikojā Walmeeras
baņizā par Mat. ewang. XIX, 27. Mehs ešam wifu
atstahjušchi... un šestdeenā par Mat. ewang, XXI. Mans
nams ir luhgšanas nams... Pehz tam wināšch šazija
šprediki Antonius kapšehtā (par Jef. 1,11), kur tagad
draudšes kawente — nabagu mahju.

Tas ir ewangeliūma lūt. draudšes šahkums Walmeerā.
No 1566 g. šahkot atrodam šchahdus lūt. dr. mahzitājus
Walmeerā:

1. Heinrich . . . . . latw. mahz.	1566
2. Alexanders Kupferschmied	1566
3. Joachims Mesekau	1577
4. Joachims Caschenius	1657
5. Dawids Reinecken 1658 (3)	1687
6. Joh. Neuhaufen	1688—1694
7. Joh. Nikolaus von Hardungen	1696—1702
8. Michael Klembken no 8. maija — 4 jul.	1704
1711. un 1712. g. draudši apkopj Lūhdes mahz.	
9. Christian Gotthold Neuhaufen	1713—1735
10. Friedrich Justin Bruiningk	1735—1746

11. Friedrich Gottlieb Hilde	1747—1775
12. Martin Gottlieb Agapetus Loder	1776—1806
13. Joh. Wilhelm Erdmann	1806—1824
14. Dr. Julius Piers Ernst Hermann Walter	1824—1830
15. Dr. Johann Eduard Erdmann	1831—1833
16. Dr. Anton Karl Ferdinand Max Walter	1833—1856
17. Alfred Walter	1857—1882
adjunkts Teodor Kerften	1862—1865

Draudses dalifšana:

Jahnis Neuland no 1885 g. Walmeeras draudfē.
 Carl Hollander 1885—1884 Walmeeras Weides dr.
 Thomas Girgensohn 1885—1890 Walm. Weides dr.
 Leopold Krueger 1890—1906 Walm. Weid. dr.
 Eduards Pawaffar no 1906. g. Walm. Weides dr.

Diakoni:

1. Joh. Neuhausen	1674—1678
2. Chilian Raufchert	1678—1680
3. Andreas Riefener	1681—1686(?)
4. Joh. Charhoff	1687(?)—1697
5. Mag. Joh. Konrad Morgenweg	1698
6. Gottfried Ruhendorf	1698—1700
7. Joh. Kaspar Tumanis	1701—1710
8. Tobias Spreckelsen	1725—1727(?)
9. Georg Jakob Maj	1729—1736
10. Joh. Kaspar Barlach	1737—1766
11. Joh. Bernhard Grüner	1767—1768
12. Joh. Justin Loppenowe	1769—1770
13. Peter Wilhelm Piel	1771—1776
14. Eberhard Dawid Vieting	1776—1781
15. Daniel Gottlieb Dalbin	1787—1796
16. Christian Wilhelm Eichholz	1796
17. Joh. Ernst Dingelstadt	1797—1799
18. Joh. Wilhelm Erdmann	1800—1806

Naw no 1806—1829

19. Joh. Eduard Erdmann	1829—1831
20. Karl Wilhelm Häcker	1831—1850
21. Eugen Remmeck	1850—1856
22. Mag. Hugo v. Braunschweig	1856—1864
23. Leopold Haken	1864—1870
24. Emil Moltrecht	1871—1876
25. Wilhelm Harff	1876—1882

6. Draudses fastahws pehz Widfemes general-superintendenta sinojuma no 1906. g.

a) Walmeeras Weides draudfē:

dwehfeļu skaits: 7000 (latweēfchu	laulatu . . . . . 45 p.
6500 un wahz. 500)	miruſchu 126
dfimuſchu 146	fā. wakarīnu baud. . . 6318
eefwehtitu 121	

b) Walmeeras Walmeermuifchas draudfê:

dwehfelu fkaits: 7591 (latweefchu 7536, wahz. 55)	laulafu	54 p.
dfimufchu	mirufchu	167
eefwehtifu	fw. wakariju baud	5064
		165
		235

625 gadi, t. i. 25 reif 25 gadi ir pagahjufchi, kamehr muhfû Walmeeras ewangeliuma-luteranu draudfes bafniza ir zelta.

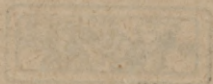
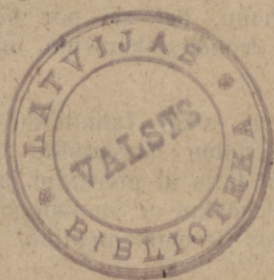
Ja jau mehs mehdsam fwehtit 25 gadu jubilejas, zik wairak wehl tad, kad ir pagahjufchas 25 tahdas jubilejas.

Un it kà no Deewa tas tà buhtu nolikts, gawilneeze uf fcho fawu goda deenu ir tehrpufees jo glihtâ ufwalkâ, glihtakâ warbuht, kà ne wiâ fawâ ilgâ pafthwefchanas laikâ.

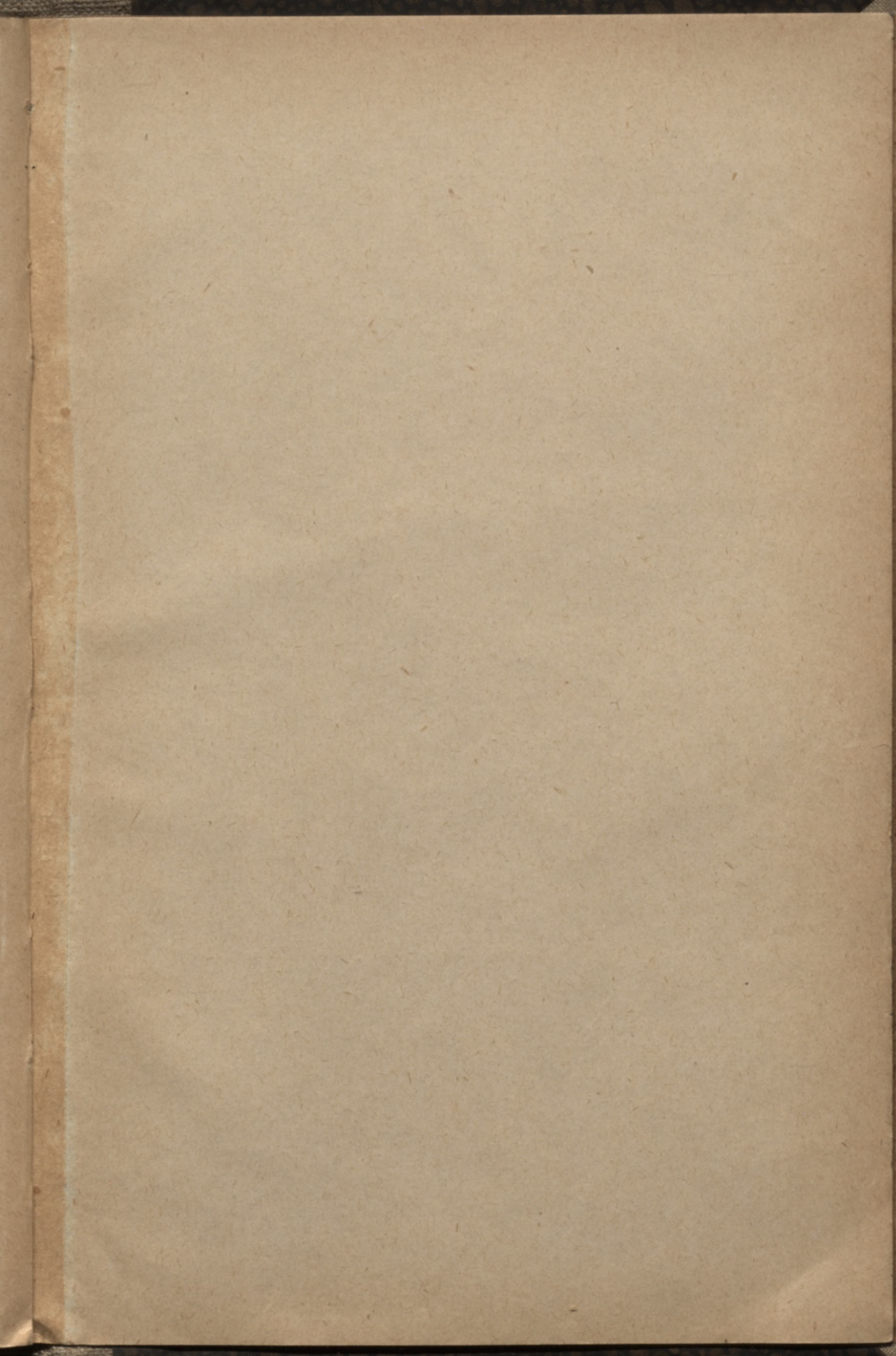
Lai Deews meelo ta wihra dwehfeli, kura dewigai rokai mehs pateizibu parahdâ, nefik ween par fawas bafnizas ifgrelnofchanu, bet ari par bafnizas ehrgelêm, Walmeeras-Weides draudfes kapfehtu un ziteem dahwi-najumeem!

Tuhkfofchi un atkal tuhkfofchi fchinî namâ ir Deewam godu un flawu dfeedajufchi un tuhkfofchi un atkal tuhkfofchi to daris uf preekfchu, kamehr reif muh-fchibâ wifî kopâ dfeedafim ar jaunâm mehlem: Gloria in excelsis deo! Gods Deewam augfîbâ!

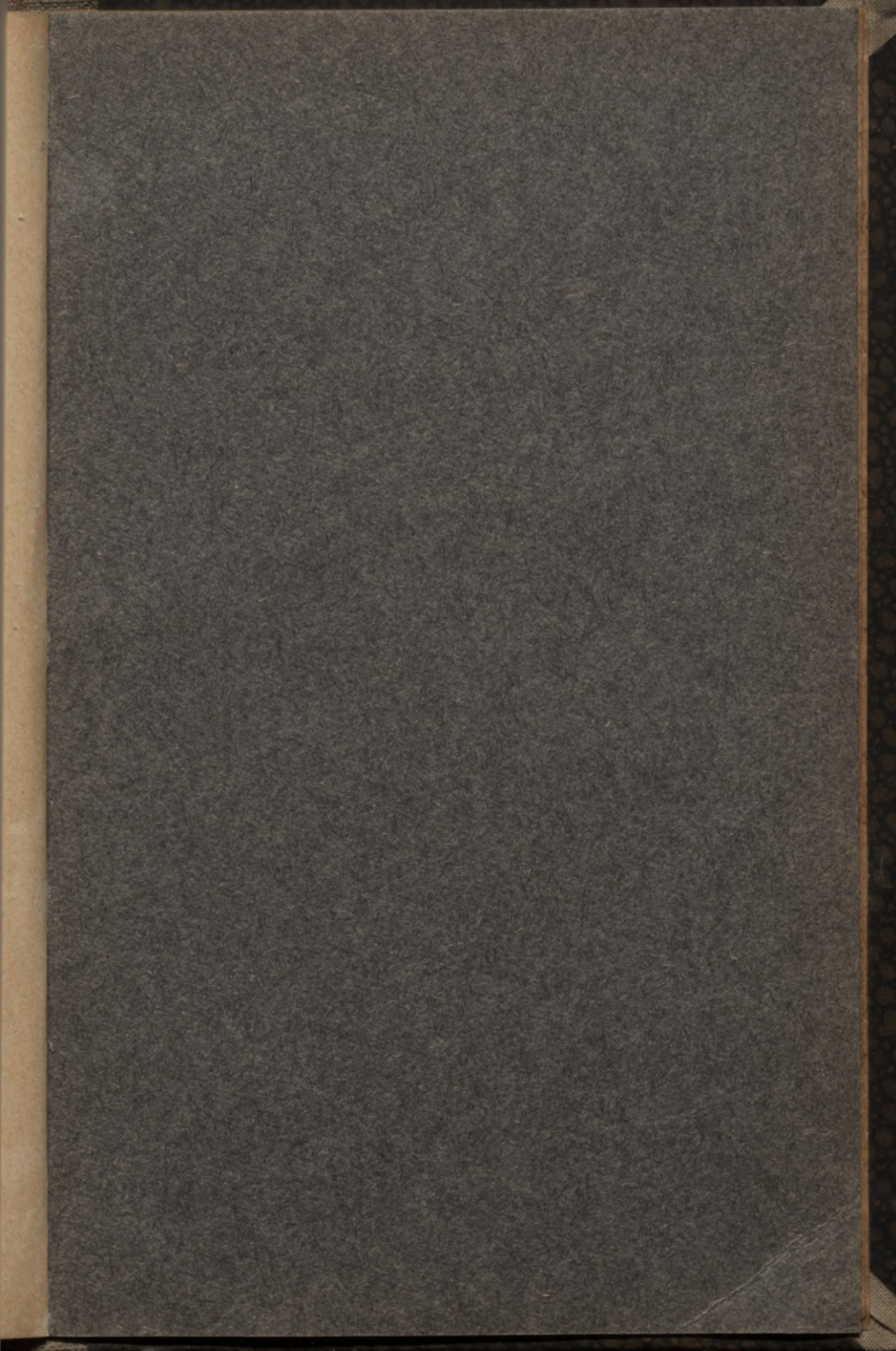

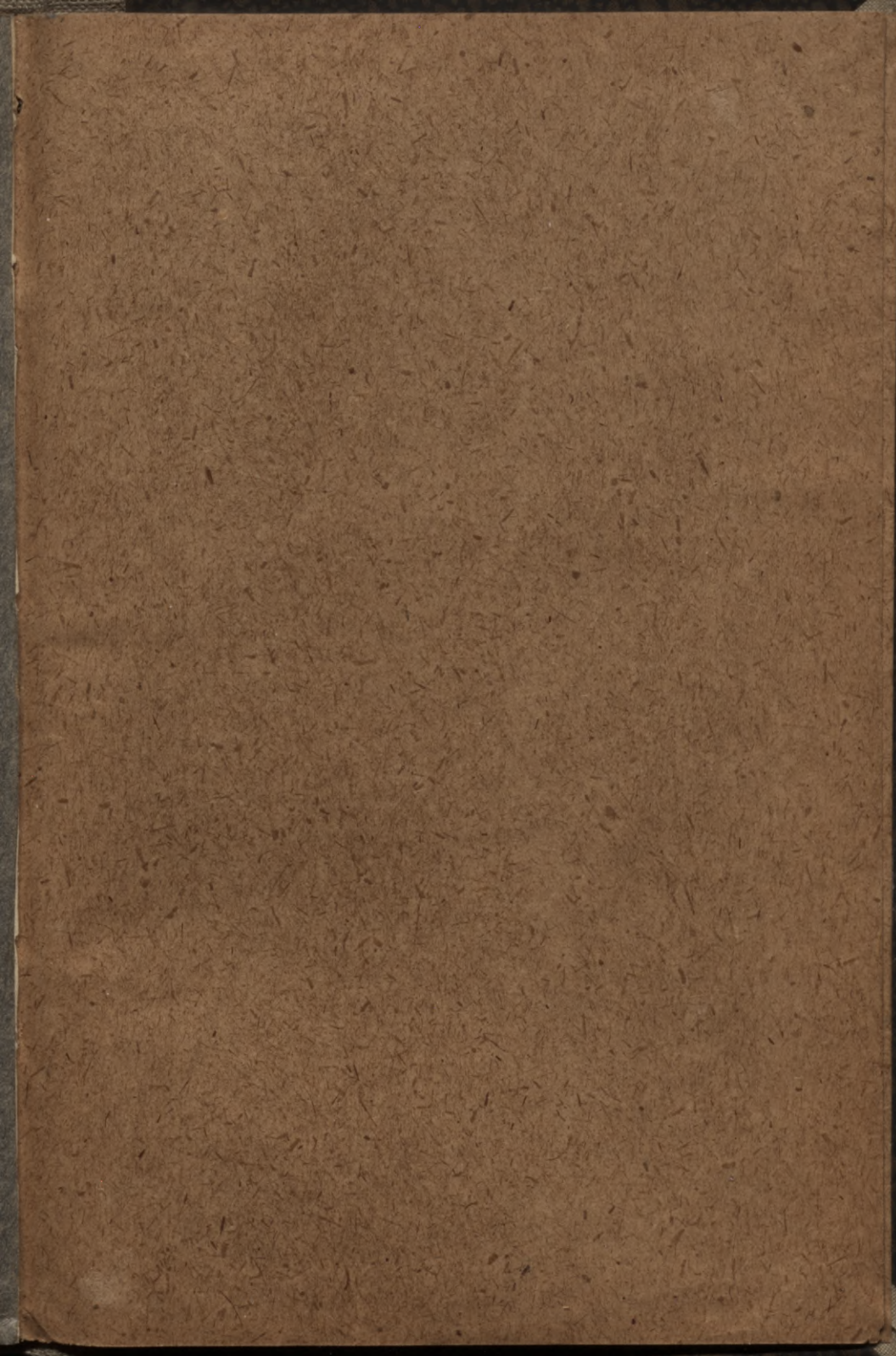

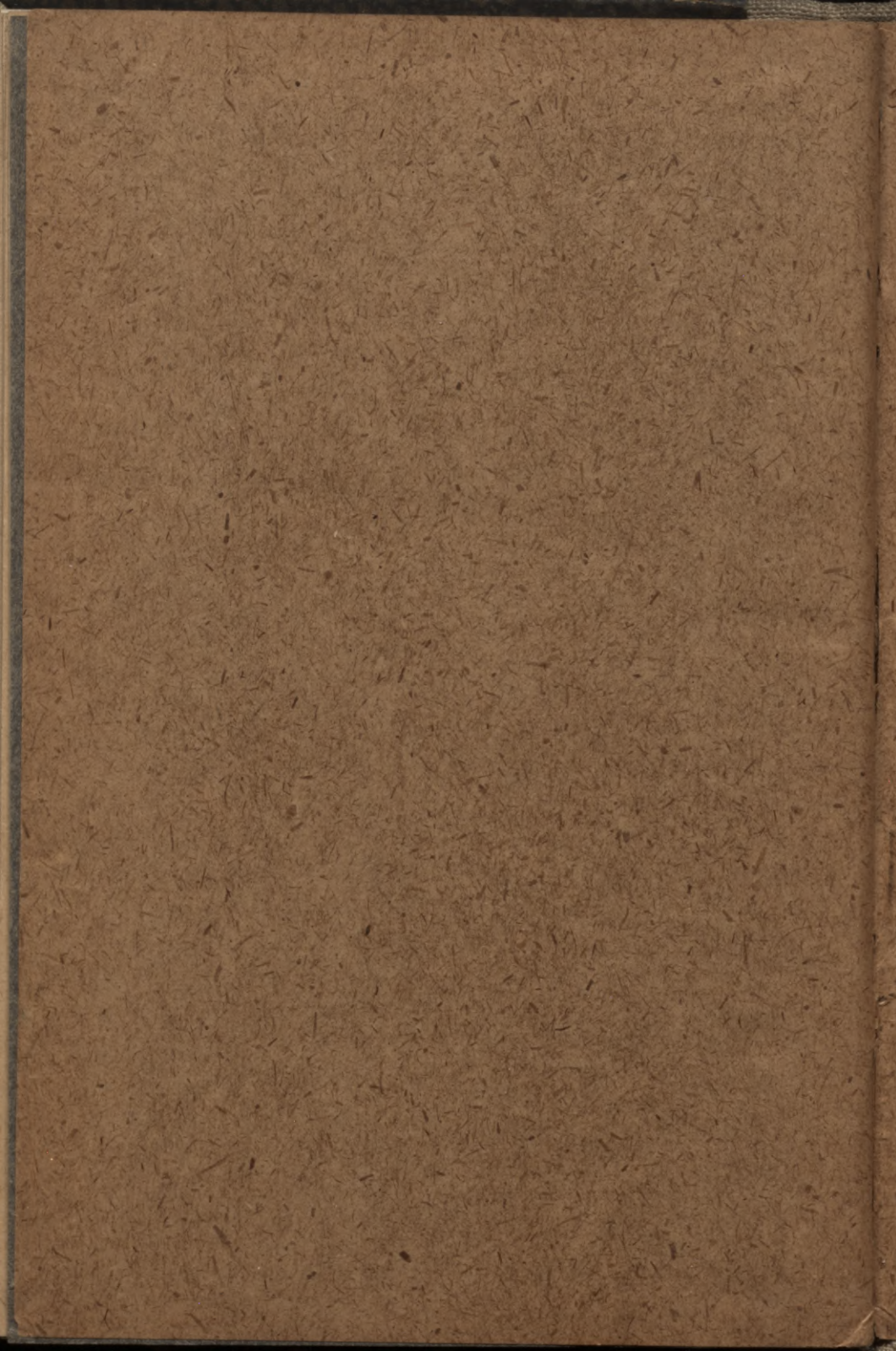

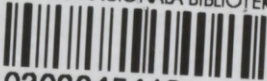

25. -

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303045419